AUGUSTISSIMÆ
D. D.

MARIÆ
ANNÆ

DE
AUSTRIA
PORTUGALLIÆ, & ALGARBIORUM

REGINÆ

Gratum Observantiæ Monumentum

D. O. C.

POETICÆ FACULTATIS AMPHITHEATRUM,

IN QUO

OMNIGENÆ ERUDITIONIS

SPECTACULA

POLITIORIBUS

EXHIBENTUR INGENIIS;

DIRIGENTE

P. Mag.

EMMANUELE DE AZEVEDO

Societ. JESU, Rhetorices Professore;

EXPLANATURUS

JOANNES TEIXEIRA DE CARVALHO,

In Regali Purificatæ Virginis Collegio Convictor,

Et in Militari Christi Ordine Eques Professus,

Eborensi Academia Spectante in Aula Regia, integra die 24.ª Maij.

ANNUIT

R. P. AC S. D.

JOANNES GARCAM

Societ. JESU, Academiæ Cancellarius.

QUÆSTIO HONORARIA:

Quid Musis gloriósius: Augustissimæ Reginæ laudibus ancillari; an illius patrocinio ad summum gloriæ thronum conscéndere?

AD NOBILISSIMOS, AC SAPIENTISSIMOS

ARGUENTES.

Um primùm regalia hæc Musarum domicilia salutavi, Poëticæ facultatis rudimenta positurus, adeò illarum contubernio, in quod peramanter exceptus sum, gaudere cœpi, adeò eruditionis studio captus est animus, ut nihil exinde omiserim, quo ipsarum illécebris promptus obsequerer. Videbam scilicet à Musis amari adolescentem me, futurumque mortalium ingratissimum, nisi Virgines casto, qui res sacras decet, amore prosequerer, & dispersas aliunde curas illuc prorsus impenderem. Hæc causa studii non intermissi, atque pervigilis. Ad hæc mihi promissor eram (ut quisque sibi grandia fingit) fore tandem aliquando, ut ultra ætatem sapiens, non jam balbutire, aut ineptire cum pueris, sed eo uti sermone possem, quo solent Musæ. Spem augebat istam, quòd longum iter per præcepta compendiarium fecerat R. ac S. Magister meus: etenim, ut est pro suo muniere tractandis hujusmodi ingeniis addictus, ita instillavit præcepta, ut non tam docêret, quàm manudúceret, suisque vestigiis inhærens puerile ingenium ad Parnassum, quà facilior est aditu, tandem deduxerit. Hic ego prima artis tentamenta expertus, præeuntis Moderatoris módulis succinens, elato deinde carmine, sacratiorem salutavi Palladem; ipsi me, meaque dicavi omnia, certus, quòd universa Mercurialium virorum natio habitura me esset in pretio, si semel in illius clientelam fuissem intimè receptus. Habetis prima laboris auspicia: deinde, prout se dabant, argumenta varia prosecutus, edideram multa varii generis, metrique poëmata, quæ Præceptor meus non censoriâ virgulâ mutilaverat, cancellaveratque; sed adhibita salutari litera, judicaverat non iratis Musis nata. Igitur statui publico testimonio comprobare, quem Musis debuerim cultum, ornatumque puerilis ingenii, quantumque Societati JESU obæratus vivam; quòd, Ipsa monstrante viam, ad Musarum, ipsiusque Apollinis familiaritatem inductus sim.

Quoniam verò hoc, qui se convolvit, anno nulla, ubicunque Musis est sedes, silebunt Theatra, ut Societatem secundo jam sæculo florentem dilaudent, decrevi ipse Societatis laudes non prætermíttere. Accessit illud quoque, quòd meum etiam Regale Purificatæ Virginis Collegium (cultissimam virorum sapientissimorum officinam volui dicere) éadem tangit gloria. Igitur pro sæculari carmine Poëticas hasce Theses propugnaturus,, ingenio licèt tam infirmo, quàm puerili, descendo.

Adversarios autem his certaminis legibus próvoco, seu invito.

Problemata curiosa, quæ Thesibus interseruntur, utranvis partè ápprobet arguens, discutiam stando à contraria parte. Theses singulas, præter exempla, quæ subjungo, comprobabo, tum antiquorum, tum recentium Poëtarum usu, tum etiam exemplis ex proprio Marte confectis. Pro quibus argumenta séligo, quæ sequuntur. I. Magnæ Matris laudes, ob susceptum Societatis patrociniū, cujus ergo Societas ipsa, & virtutis, & sapientiæ famâ per geminū hucusque sæculū effloruit, vicissimque in grati animi pignus Marianū cultū prómovet, & laudē. II. S. Ludovici Gonzagæ Soc. JESU laudes, qui primo sæculo virtutibus Societatē illustravit, secundo verò SS. numero addictus, & studiorū Patronus designatus, quippe ab eadem Societate semper habitus in deliciis. III. S. Joannis Nepomuceni laudes, quem Societas hoc secundo sæculo præcipuum sibi Patronū adscivit, elegitque. IV. Argumenta aliunde corrogare nefas est; ubi ipsa sunt oculis subjecta fidelibus. Intra hæc Academiæ marmora plura vigent laudū argumenta. Nulli aut virtutū, aut sapientiæ profectu, toto hoc sæculo Academia Eborēsis primas détulit. Virtutū sunt præclara quidē exempla; illud verò non prætereundū: quatuor JESU Societatis Milites Romanā Fidē, fuso sanguine, ac vita professi sunt; & martyrii laureâ insigniti ad Cælitū subsellia feliciter conscendêre. Festinato siquidē ad Superos gradu, ut secundū Societatis sæculū tot inter præcedētes Heroas maturè celebrarent, decessērunt, quod non alia, quàm humana hactenus fide asserimus. Ex iis V. P. Vincentius da Cunha devio petitus ictu, ab ipso duxit opes, animumque ferro; nec, nisi tergemina lauro redimitus, è campo decessit. Hic Ulyssippone natus, educatus, bonis artibus instructus, dignam, & Patriæ, & Societati vicē rependit, cū lucē, cultūq̄, quē dedit utraq̄, factis suis amplificavit, redditq̄ cum fœnore gloriosum. Meum igitur erit de Natali solo, quod agendo non possum, laudibus saltem prosequendo, optimè mereri. Ab alterius Patria oriundum mè quoque glorior: ex quo non minor Eborensi Academiæ sucrescit gloria. V. P. Emmanuel de Abreu hîc per quadriennium meruit, literarium cursum auspicatus ab eadem hac secunda Rhetoricæ aula, quam ipse ibîdem versatus exosculor, sedemque vêneror, ubi tantus heros in mitioribus studiis enutritus ad fortia, grandiaque facta prolusit. V. Eborensis Athenæi Sapientiam probant innumeri; qui partim in Almæ Academiæ gremio foventur adhuc, partim Lusitaniā Universam adeò illustrant, ut scientias inter se amabilis rixa cōmissas detineat, utra majus ab ejusmodi alumnis incrementū acceperit: certabunt igitur, quænam illarum magis debeat, quænam potius coronabit.

Pro argumenti coronide poëma, vel epigrāma, uti res postulârit, recitabo ex tempore, in sapientissimi arguentis laudem ab ipso argumento planè deductam.

Argumenta proposita illustria adeò sunt, atque ampla, ut tractari non possint simul omnia. Igitur mónitos spectatores velim, singula pro singulis diebus poëticis exercitationibus dispertienda.

SPECTACULUM I.

In Amphitheatrum prodit Heroici carminis majeſtas multiplici facie conſpicua.

Utrùm *Poëſis, eò quòd animorum dominatrix, liberales inter artes Principatum obtineat?*

OESIS animorum Regina ritu, moreque Cæſaribus quondam ſolemni, datura populis ſpectaculum, ecquod tempus eligeret opportunius, quam ſæcularem Societatis annum? Novit illa ſcilicet, quantum inclyta JESU Societas ſuave ipſius imperium toto terrarum orbe confirmaverit, quantumque decôris, majeſtatis, ac laudis ejuſdem Societatis labore, atque induſtria perceperit. Munus igitur officiosè ſibi comparatum offert, quod & opportunitate temporis, & exhibitione Authoru Reginam deceat. Pro ludis ſæcularibus, quos *Ætas aſpicit una ſemel*, exhibenda indicit ſpectacula, quæ non doni quidem magnitudine, quod eſſet jactantiæ, ſed laudis ergo, quam Societati, & cupit, & procurat maximam, ære perenniora ſint monumenta in perpetua poſteritatis memoria. Spectacula vocat munus ſuum, & merito quidem; etenim, ſi Populo Romano ſpectaculi vice erat gladiatorum munus, ubi mutuis invicem vulneribus decertabatur, non abs re fore judicavit, ſi ſpectaculi nomine nuncuparet munus, in quo ad invicē committuntur ingenia; acriuſque mentis acumine, quam ferri acie res agitur. Nec brevi unius diei circulo Regia Poëſeos liberalitas clauditur; ſeptena offert ſpectacula; principemque obtinère locum jubet carmen Heroicum, ſeu Epos, omnium poematum nobiliſſimum, quod ad illuſtrium virorum, unde & nomen accepit, facinora celebranda præcipuè intenditur. Ejus materia ſunt res nobiles, præclaræ, & majeſtate plenæ; reliqua tamen nō reſpuit. Etſi omnia poëmatū genera ad amuſſim calliganda ſint, hoc veluti peculiare ſibi vendicat Heroici carminis majeſtas. Cum tamen vix Muſarum tyrocinium ſim prætergreſſus, non de Epopæja, prout altioris cothurni viros Apollini jam familiares exigit, pertractandum. Agam igitur primum de Poëmate, eo modo, quo vulgò accipitur, id eſt, de opere poëtico longius excurrenti. Deinde de Poëſi, non ut ars fingendi eſt, ſed ut breve poëma, quod in uſu maximè eſt, quodque intra 20. vel 40. carmina ferè concluditur.

F A C I E S I.

De Poëmate.

Utrùm *Major Heroibus tribuenda ſit gloria, quā illis, qui eorū facta heroicis encomiis poſteritati tradidēre?*

1. POëma tres diſpertitur in partes: Propoſitionem, Invocationem, & Narrationem. 2. Propoſitio, ſive exordium, eſt: *Brevis ſumma rei dicendæ*. 3. Hanc plerumque poëtæ per accuſativos exprimunt. Virg. *Arma, virumque cano, &c.* Statius in Theb. *Fraternas acies, alternaque regna profanis Decertata odiis, &c.* 4. Poteſt propoſitioni ſubjungi aliquid, quod extra propoſitionem ſit, quod tamen valeat ad Principis v.g. aut populi gratiam aucupandam. Sic Virg. *Genus unde Latinum, Albanique Patres, atque altæ mœnia Romæ.* 5. Propoſitio breviter, appoſitè, & acuratè contexatur. 6. In brevitatis legem peccat Jovianus: *Qui Cæle radiens ignes, quæ ſidera mundo Labantur tacito, ſtellis quibus emicet ingens Lucifer, &c.* Ubi ignes, ſidera, ſtellas, cælo, mundo tacito, quæ idem ſunt, ad faſtidium exprimit. 7. Quam aptiori ordine Virg. ubi nihil redundat.

Quid faciat lætas ſegetes, quo ſidere terram
Vertere, Mæcenas, ulmiſque adjungere vites
Conveniat, quæ cura boum, &c.

8. Lucanus longa exclamatione illico diffunditur per ea, quæ breviter attingenda erant; at prudenter Virg. *Urbs antiqua fuit, Tyrii tenuère coloni, &c.* 9. Vitio etiam vertitur Statio, quòd in principio Achilleidos Cyclici poëtæ, de quo Horatius, notā inuratur. Septies enim *A* uſurpat, tribus incipit tetraſyllabis vocibus, quibus nimis audax ſuperbit carmen: *Magnanimum Æacidem, formidatamque Tonantis Progeniem, &c.* 10. E' contrà languida, ac humilis videtur Silii Italici propoſitio: *Ordior arma, quibus cælo ſe gloria tollit Æneadum, patiturque ferox Oenotria jura.* 11. Invocatio eſt: *Divina opis imploratio.* Propoſitionem ſequitur, vel permixtim ſociat. 12. Invocantur Muſæ, Apollo, Nymphæ, Fluvii, Fontes, &c. 13. Vellem tamen Chriſtianum Poëtam Deos illos eo modo attingere, ut Muſas pro Poëtica facultate, ac Enthuſiaſmo, Jovem pro Cælo, Neptunum pro Mari, Martem pro Bello, pro Frumento Cererem, pro vino Bachum tantùm videatur uſurpare. 14. Invocantur etiam Deus Opt. Max. Deipara, Angelus Tutelaris, Cælites, ac Heroës illi, quorum facinora celebramus, vel celebrata dicamus. Sic Virg. *Muſa mihi cauſas memora, quo Numine læſo.* Ovidius: *Di, cœptis, nam vos mutaſtis & illas, Aſpirate meis, &c.* Statius: *Tuque ò Latiæ decus addite genti, Quem nova maturi ſubeuntem exorſa Parentis Æternum ſibi Roma cupit.* 15. Ita celeberrimus P. Bartholumeus Pereira Societ. JESU, in ſuo Paciecidos 1. ad Urbanum Octav. P. M. *At tu, quæ primam jactas ſe terra Parente, Remaque Olympiaca jam nunc minus invides arci, Huc ades, ò Urbane, &c.* 16. Invocatione etiam interrumpitur narratio, ubi aliquod magnū, ac inſolitum intervenit. 17. Sic Æneam in Averni fauces, Sybillâ duce, Virgilius introducit, ac ita prorumpit:

Di, quibus imperium eſt animarum, umbraq; ſilentes,
Et Chaos, & Plegeton, loca nocte ſilentia late
Sit mihi fas audita loqui, ſit Numine veſtro
Pandere res altâ terrâ, & caligine merſas.

Deinde proſequitur narrationem: *Ibant obſcuri ſoli ſub nocte.* 18. Narratio, quæ etiam dicitur corpus poëmatis, eſt: *Illuſtris expoſitio facti, quod proponitur.* 19. Sit brevis, ſuavis, præſpicua, poëtica, ac probabilis. 20. Ut ſit poëtica, multa fingat; ſed quæ vel poſſent, vel debuiſſent contingere; Tigribus enim agnos jungere jure reprehendit Horatius. 21. Rerum naturas, loca, perſonas, ac communem omnium opinionē, explorata habeat poëta. 22. Rogabis, utrùm meritò Virgilius notetur à Criticis, quaſi cervos in Africa, ac Didônem Æneæ temporibus, regnâſſe commentus ſit? Defendimus cum P. Lacerda ab utraque cenſura

surs Poëtarum Principem. 23. Poëma nunquam inchoatur inure hystorico, sed à medio, aliave circumstantia incipit, ut videre est in Virg. & aliis. 24. Ut fastidium nudæ narrationis effugiant, interdum vaticinari vatibus licet. 25. Et non solùm à Deorum oraculis, sed à rebus etiam inanimatis, ut Fontibus, Fluviis, & similibus accepta inducere vaticinia. 26. Res futuræ, vel præteritæ aliquando explicantur in templis, ut Virg. 1. aut in loricis, galeis, clypeis, ut Virg. 8. vel in turrium picturis, urnis fluviorum, peristromatis depictis, ut Camonius noster in Lusiadis. 27. Ut Poësis varietate delectet, contineat admirationes, suspensiones, Hypothiposes, exclamationes, exitus inopinatos; interponantur motus animorum, dolores, iræ, & similia, quæ legentium animos arripiant, ac commoveant. 28. Colloquia passim inducenda sunt, sed non prolixa. 29. In omnibus, præcipuè in colloquiis decor personarum religiosè servandus est. Rex majestate plenus, miles arrogantia, effœminatus timore exprimantur. 30. Observà igitur, quis loquitur, ad quem, ad quid, quo tempore, loco, & occasione. 31. In hoc mira est Virg. felicitas. Modò Neptuni iram in ventos sic exprimit: *Tantane vos generis tenuit fiducia vestri!* Modò Æneæ pietatem: *O terque, quaterque beati, Queis ante ora patrum Troja sub mænibus altis.* 32. De brevitate narrationis legem ponit Martialis: *Non sunt longa, quibus nihil est, quod demere possis.* 33. Alia prælibabit, per alia spatiabitur poema, in cujus membrorum inæqualitate onisormitas consistit. 34. Jure verò arguitur Catullus, quòd in nuptiis Pelei, & Thetidos dimidiū poëmatis in descriptione vestia, Ariadneque fabula consumat. 35. Ut de narratione concludam, Horatium auscultemus: *Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci, Lectorem delectando, pariterque monendo.* 36. Omnes eloquentiæ flosculos in narratione insertos amarum; fasciculum narrationem crede; tropos, ac figuras floribus assimila; in florum varietate fasciculi gratia sita est. 37. Aliqui narrationem epilogo claudendam judicant, ut Virg. narrata Nisi, & Euriali cæde: *Fortunati ambo! Siquid mea carmina possunt.* Idem in fine Georg. quæ cecinit, indicat, ac temporia, ætatis, & loci meminit. Stat. quoque io Theb. Ovid. in Met. epilogo claudunt. 38. Alii necessariū esse epilugum negant, exemplo Illiados, Odisseæ, & Æneados, quæ in ipsa narrationis absolutione cōcluduntur.

FACIES II.

Poësis.

An reliquæ nationes cū Lusitanis conferri possint in naturali quadam animi sublimitate, ingenitoque ad carmen Heroicum ardore?

39. Poësis Narrationem tantùm plerunque admittit. 40. Incipi poterit per descriptionem temporis, aut loci, ubi res evenit, ut Virg. *Est in conspectu Situla telluris, &c.* Alibi: *Est in secessu longo locus: Insula Portum Efficit objectu laterum, &c.* Descripto loco pergit: *Huc septem Æneas, collectis navibus omni Ex numero subit, &c.* Ovid. in Narcisi morte: *Fons erat illimis nitidis argenteus undis, Quem neque Pastores, neq̄ pasta in monte capella, &c. Hic puer, & studio venandi lassus, & estu, &c.* Idem in Actæonis ertore: *Mons erat, &c. Cùm Juvenis, &c.* Et paulo infrà: *Vallis erat: Fons sonat à dextrà: Hic Dea sylvarū.* Etiam incipies per hanc dictionem *Quà*: *Quà surgunt Plateani, &c. Quà Tagus auriferas, &c. Qua nemus horrendum, &c.* 42. Per descriptionem temporis: *Jam Sol à medio pronus deflexerat orbe, Cùm fidicen. &c.* 43. Inchoatur etiam, omissis illis, quæ primò contigêre, sed viam aperiunt ad materiam. Sic P. Estrada Soc. JESU: *Postquam res Cypri, sedemque evértere regni Odrysia potuere acies, &c.* Sic breviter bella perstringit; deinde in devictæ puellæ facinore, quod est materis poësis, immoratur. Idem P. Estrad. alibi: *Interea è laribus patriis, & paupere tecto Teutillam famuli abstulerant, &c.* 44. Aptè etiam inchoatur per particulas, *Ergo, Erga ubi, Vix ubi: Ergo ubi prima quies, &c. Vix ubi fallaci commisit carbasa vento, &c.* 45. Sæpè per Plusquam perfectum. Ita Sanazarius:

Viderat ætherea superum Regnator ab arce
Undique collectas vectari in tartara prædas, &c.
Tum Pater, &c.
Senserat Hesperio Neptunus in æquore classes.
Solverat Oebalio classem de littore Pastor.

46. Per accusativos incipies sublimiter. 47. Suaviter per Apostrophen, quæ produci poterit in finem poëseos, vel interrumpi, prout libuerit. Hoc colloquium institui poterit cum eo, qui materiam carmini præbet, laudando, scrutando, vel arguendo, quod proponitur: *Quis tibi tam faciles, calestis Dedalus, alas?* 48. Dirigi potest Apostrophe ad illa, quæ cum argumento cohæreor: ut ad Christum natum: *Saxosa rupes, puerique impulsa querellis Antra.* 49. Aliquando per admirationem, interrogationem, sententiam, comparationem, & similia, quæ omnia adnotare debes, ac opportunè uti, ne te corripiat Horatius: *Nunc non erat his locus.* 50. Longas discriptiones, ac digressiones à materia cautus fugias; rapitur enim sæpè poëticus furor, ac liberius, quàm decet, excurrit; nisi propositæ materiæ alligatus omnes poëseos partes in eam dirigas. 51. Poësin ornat comparatio, quæ versetur circa illud, quod præcipuum est in materia: in hoc imitandus est Virg. ac cæteri antiquiores, qui perspicuas poëmatibus suis comparationes inserunt. 52. Insigniores comparationum formulæ sunt hæ: *Non secus, Haud aliter, Qualis, Qualiter, Ac veluti*, & aliæ, quas in Authorum lectione adnotabis. 53. Comparationes nunc latiùs evagantur, ut illa Virg. *Pænorum qualis in arvis Saucius ille gravi venantum vulnere pectus Tum demum movet arma Leo, &c.* 54. Modò pressiùs efferuntur: ut: *Os, humerosque Deo similis*; vel: *Solis ad instar: More nivis*; vel per comparativa nomina: *Ocyor aurâ: Cresso ditior: Iro pauperior.* 55. Poësia tribus modis perpolitè clauditur. Primò carmine ad absolvendum sensum apto, ut infrà dicemus. 56. Secundò per Apostrophen aliquid ex facto colligendo, ut Pater Guinisius Soc. JESU:

At tu, cui cælum, & cæli Regina laborat, &c.
Utere eade tua; nec tu felicior esses,
(Credo equidem) si non infelix ante fuisses.

57. Tertiò per Epiphonema, ut Virg. postquam labores Æneæ recensuit: *Tantæ molis erat Romanam cóndere gentē.* Sic P. Famianus Estrada Soc. JESU in discriptione Philomelæ fidicen morma dispendio æmulantis claudit Poësin: *Usque adeò, & tenues animas ferit æmula virtus?* Ita alii: *Tantū verus amor patrum post funera vivit! Tanta est facunda concessa potentia linguæ!*

FACIES III.

De Carminis numero.

Quid ad vivum res acuratiùs exprimit: Pictura, an Poësis?

58. Jure quidem picturæ assimilatur Poësis: in utraq́ ad vivum exprimitur res, ac exhibetur. Ita Horatius: *Ut pictura Poesis erit.* 59. Hinc est, quòd non tantùm in iis, quæ dicimus, sed etiam in modo, quo rem exprimimus, ponenda sit cura. 60. *Amor*, & *Mæror* versum interruptum, & pene hæsitantem amant, quod vel per Synalœphen in fine carminis, vel per carmen Spondaicum fieri poterit: *Sic interfata dolore est: Vocem dolor interturbat.* 61. Frequentibus spondeis utitur Virg. in re gravitatem, vel tarditatem exigente:

Ut belli signum Laurenti Turnus ab arce.
Illi inter sese multa vi brachia tollunt.
Adnixi torquent spumas, & cærula verrunt.

62. Aliquando Spondaico carmine: *Cornua vellatarum obvertimus antennarum.* 63. Hujus generis carmine rarissimè

simè

simè juveni Poëtæ utendum est. *64.* Per illud exprimitur vehemens animi affectus, seu res gravis. *65.* Tunc autem quartus pes, & plerique alii sunt dactili, ne tot syllabæ continuentur longæ. *66.* Aliqua carmina spondaica in Virg. adnotabimus, in quibus omnes leges contemnit, etiam illas, quæ necessariò servandæ erant: *Stant, & Juniperi, & castaneæ hirsutæ.* 67. Licetne poëticam hanc licentiam imitari? Minimè. 68. Imò nec illud: *Ferte citi flammas, date tela, scandite muros. Genua labant, vastos quatit æger anhelitus artus. Fluviorum Rex Eridanus, &c.* 69. Plura in Poëtis ab his non multū abludentia occurrent, in quibus, vel synalœphen negligunt, vel pro dactilo, anapestum, proceleusmaticum, choreum, & alios usurpant: *At magnos docet ista licentia Vates.* 70. Cum sene languido versus langueat: *Deficit exanimis, telumque imbelle sine ictu Invalidus jacit, &c.* Ubi nota, quàm aptè versus consistat in secundo pede. 71. Juvenem verò superbè audentem, omnia turbantem, sic induces: *Videas prorúmpere in auras, Evertisse dolos, objectaque quadrupedantūm Pectora pectoribus, prorúmpere: stérnere turres Ingētes, totoq̄ ferunt dare funera cāpo.* 72. Res hilares, ac celeres perpetuis, aut frequentibus dactilis, raris, aut molliusculis illisionibus exprimantur. Ita Virg. *Inde ubi clara dedit sonitū tuba, finibus omnes, Haud mora, prosiluère suis, ferit æthera clamor Nauticus, &c.* 73. Versus ille præ omnibus censetur numerosissimus: *Quadrupedante putrem sonitu quatit ungula campum.* 74. Idem mira celeritate turris prolapsum describit, ac si cadentem vidisses: *Convéllimus altis Sedibus, impulimusque: ea lapsa repentè ruinam Cum sonitu trahit, & Danaum super agmina latè Incidit.* 75. Idem verba illa, quæ ad motum pertinent, per dactilos accōmodat grandini: *Tam multa in tectis crépitans salit horrida grando.* 76. Cùm res aliud non postulat, tunc maximè delectat pedum varietas: *Stat sonipes, ac fræna ferox spumantia mandit. Claudite jam rivos, pueri, sat prata biberunt.* 77. Pulchrè, si catenati fluant pedes: *Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. Me famulam, famuloque Héleno transmisit habendam.* 78. Hoc tamen ordine non servato, mira collocatione demulcéberis in his versibus: *Hæc ubi dicta, cavum, conversa cuspide, montem Impulit in latus, ac venti, velut agmine facto, Quà data porta, ruunt, & terras turbine perflant; Incubuère mari, &c.* 79. Iratorum verba sint frequentiùs interrupta: ut Didônis: *Ferte citi flammas, date tela, impellite remos.* 80. Non minùs hic versus videtur horribilis, quàm Polyphamus: *Monstrum horrendum, informe, ingens, cui lumen ademptum.* 81. Unde notabis, epitheta duplicari posse, ut res insolita, ac magna exprimatur: *Templum, augustum, ingens, centum sublime columnis.* 82. Item excurrit aliquando Hypermetrum carmen, in quo crescit syllaba, quæ sequenti versu per synalœphen illiditur: *Et magnos membrorum artus, magna ossa, lacertosque Exuit*; ubi rei granditatem ipsa syllabarum redundantia demonstrat. 83. Quærenti, an in fine versûs tolerari possint monosyllaba? Respondemus Virgilium monosyllabis clausulis ruentē noctem, & bovē procumbētē eleganter exprimere: *Vertitur interea cælū, & ruit Oceano nox. Sternitur, exanimisq̄ tremēs procūbit humi bos.* 84. Hoc carmine Mefctiū inducit cōsistētē: *Hostē magnanimū operiēs, & mole sua stat.* 85. His adde: *Insequitur cumulo, præruptus aqua mons. Tū pietate gravē, ac meritis, si forte virum quē.* 86. Ut, vel à singulis litteris modulari carmen ediscas, hæc nota: *A* suave est, si fiat synalœphe, sublimitatē parit: *Ardet inexcita Ausonia.* Si non fiat, nescio qua jucunditate carmen exhilarat: *Mollia luteolâ pingit vaccinia calthâ. Mixta rubent ubi lilia multâ alba rosâ.* Potuit enim dicere, si placeret: *Lilia multis alba rosis.* 87. *B* insuave est. 88. *E*, & *I* sonum habent exilem. 89. *R* carmen asperat, quam, utpota litteram caninam, iterato Virg. usurpavit agens de Cerbero: *Cerberus hæc ingens latratu, regna trifauci Pérsonat adverso récubans immanis in antro.* Alibi: *Ergo ægrè rastris terram rimantur, &c.* 90. Si misceatur cum *M*, indicat sonitum: *Magno cum murmure montis Circum claustra fremunt.* Etiam ad res horribiles inservit, præcipuè, si geminetur: *Extulit, & rauco strepuérunt cornua cantu. Monstrum horrendum, informe, &c. Post tergum nodis, fremet horridus ore cruento.* 91. *V.* Vastitatem sonat: *Vorat æquore vortex. Vastos volvunt ad litora fluctus.* 92. *Q* lenissima omnium, ac magis sonora.

FACIES IV.

Ubi versus aptè consistat?

Quid venustius: versum in secundo pede solvi, an in tertio consistere? Inducentur Virg. pro prima parte, pro secunda Claudianus declamantes.

93. IN hoc juvenem Poëtam Parnassi limina salutantem insudare optarem. Ubi pro ætatem calor poëticus deferbuerit, ac versus majestate plenos, & venustate decoxerit matura mens; tunc sponte sua fluent carmina, quæ omnigeno compta ornatu facilis ministrabit Apollo. 94. Dicimus versum consistere, vel solvi, cùm sensus in medio versûs aliquo modo terminatur; quod Lusitanè vocatur: *Pancada do verso*: dicitur autem: *Verso quebrado*, cùm versus in aliquo pede solvitur, ita ut pes, & dictio in eâdem syllaba terminetur; è contrà verò versum dicemus *consistere*, si post pedem sequatur syllaba, in qua dictio finiatur, quæ vocatur *Cæsura.* 95. Versus frequenter *solvitur*, vel *consistit* in primo pede dactilo. Ita eleganter quidem, si sensus in carmine absolvatur, & in secunda tertii pedis ponatur conjunctio *que* cum synalœphe:

Imminet, adversasque adspectat desuper arces.
Saxa vides, mixtoque undantem pulvere fumum.
Ponè legit, sinuatque immensa volumine terga.

96. Pulcherrimè duplicatur synalœphe: *Induitur, Laterique Argivum accommodat ensem.* 97. Non invenustè etiam, si non fiat synalœphe: *Cingitur, ac densos fertur moriturus in hostes.* 98. Vel, si sequatur synalœphe initio secundi pedis: *Vella dare, &, &c. Obrúere, &, &c. Imo age, &, &c.* 99. Consistit aliquando versus ante primum pedem, sed eò sensus absolvitur: *Crudelis ubique Luctus, ubique pavor.* 100. Etiamsi loquentem inducas, finita narratione, perges: *Hæc ait, & dicto citiùs tumida æquora placat. Sic ait, &. Vix ea, cùm. Dixit, &.* 101. Si versus consistat in primo pede spondeo aptè fiet synalœphe: *Ad sese, & sacra longævum in sede locavit.* 102. Si synalœphe non fiat, vitio vertendum non est. 103. In primo pede spondeo non fiat sectio, si dictio fuerit dissyllaba. 104. Idem in secundo pede servandum, si versus ibi solvatur. 105. Optimè verò solvitur in dactilo, quod Virg. perquam familiare est: *Aut portum tenet, aut pleno subit ostia velo.* 106. Pulchrius evadit, si sequatur synalœphe: *Ignescit vigor; ipse acies, ipse agmina poscit.* 107. Si desiderentur synalœphæ, quo plures dactili, eò venustius carmen: *Exitium timet, aut pater Jovis igne trisulco.* 108. Eleganter etiam consistit in secundo pede, præcipuè, si inferatur aliquod præteritum in tertia persona pluralis, vel in primo, vel in secundo loco, hoc modo: *Concussère animum: Conticuère omnes: Conspexère, silent: Incubuère mari: Cærula corripuère: Quid Troes potuère?* 109. Huc spectant: *Invigilare acies: Sæva sedens super arma, &: Parce metu trepidare: Religionis amor: Mermidonum, Dolopumve:* 110. His adde: *Visceribus miserorū*: sed tunc necessariò adjicitur synalœphe: *& sanguine vescitur atro.* 111. Etiam post quadrisyllabum longū optimè sequitur dissyllabum cum duobus brevibus; seu dissyllabum longum cum synalœphe: *Eversorem Erebi.* 112. Poterit etiam versus in secundo pede consistere hoc modo: *Hosti vacare domos: Jura, domosque dabam: Horrendum stridens: Me puer Ascanius: Venisse Ænean: Tuque invade viam.* Quod nec affectes, nec rejicias. 113. Bene etiam consistit hoc modo: *Ventorum immemores: Vestibulum ante ipsum: Italiam pétere, &:*

me

Me letho eripere: Diversa exilia, & diversas quarere terras: Prima rudimenta: Savina instrumenta. 114. In tertio pede de sponDeo rarissimè solvitur, & tantùm adjunctâ synalœphâ: *Me me, adsum, qui feci, in me convertite ferrum.* 115. Solvitur aliquando in tertio pede dactilo, sed rarò; dulce tamen redditur carmen, si aliqua sequatur illisio: *Porticibus longis fugit, & vacua atria lustrat.* 116. Eleganter consistit in tertio pede, si ita pedes catenentur: *Pygmalionis opes pélago.* 117. Virgilius etiam dissyllaba trisyllabis alternat hoc modo: *Visus adesse pedum sonitus: Dona carère dolis Danaum.* 118. In hac collocatione dictionum synalœphis parces. 119. Pulchra est synalœphe, si hoc modo spondeos præeat dactilus: *Et genus, & mansuram urbem.* 120. Aptè etiam consistit hoc modo: *Bellum ingens geret Italia: Vestes argento intextas: Exitiumque, necemque parant.* 121. Eleganter etiam versus in tertio pede consistit, ita ut prima dictio pedem, & syllabam longam contineat; & tertia dictio sit dissyllaba cum prima brevi, ut: *Inferni raptoris equos: Scit nivibus servare fidem: Sulcatam fœcundat humum*, &c. suaviùs, si pedes sint omnes dactili: *In medium graviora cadunt: Temperies habitanda viris: Oceanum sinuàre vadis*, &c. 122. Hæ carminum sectiones Claudiano adjudicantur, non quia solus, sed quia nimius his utitur sine synalœpha. 123. At tu, ne carmen deprimatur, vel synalœpham infere in quarto pede, ut Virg. *Illyricos penetrâre sinus, atque intima tutus. Miscentur clamore viæ; pugna aspera surgit.* 124. Vel saltem quartus pes sit dactilus: *Armatas exegit apes; furis aspera nubes. Insignem pietate virum tot adire labores.* 125. In quo notamus primam dictionem frequentiùs esse epithethon, vel genitivum tertiæ; & secundam esse verbum, vel participium, qui regat tertiam. 126. Si carmen in principio, vel in fine secundæ dictionis habeat synalœpham, sublimiùs assurget, quàm sine illa, v. g. *Oceani superâre aditus: Sevitia instrumenta sua.* 127. Vel duas synalœphas ita junge: *Quanquam animus meminisse horret.* 128. Illud etiam pulcherrimum: *Accipiunt inimicum imbrem.* 129. Suavissimè consistit versus in dissyllabis, præeunte quadrisyllabo: *Pracipites metus acer agit: Extulerat super astra caput: Imperium sine fine dedi.* 130. Maximè venustabitur poëma, si aliqua carmina, raro tamen, in quarto pede dactilo solvantur, & quiescant. 131. Primi tres pedes sint etiam dactili, vel saltem inseratur synalœphe, quoad fieri poterit. 132. Quintus, & sextus pes pulcherrimè amabunt monosyllabum longum, dissyllabum breve, & dissyllabum longum. 133. Et subsequens versus consistat in secundo, vel tertio pede: magna siquidem affulget majestas, v. g. *Nec Turnum segnis retinet mora, sed rapit acer Totam aciem in Teucros, & contra in littore sistit. Proxima deinde tenent mœsti loca, qui sibi lethum Insontes peperère manu, lucemque perosi Projecere animas*, &c. Idem: *Degéneres animos timor arguit; heu quibus ille. Quis Latio antiquo fuerit status. O' nimium in pœnas segnis Deus!* 134. Cùm aliquod magnum describimus, quod pavore attonitos legentium animos cómoveat, optimè versus in quarto pede solvitur. Finge tibi captam in navi puellam post varios animi motus, áccensam faculam in nitratum pulverem ejaculantem: *Nec plura his, jaculata facem, fletis.* Jam ad repentinum navis incendium: *Illicet arsit Extemplo fulgur, tonitruque exterrita pinus Evomuit flammarum undas*, &c. Ita P. Strada. 135. In quinto pede aptè solvitur hoc modo: *Vocem, animamque rapit trajecto guttere; at ille*, &c. 136. Vel hoc modo: *Emissamque hyemem sensit Neptunus, & imis Stagna refusa vadis: graviter commotus, & alte.* 137. Hoc aptissimè adhibetur in repentino casu, cum primis tribus dactilis, hoc modo: *Pracipites per aquosa vadis submergit*, &c.

FACIES V.

De Synalœphis.

Claudianus contra omnes pro Synalœphis amandandis declamabit: an ipsi assentiendum?

138. UT epica majestate carmen Heroicum turgescat, synalœphis crebrò utendum. 139. Primo loco laudanda syn. inter duplicem *A* initio quinti pedis, ut: *Nemora avia lustras: Capita ardua surgunt.* 140. Athnis est: *Petere astra volatu: Mária omnia circum*, & illa: *Validum obstat aquarum Agmen. Tum Zephyri posuère; premit placida æquora pontus. Rupibus excidunt; scenis décora alta futuris. Ibant per noctem, & domino spolia ampla ferebant. Ut decet, & manuum poscunt opera alta mearum.* 141. Eandem sublimitatem deprehendes initio tertii pedis, præcipuè, si carmen in illo consistat: *Cocyti stagna alta vides: Ancipiti nemora alta sono.* 142. Similiter: *Trémere omnia visa repentè*, initio quarti pedis. 143. In fine primi pedis pulchra est synalœpha, ut: *Flumina, & incœptis: Campum indignantes: Vitam exhalantem.* Etiam duplicis *O*, vel *U*: *Ergo omnis longè solvit se Teucria luctu. Mecum unà in sylvis imitábere Pana canendo.* 144. Etiam initio secundi, vel tertii pedis: *Magnanimum Æacidem: Remigio alarum: Queis ante ora Patrum: In brevia, &: Consilia in melius referet: Aspirant auræ in noctem.* 145. Has etiam synalœphas inter optimas recensemus: *Decertata odiis, fontesque evólvere Thebas. Laserit, & tergo sceleratam intorserit hastam. Ducendum ad sedes simulacrum, orandaque Diva. Me pulsum patriâ, pelagique extrema sequentem. Ducis in Hetrusces pavitanti, & adire timenti.* 146. In hoc postremo carmine duplex participium elegantiùs sonat. 147. In 4. vel 5. pede solùm, præter assignatas, per conjunctiones admittimus synalœphas: *Mária undique, & undique cælum. Victrices aquilas, victriciaque agmina Cæsar.* 148. Quid dicendum in fine quinti pedis? Raro, & tantùm hoc modo vocales concurrunt: *Ferrum undique, & ignes.* 149. Sextus pes in fine raro admittit synalœpham, & tantùm per vocem *Est*: *Casu deinde viri tanto, & sic ore locuta est.* 150. Literæ *A, O, E*, numerosiùs illiduntur, duriùs duplex *I*. 151. Monosyllaba non aptè illiduntur, nisi sint conjunctiones, vel præpositiones; idem de conjunctione *Atque*: *Atque iterum in Teucros: Hanc primam ad littora classem: Superato ex hoste triumpho: Quid répetam exustas Erycino in littore classes: Aggeribus murorum, & inundant sanguine fossa. Si sine pace tua, atque invicto Numine Troes.* 152. Pulchriùs turgescit carmen, si duobus, vel pluribus synalœphis ornetur: *Dicitur ante aras, media inter Numina Divûm. Debuit oppétere, atque animam exhalare sub armis. Arva aliena jugo prémere, atque avértere prædas. Europamque, Asiamque, & fœdera sólvere furto.* 153. Cave tamen iisdem semper uti synalœphis; *Amant alterna Camœna.* 154. Quapropter nec semper eodem modo carmina illidantur, aut consistant in iisdem pedibus. Optimè sonat cythara, si omnibus pulsetur chordis; concors enim discordia aures demulcet. At ridetur Cytharedus, *Chordâ qui semper oberrat eâdem.*

FACIES VI.

De Carminis stylo.

Quid potius in carmine Heroico illucêre debet: Ingenium, an Judicium?

155. IN id sæpè incidunt tyrones, quòd pedes non aptè dissolvant; quod, si in loco non fiat, patienter ferri non potest. 156. Ut tamen verbo dicam: secundum, & tertium pedem nunquam utrinque dissolvas; imò, si secundus, vel tertius pes in fine dictionis terminetur, ipsa dictio, vel sit monosyllabum longum, vel dissyllabũ breve.

157. Carmini non officit, si primus pes, & tres ultimi utrinque solvantur: *Jamque faces, & saxa volant, furor arma ministrat. Horrendum fremit, & fremitu vacua antra resultant. Est iter in sylvis, ubi cælum condidit umbrâ Juppiter, & rebus nox abstulit atra colorem. Dardanidæ magni, genus alto à sanguine Divûm.* 158. Secundus pes aliquando apud Virg. solvitur. 159. Tertius rariùs, ac semper intextis monosyllabis: *Volvitur in caput. Crastina lux, mea si non irrita dicta putatis.* Consule nostrum Emmanuelem de Cæsura. 160. Cave diligenter, ne singuli versus sensum absolvant; sed alius alio sit connexus: claudatur tamen sensus, quoad fieri potarit, intra quintum, aut septimū versum, nec ultra sentētia excurrat, quin infligatur punctum. 161. Sententias inserendas, non inficior, ut Virg. *Facilis descensus Averni.* Ovid. *Stat sua cuique dies, &c.* 162. Sed sint rarissimæ; carmen siquidem suo loco venustant, at continuatæ déprimunt. 163. Parentheses longæ ohscuritatem pariunt; breves ornant: *Tityre, dum redeo, (brevis est via) pasce capellas. Attollensque oculos (quid enim plus fœmina posset?)* 164. Fugienda est consonantium aspera collisio, ut: *Rex Xerxes.* 165. Quanquam ipsa de industria aliquando quæratur ad rem exprimendam, ut Virg. *Unde prius latum, siliqua quassante, legumen. Ære ciere viros: Sacraverat aras, &c.* 166. Hæc tamen interim devita. 167. Idem dicimus de literis inutiliter repetitis: *Machina multa minax minitatur maxima muros.* 168. Præcipuè, si repetitio aures offendat: *Tu. Tite tute Tati, tibi tanta tyranna tulisti.* 169. Illud etiam Virgilianum minimè imitandum est: *Romuleoque recens horrebat regia culmo.* 170. Secus verò videtur aliquando de vocalibus pronunciandum, ut: *Cristâque tegit galea aurea rubrâ.* 171. Frequentiùs accusativus, & casus alii, quos post se verba, aut nomina postulant illa præcedunt: nominativus verò suhsequitur. 172. Idem de genitivo post substantivum, quod in orationis collocatione antecedit: *Arma, virumque cano, Trojæ qui primus ab oris. Conticuère omnes, intentique ora tenebant. Artificumque manus inter se, operumque labores. Imminet, adversasque adspectat desuper arces.* 173. Adjectiva dissyllaba in fine carminis durè sonant, ut: *Large*: Longo: *Ergo omnis furiis surrexit Etruria justis: Velut agmine facto.* 174. Duriùs participia in *Ans*, & *Ens*, ut: *Oculos ad sydera volvens.* 175. Pulcherrimum tamen erit carmen, si in accusativo ponantur, & maximè, si duo adjunxeris in eodem carmina cum synalœpha: *Attollentem iras, & cærula colla tumentem.* 176. Diminutivæ, & dictiones aliæ Elegiaco metro aptissimæ Epicam majestatem non decent, ut: *Tenellus, Puellus, Sagittiferus, Odoriferus*; & similia, quæ plus nimiò versum retardant. 177. Locutiones Græcæ interdum admixtæ carmen venustant, ut: *Oculos dejecta modestos: Nuda caput, suffusa genas*, &c. 178. Verha etiam longè sonantia, ut: *Regnatorem Asiæ*, pro Rege. 179. Item Patronymica: *Duo fulmina belli Scipiades: Magnanimū Æacidem.* 180. Epitheta maximo sunt decóri, si ratione ornandi substantiva, non adimplendi carminis, adhibeantur:

Tollimur in Cælum curvato gurgite, & iidem
Subductâ ad manes imos descendimus undâ.
Ter scopuli clamorem inter cava saxa dedère.
Ter spumam illisam, & rorantia vidimus astra.

Quæ enim vis, qui splendor in epithetis: *Curvato, Subducta, Imos, Rorantia?* Quid? Siquis manes tristes appellaret saxa alta: spumam argenteam, aut astra rutilantia, carminum impleret hiatûs per merum complementum numerorum. 181. Optima sunt epitheta, quæ verbum quodammodo novum reddunt, ut ait Horatius; in quo non immeritò laudantur:

Nequicquam Deus abscidit
Prudens Oceano dissociabili
Terras: si tamen impiæ
Non tange uda rates transiliunt vada.

Et

Eheu, fugaces Posthume, Posthume,
Labuntur anni; nec pietas moram
Rugis, & instanti senectæ
Afferet, indomitæq; morti.

182. Epithetum personæ sæpè accómodatur rei, ut: *Memorē Junonis ob iram.* 183. Continentis Epith. rei contentæ, ut: *Stagna loquacia: Roma Bellatrix: Insanum forum.* 184. Parti, Epit. totius, ut: *Timido pede: dubiis oculis: manu medica.* 185. Effectui convenit epithetum causæ; vel è contrà, ut: *Oblivioso pocula Massico*; vel si *Blandas mortes, hilarem pœnam, crudele gaudium*, Syrenas appellaveris. 186. Epithetum rei inanimatæ ad animatam, ut: *Viridis senectus.* 187. Vel è contrà, ut: *Cinis dolosus, emeritum aratrum, fluvius minax, lux magistra, vidua pharêtra.* 188. Venustè collocantur epitheta ante substantiva: *Sic avidis fallax indulget piscibus hamus: Callida sic stultas décipit esca feras. Grácili modulatus avena: Lavinaq; venit Littora.* 189. Non solùm in epithetis, sed in omnibus dictionibus scrutanda est natura, & vis genuina verborū. 190. Præcipuè in compositis vidandum est, quid significationis adjiciant simplicibus. Ad hæc tamen, & ad alia pernoscenda, quod nobis expendere non vacat, Latinitatis coriphæos adire frequentiùs juvet, ac abditissimas dictionum medullas eviscerare. 191. Diversa siquidem significant: *Aspicio, inspicio, respicio, despicio, conspicio, prospicio, perspicio, præspicio, introspicio, &c.* Aliud *amo*, aliud *video*, *&c.* significat. Nec *Janua, Porta, Fores, Valva, Limina, &c.* synonima sunt. 192. Præcipuè notandum est, quòd pulchriùs per circuitum res exprimitur; sic navigare aptiùs dicitur: *Ceruleas puppem ire per undas. Vada salsa citâ decúrrere puppi, &c.* 193. Idem venustè amplificari potest per synonimum, v. g. si Æneas vivit: *Sed si facta virum servant, si vescitur aurâ Ætherea, neque adhuc crudelibus occubat umbris.* 194. Humilis quidem est poësis, si propriis tantum vocahulis in ea utamur, ut si dicamus: *Gemini scopuli altè consurgunt.* Hanc tamen elocutionem clarè, & eleganter effert Virg. per Hyperbolen: *Geminique minantur In Cælum scopuli.* 195. Hinc patet quàm longè diversis ab Oratoribus loquendi formis carmini venustatem Poëtæ concilient. Sic pro apibus ponitur, v. g. *Nubes stridula. Gens ætheris incola; pennata cohors; Agmina sonora volantum*, pro avibus. *Flora, veris, hortorum munera, opes*, pro floribus. *Zephyrorum anima*, pro flatibus. 196. Gentium, & Regnorum stemmata pro gentibus ipsis, & regnis usurpantur, v. g. pro Gallia *Lilia*; *Aquila* pro Germanis; pro Hispanis *Leo*; *Pardus* pro Anglis; *Luna* pro Turcis, &c. 197. Per nobiliores etiam provinciarum fluvios ipsas provincias, & incolas intelligimus: sic *Tamasis* Anglos significat; *Scaldis* Belgas; *Rhenus* Germanos; *Ister*, sive *Danubius* Hungaros; *Tagus* Lusitanos; *Ganges* Indos; *Nilus* Ægyptios; *Tigris* Armenios; *Tibris* Romanos; Parthos *Euphrates.* 198. Numeri cardinales duo, tres, quatuor redduntur per adverbia: *Bis, ter, quatuor: Sunt mihi bis septem præstanti corpore Nymphæ: Luna quater latuit, toto quater orbe recrevit.* 199. Vel si conjungas cum ordinalibus: *Bini, terni*, &c. *Martia ter senos proles adoleverat annos*: hoc est, 18. vel aliis vocibus suhstituitur certum annorum numerum significantibus, ut Lustrum quinque, Trieteris tres:

Jamque unus lustris Geminis accesserat annus. 11.

200. Res aptè dicitur per circumstantias actionis, ut si velis dicere: Sæpè illi mactabo agnos: *Illius arā Sæpè tener nostris ab ovilibus imbuet agnus.* 201. Idem per circumstantiam temporis, ut v. g. si dicas: Meridies est: *Jam Sol a medio pronas contraxerat umbras.* Si: Advesperascit: *Majoresque cadunt altis de montibus umbræ.* 202. Sæpè res certa pro incerta, v. g. *Ter, quater* pro *sæpè, multoties*, aut *valde.* 203. Destributio rerum ornat eo modo, quo cuique metro solet accómodari: *Pars altera ferro, Altera pars jugulis: Ille neci causam præbuit, ille manum.* 204.

Repetitio

Repetitio plurimùm ornat carmen, de qua infrà de Elegia. 205. In his, & similibus quæres: quisnam veterum Poëtarum præstantior? Dabimus in certamine.

FACIES VII.

Styli perspicuitas, ac sublimitas, atque ipsius comparandi ratio.

Utrùm imitator par esse debeat Authori?

206. Obscuritatis vitio laborant tyrones; semel atque iterum leges eorum carmina, quin intelligas; quod tamen sua se intelligere affirment, difficile adhibetur remedium. 207. Oritur hoc vitium à perturbato cogitandi modo, ab ignotis, ac impropriis verbis, vel inordinatè dispositis, ut cui casus attineat, quidve subintelligatur, ignores. 208. Fugiendum est quidquid reddit obscurum poëma, vel risu dignum. 209. Fabulæ abstrusæ, spurcæ, aut scurriles ad Cocyti ripas amandentur. 210. Nimia prolixitas cavenda, ne plurimus divagêris, quia, ut Tullius: *Magis offendit nimium, quàm parum.* Et, ut Quintil. *Indocti dicunt omnia, doctis est electio, & modus.* 211. Cavenda tamen brevitas justo parcior, tunc enim, *Incidis in Scyllam, cupiens vitare Carybdin.* De se quippe affirmat Horatius: *Brevis esse laboro, Obscurus fio.* 212. Tumorem, grandia nomina, ampullatas sententias, ac similia inani distenta vento, ubi nihil solidum, comprime, quod jure ridet Persius, nescio, ex quo Vate: *Torva Mimamoleis impleruni cornua bombis; Et costam longo subduximus Apennino.* 213. At perquam diligenter cave, ne in orationis humilitatem deflectas; decet enim sublimitas carmen epicum, non tumor. 214. Argutias, & acumina eò impensiùs fuge, quò laudis tibi digniores videantur; si enim nimia, ac per vim adducta sint, nihil putidius, nihil molestius. 215. Non id inficior, si fiat in loco; sed, qui omnia studet acutè dicere, pleraque dicit frigidè. 216. Aspergantur orationi acumina, sed ut sal cibis, quod, nisi prudenti dispenses manu, saporam alienum non addit ferculis, sed insitum obtundit. 217. Sic Lucanus de Pompejo insepulto: *Cœlo tegitur, qui non habet urnam.* Ergo latronum cadavera, quæ sub diu putrescunt, digniora essent laude, quàm, quæ splendido monumento parentum, ac amicorum pietas intulit. 218. Damnatur etiam stylus nimis abruptus, in quo singulæ sententiæ singulis orationibus finiantur. 219. In stylo floreat perspicuitas, modus, æquabilitas, dignitas, vis, & splendor. 220. Plurimùm valeut metaphoræ, quibus vulgares sententiæ sublimes exeant: *Mors nemini parcit. Cura somnos arcent.* Vulgares sunt sententiæ; sed perspicuè dices cum Horatio: *Mortem æquali pulsare pede pauperum tabernas, Regumque turres,* &c. *Curas laqueata circumvolare tecta.* Inflammari iracundiâ: Incendere urbem luctu: Ridêre prata, & similia, methaphoræ sunt Poëtis perquam familiares. 22. Figuras, ac Tropos interserat tam ligatæ, quàm solutæ orationi, qui studet ornatè dicere. 222. Plurimum afferunt sublimitatis orationi Anthitheses, ut Plinius: *Alii se satis vixisse, te viso, te recepto, alii tum magis esse vivendum prædicabant.* 223. Etiam ubi aliquid præter spem dicitur, ut Cicero: *Nihil oblivisci soles, nisi injurias.* Item Tacitus de Galba: *Major privato visus, dum privatus fuit, & omnium consensu imperii capax, nisi imperasset.* 224. Quid sublimius ea laude, qua Cicero Cæsarem ornat: *Nihil habet nec fortuna majus, quàm ut possis, nec natura tua melius, quam ut velis servare quamplurimos.* 225. Unde styli sublimitas oritur à magnitudine, ac dignitate rerum, quæ dicuntur; hæc enim sententia: *Præclarum est inimicis ignoscere;* sic efferri poterit: *Divinum ultionis genus est inimicos diligere.* 226. Hæc omnia, quæ de stylo tradidimus, his versibus continentur: *Peccas, si tumidus, durus, puerilis, & audax, Si trivialis erit versus, jejunus, hiulcus.* 227. Plurimum ad styli sublimitatem comparandam juvabit assiduè Virgilium légere, adnotare, imitari, nec aliquid componendum suscipere, quin simile ex tanto viro, Poëtarum omnium facilè Principe in promptu habeas; habes in illo Deorum laudes, belli tumultus, pietatis officia, terræ, marisque labores, tempestates, eclogas, &c. 228. Orpheum imitatus est Homerus, Homerum Virgilius, tu imitare Virgilium. 229. Et quanvis nihil componendum per id temporis tibi fuerit, Virgilium nunquam desistas: *Nocturna versare manu, versate diurna.* 230. Elegantiam mirare, ac tecum meditare, quomodo, si ea, quæ legis, scriberes, expressurus eras. 231. Deinde finge tibi similem materiam, ac quæ tibi placent, ipsi accommoda; mens enim his curis imbuta faciliùs excitabitur, ubi opus fuerit. 232. Cæteros etiam Authores légere, præcipuè veterum, ut solet apis in viridario, flores colligere, tibi non ægrè concedam. 233. A' Statio majestatem, à Claudiano cultum, singulaque à singulis, omnia tamen disces à Virg. 234. Breviora poëmata probatissimorum Authorum lege, ut modum, ac structuram perspicias. 235. Si verò recentiorum nimis studiosus, veteres contempseris Poëtas: *Relictis fontibus, rivulos consectáberis.* 236. Nusquam faciliùs deprahendes, in quo stylus peccat, quàm Poëtas inter se comparando. Virgilius ad componendam in funere Pallantis pyram, cæsas arbores in vicina sylva describit: *Itur in antiquam sylvam, stabula alta ferarum; Procumbunt picea; sonat icta securibus ilex, Fraxineaque trabes, &c.* Hoc verò Statius in funere Archemori lib. 6. Theb.

Sternitur extemplo veteres incædua ferro
Sylva comas, larga qua non opulentior umbra
Argolicos inter, saltusque educta Lyceos
Extulerat super astra caput; stat sacra senecta
Numine, nec solos hominum transgressa vetérno
Fertur avos, &c.

Quid, *Sylva caput super astra eductum*? Quid est *Numen senecta? Veterno avos transgredi?* At quàm dispar sonat Virgilius, qui nihil molitur ineptè. 237. Non negamus tamen in Statio optima, & verè poëtica passim ostendi, quæ sensuum sublimitatem attollant. 238. Nullum diem prætermittat poëticæ laudis candidatus, quin aliquid de optimis Vatibus memoriæ committat, aliquidque componat; assidua enim exercitatione facilitas, & elegantia comparantur. 239. Argumentum, quoad fieri poterit, & sterile, & nimis fœcundum fugiat; non rarò Inopem facie copia. 240. Cohæreat etiam metrum: blandis siquidem argumentis, & tristibus convenit Elegiacum; superbis, & inflatis Alcaicum; lætis, & magnis Heroicum, &c. 241. A' facilioribus ad difficiliora gradum faciat. 242. P. Riccciolus in Prosod. Bon. incipiendum tyronibus ab Adonio metro autumat, tanquam facillimo, & præludio quodam ad Hexametra. 243. Verùm experientiâ constat, primùm Hexametro, deinde Elegiaco, postea Sapphico, & Alcaico, deinde aliis tyrones assuefieri, oportêre. 244. Juvabit etiam exercitatio legendi, pronunciandi, & audiendi; poëticæ quidem harmoniæ aures, ac mens ipsa assuefacta, & ad dicendum, & ad scribendum promptior evaset. Hircius, ac Pansa in dignitate Consulatûs, ac in summo honorum apice intra privatos parietes sæpè soliti declamare; sic qui Eloquentiæ stimulis incitantur, Palladio in pulvere libentissimè exercentur. 245. Pro coronide tibi suadeo, ut sæpè locum aliquem boni Poëtæ, v. g. ex Virg. in patrium vertas sermonem; inde, interposito spatio, tuis versibus, quàm poteris optimis, idem compone, mox quæ scripseris cum Virg. confer, ac ex discrimine intelliges, in quo stylus tuus peccet, ut córrigas. 246. At, si locum aliquem imitaris, singula, & sola verba non attendas, quod nimis puerile est. 247. Personas, tempora, & quæ adnotatione digniora sunt, scrutare. 248. Non, ut Lucius Apuleius, qui ex Luciano integra ferè omnia impudenter furatus est. 249. Non tamen aliqua usurpare verba tibi prohibeo; exemplum imitationis

habes

habes in Lucano:

Tum, quæ solitis è fontibus exit,
Non habet unda vias tam largas alveus omnis
A' ripis effundit aquas; jam naufraga campo
Cæsaris arma natant, impulsaque gurgite multo
Castra labant, alto restagnant flumina vallo.

Quod Donatus in Tiberis exundatione ita imitatus est:

Jam Tiberina, sua disjecto margine ripa,
Mœnibus unda fremit victrix; jam naufraga fluctu
Roma natat, lapsaque domus, impulsaque vasto
Gurgite templa labant, implentur flumine valla,
Et septem geminis decrescunt montibus arces.

FACIES VIII.

De variis Poëmatum generibus.

Quid utiliùs: uni, an pluribus Authoribus operam dare?

250. Ecloga, quæ & *Bucolicum*, seu *Pastoritium carmen* dicitur, est: *Imitatio rusticarum actionum stylo mediocri, & suavi.* 251. Tractantur in ea vota, gratulationes, altercationes, conquestiones, &c. 252. Unde in natali, vel obitu alicujus, aut simili eventu apposité eclogam elaborabis. 253. Sed omnia agrum redoleant, v. g. in creatione Episcopi, loquantur pastores de novo Pastore, qui agnos reget, morbos expellet, sanâ doctrinâ pascet, &c. 254. In tres partes nonnulli dividunt eclogam. 255. Prima est *Materia*; est nempe, quidquid inter pastores versatur, v. g. cùm greges agunt, vel ad stabula traducunt: cùm sedent ad focum, ad umbras, aut fontes; & jocos, aut sales miscent, & cantillenis condiunt. 256. Secunda: *Stylus*; sit humilis, ac suavis. 257. Descriptiones, & comparationes ex agris deductas adhibe, ac Virgilium tibi propone exemplar, qui sublimem Æneidos stylum in bucolicis de industria déprimit. 258. Frequentiùs amat dactilos; synalœphas respuit, quæ fluentem suavitatem retardant. 259. Versus intercalares venustè admittit. Virg. in Ecl. 8. usque ad medium passim inserit: *Incipe Mœnalios mecum, mea tibia, cantus.* A' medio: *Ducite ab urbe domum, mea carmina, ducite Daphnim.* 260. Quibus carminibus intercalaribus fermè aliud respondet: *Desinæ Mœnalios, jam desine tibia, cantus. Parcite, ab urbe venit, jam parcite carmina, Daphnis.* 261. In ecloga, vel poëta colloquentes personas inducit v. g. *Quò te, Mæri, pedes, aut quò via ducit ad urbem?* 262. Vel aliquid priùs enarrat, quod ad colloquium viam parat: *Fortè sub arguta consederat illice Daphnis.* 263. Vel tantummodo narrat. 264. Tertia pars est *Ornatus*: hic allegoriis floreat, ita ut in cute rustica, intus verò urbana lateant. 265. *Satyra* à Satyris Diis nomen habet, qui in theatrum comœdiarum inducebantur, ut sermone parum verecundo, aculeato, ac libero, gestu etiam corporis risum moverent. 266. Videtur etiam dici satyra, quasi *Satura*, quòd varium complectitur argumenti genus. 267. Satyra est: *Poema jocosum, liberum, & aculeatum ad reprehendendos, corrigendosque mores corruptos*, v. g. avaritiam, inertiam, &c. 268. Amat sententias acutas, acres, ac sermonis puritatem. 269. Numeri suavitatem non admittit, ut videtur in Horatio, qui Lyricis eam impensè affectavit, neglexit in Satyris. Dicitur enim numerosus: *Dum ferit Ausoniâ carmina culta lyrâ.* 270. *Sylva* dicitur, quæ, accepto argumento, subito calore fusa, ac recitata est, ut inculta sylva. 271. Epithalamia, & alia per sylvam tractari possunt. 272. Non heroico tantùm metro conficitur. Idē dicimus de aliis, quæ sequuntur, poëmatum generibus. 273. *Epithalamium* est poëma pro nuptiali pompa conscriptum. 274. Conjugum laudes contineat; faustum augurium capiendum; vota pro connubii felicitate, ac futura prole concipienda. Statium, & Claudianum consule. 275. Vitandæ sunt profanæ Deorum inanium appellationes, nec facilis mentio facienda *Hymenæi, Veneris, ac Cupidinis*, cùm in eorum locum *Pietas, Concordia, Fides, ac Religio* subrogari possint. 276. *Genethliacum*, vel *Genethliacon*, natale carmen, nascentibus accinitur. 277. Parentum celebrantur virtutes. 278. Spes de puero excitatur, ac variè notantur loci, & temporis circumstantiæ. 279. Populos invitabis ad celebrandum natale, ac Deum Opt. Max. precaberis, ut puerū tueatur, &c. Statius lib. 2. Sylvarum. cap. ult. in natali die Lucani, & lib. 4. Sylvarum: *Pande fores Superûm*, &c. Martialis lib. 4. Ep. 1. *Cæsaris alma dies, &c.* 280. Huc etiam spectat laus nominis puero impositi. 281. *Epicedium*, vel *Nænia* est carmen funebre: mortuis impenditur. 282. Mortui laudes narrantur; describitur pompa funebris; conditur epithaphium; mortui denique manibus apprecantur æternitatē. 283. In his omnibus poëmatum generibus, si carmine intercalari, seu regio usus fueris, argumento accommoda, ut Frizonius in Nænia pro Alphonso Mancino hos intercalares doloris plenos inducit: *Ite, & feralem Mancino ducite pompam, O' misera, ob pulla mœrentes cyclade Musæ!* 284. Exempla habes in Statio lib. 2. cap. 1. Sylv. in funere Glauciæ. Et sub ejusdem lib. finem in obitu Pileti Ursi. Lib. 3. lacrymas Hetrusci mœsto carmine prosequitur: *Summa Deûm pietas.* Lib. 5. sub finem Patri, ac Filio duplici poëmate parentat: *Ipse malas vires*, &c. *Me miserum*, &c. Horat. lib. 1. Od. *Quis desiderio.* Lib. 2. *Non semper imbres.* 285. Huc reducuntur: *Epithaphia, Querela, Consolatio.* 286. *Epinicion* est carmen pro reportata victoria. 287. Hæc à loco, tempore, hostium multitudine, aliisque circumstantiis celebranda est. 288. Regis, aut Ducis laudes; prudentiæ, ac fortitudinis monumenta posteris tradenda. 289. Exponendi fructus ex victoria. 290. Vota, & preces pro patria, ac victoris incolumitate fundendæ. Vide Claudianum de laudibus Stiliconis, de Bello Gettico, & Gildonico. Horatium: *Nunc est bibendum. Quando repostum. Herculis ritu. Qualem ministrum, &c.* 291. Non multùm differt *Pæan*, quod est hymni genus post victoriam cani solitum in laudem præsertim Apollinis. 292. *Epipompeuticon* in pompis tantùm accinebatur. 293. *Eucharisticon* est poëma, quo gratias agimus ob præstitum beneficium, quod prædicari debet. 294. Dantis humanitas extollitur, in cujus gratiam miscenda vota. 295. Nec accipientis necessitas omittatur, sic Æneas Didoni ad finem primo Æneidos: *O' sola infandos Troiæ miserata labores.* Vide Stat. lib. 4. Sylv. *Regia Sidonia.* Item Horat. *Quem tu Melpomene: Montium custos.* 296. *Encomiasticon, & Epæneticum* recenset laudes. 297. *Panegyricon* est laudatorium carmen, quod pro rostris dici consuevit. 298. *Pedicterion* dicitur, quo Præceptoribus nostris institutionis nomine gratias agimus. 299. *Propempticum* carmen est in gratiam aliquo abeuntium. 300. In quorum gratiam vota concipies ad avertendum malum aliquod; vel bonum, præcipuè fortunatum iter, apprecandum. Sic Horat. Virgilio Athenas ebeunti: *Sic Te Diva potens Cypri, &c. Reddas incolumem, precor, Et serves animæ dimidium meæ.* Horatium egregiè imitatus est Statius lib. 3. Sylv. cap. 2. *Di, quibus audaces amor est servare carinas.* 301. Redeuntes pariter amici, itinere feliciter confecto, excipiuntur, ut Horatius: *O' sæpè mecum tempus in ultimum.* Plurima apud recentiores epico carmine sunt exempla. 302. *Apobaterion* est carmen, quo recedentes utuntur. 303. *Epibaterion* est, quo reditus in patriam post longam expeditionem celebratur. 304. *Apopempticon* de peregrinatione cujuspiam agit. 305. *Hodæporicon*, vel *Itinerarium* describit iter. 306. *Sotericon* est carmen pro recepto duce, salute recepta, vel vitato aliquo periculo. 307. Hujus magnitudo expendatur, in eo subeundo fortitudo, in vitando solertia, vel felicitas, ac bona ex vitato exorta celebrentur. Horat. *Et thure, & fidibus juvat.* Statius lib. 1. Sylv. *Estis io, superi.* 308. *Protrepticum*, vel *Adhortatorium*

catorium carmen est, quo aliquem ad aliquod suscipiendum impellimus. v. g. ad bellum. 309. Hostis ferocitas, devastatæ regiones, tyrannica servitus, victoriæ conjecturæ, ac gloria proponantur. 310. Dividitur in *Nenthe-ticon*, quod cujuscunque modi præceptiones complectitur. 311. *Paramythiticon*, quo aliquem consolamur, & ad animi tranquillitatem v. g. hortamur. 312. *Prosevcticon*, quo aliquid fieri, aut esse petimus. 313. *Apevcticon*, quo aliquid non fieri, vel non esse petimus. Horat. *Æquam memento. Altera jam teritur. Eheu fugaces. Horrida tempestas. Motum ex Metello. Natis in usum. O' Navis, referent. O' Formosus adhuc.* 314. *Symbolevticon* solet dici, in quo aliquid deliberamus, v. g. itne bellum faciendum? 315. Rationes pro utràque parte afferemus, v. g. hinc belli labores, & pericula, &c. illinc gloria; hinc pacia tranquillitas, & cætera bona; illinc inertia. 316. *Pareneticon*, seu *Parangelmaticon*, est monitorium carmen, in quo præcepta Sapientiæ continentur v. g. si alios moneas, ne se periculis temerè objiciant; ne viribus majora suscipiant, aliudve aggrediantur, cujus ipsos postea pœniteat. Horat. *Quid bellicosus. Rectius vives.* 317. *Dithyrambus* à Baccho nomen accepit. Hunc, Indiâ perdomitâ, in Græciam redeuntem Satyri cũ Mænalibus comitati sunt, qui vino graves, & mente, ac voce parum constantes, carmina sine modo, ac numero victori Baccho decantabant. 318. Illos imitantur Poëtæ Entheo furore correpti, & carmina audaci tumido, varioque stylo scribunt, permixtis in unum verbibus omnis generis, & metri. 319. *Dira* est carmen, in quo quidquid furoris, & imprecationum, querelarum, & conviciorum in mentem venit, effundit Poëta. Sic Dido Æneam, Æneidos quarto diris prosequitur. Et Horat. *Ille, & nefasto. Quid immerentes? Quoquo scelesti ruitis? Lupis, & agnis. Mala soluta, &c.* 320. *Theologicum* carmen vocatur, quod de rebus Divinis agit. 321. *Philosophicum*, quod de naturalibus. 322. *Hymnus* est ode in Dei laudes, virorumque illustrium celebrandas instituta. 323. Lyrico carmine scribi solet. 324. *Idyllium* cum hymno fermè coincidit; Heroico tamen metro plerunque efficitur. 325. Sumitur etiam pro brevi poëmate, præcipuè in re sacra exarato. 326. Multa sunt Hymnorum genera: *Sacri* appellantur, quibus Deum, Cælitesque colimus, suntque in usu, maximè in templis. 327. *Heroici* in honorem virorum illustrium. 328. *Invocatorii*, cum Dei, Cælitumque auxilium imploramus. 329. *Supplicantes*, si vota præter invocationem adhibeamus. 330. *Emisserios* dicebant veteres, quibus Deos, compositis carminibus, demittebant; certos enim festos dies celebrabant, quibus interesse Deos suos existimantes, eos censebant non esse sine carmine dimittendos. 331. Vocabant etiam hymnos *Physicos*, quibus Cælum, Terram, Solem, reliquasque naturæ partes nobilissimas celebrabant. 332. *Fabulosos*, quibus fabulas, & commenta sua prosequebantur, ut *Titanum bella*, *&c.* quod potius ode, quàm hymnus vocari debet. 333. *Parodia* est imitatio versuum, ubi sententia tamen in contrarium sensum detorquetur, ut: *Beatus ille, qui procul negotiis, Ut prisca gens mortalium, Paterna rura bobus exercet suis Solutus omni fœnore, &c.* Ad laudem Religiosi otii, sic deflectitur, *At ille, Flacc, nunc erit beatior, Qui mole curarum procul Paterna linquit rura litigantium Solutus omni jurgio, &c.*

Parergon Poëticum.

Quasnam Virgilius comparationes, aut fabulas venustiori artificio exaraverit, in certamine dêmonstrabo. Texturam Æneidos, & artificiũ expendam; eamque celebrioribus poëmatibus tũ antiquis, tũ recentioribus conferendo præferam. Virgilium quoque, & Homerum Heroicæ Poëseos facilè Principes inter se comparando, collatis utriusque locis, primas Virgilio adjudicabimus. Sunt, qui Camonium Virgilio præcellere arbitrentur, quòd adductis ex utroque locis propónere, non tamen ferre sententiam, audemus. Hoc tamen dato: quid alteri gloriosius? Virgilium præponi Homero, an Virgilio Camonium? Hoc verò exemplis, rationibus, ac Doctissimorum hominum testimonio probaturi sumus, quòd exiguam scilicet gloriam Poëtæ vernaculo sermone scribentes adepti sunt, si cum Latinis conferantur. Ad calcem inquirenti pollicemur nostrum aperire judicium de Latinis Vatibus tum antiquis, tum recentioribus, atque adeò, quid in ipsis emineat, in quo præcipuè sint imitandi? In medium proferemus.

SPECTACULUM II.

Elegiæ suavitas inculcatur.

Utrùm *Elegia inserviat ad tractanda omnigena argumenta*?

Ut spectaculum oculos prolectet, in amphitheatrum prodit Elegia: minus, quàm Epica morabitur spectatores, quibus, si apparatu minùs placuerit, placebit brevitate. Potuit Epica, quo primam curiositatis famem expleret, citra fastidium, esse prolixior; atque non modò sua inculcare præcepta, sed ad omnium poëmatum genera spectantia: at suas tantùm dotes, suos cultus èxhibet Elegiæ simplicitas.

EXERCITATIO I.

Elegiæ stylus.

Utrùm *Elegiæ stylum nimis acuminatum esse oporteat*?

1. Pentameter Hexametro subditus carminis genus quoddam gignit, quod vocatur *Elegiacum*. 2. Ad res funebres, & luctuosas potissimum inventam Elegiam insinuat Ovidius: *Flebilis, ut noster status est, ita flebile carmen.* Et in morte Tibulli:

Flebilis indignos Elegeïa solve capillos.
Ah! nimis ex vere nunc tibi nomen inest.

3. Procedente tamen tempore, res etiam lætæ, & secundæ scribi hoc metro cœperunt, ut amores, vota, preces, gratulationes, convivia, &c. 4. Quæres: *Quis prius exiguos elegos emiserit Author?* Sub judice litem esse affirmus. 5. Rogabis: quisnam Princeps habeatur? Ovidium pluris habendum censeo. 6. Quæ virtutes, & artificium in Elegiaco metro requiruntur? Curam adhibe, ut poëma evadat tersum, lene, ac perspicuum: urbanum quippe est carmen Elegiacum. 7. Dictio sit lenis, & blandè fluens, acuta, affectibus plena, ac delicatâ quadam suavitate condita. 8. Elegantes induces commiserationes, comparationes, conquestiones, exclamationes, apostrophes, prosopopeias, antithéses, &c. 9. Ad fabulas, ac historias allude, acumina frequenter infere, ac sententias: *Quando ego*

ego non timui graviora pericula veris; Res est solliciti plena timoris amor. Usibus edocte si quidquam credis amice, Vive tibi, & longe nomina magna fuge. Crede mihi bene, qui latuit, bene vixit, &c. Vel plures inserantur hoc modo: *Credidimus lacrymis: an & hæ simulare docentur? Hæ quoque habent artes; quaque jubentur, eunt.* 10. Si non tantùm multa eodem disticho dicantur, sed etiam repetantur verba, in pentametro aliquid sententiosè concludentia, pulcherrimum erit: *Demophoon ventis, & verba, & vela dedisti: Vela queror reditu, verba carere fide.* Vel: *Sive quis Antilochum narrabat ab Hectore victum: Antilochus nostri causa timoris erat.* Vel: *Pescit, ut æra lavet, vel candida brachia tergat; Si tepet, incusat; si calet unda, nocet. Illa meos oculos comprimat, illa meos. Quæ venit indignè pœna, dolenda venit.* 11. Potes distichum initii verbis finire, vel subsequens distichum à præcedentis fine inchoare, vel duo disticha eodem modo ordiri, aut terminare: *Ut mihi sunt toties maxima vota mori; Vota mori mea sunt,* &c. Et in Heroicis: *Sequitur pulcherrimus Astur, Astur equo fidens. Omnia natura prepostera legibus ibunt, Parsque suum mundi nulla tenebit iter. Omnia jam fient, fieri quæ posse negabam,* &c. *Phœbus adest, sonuère Lyra, sonuère pharetra; Signa Deum nosco per sua, Phœbus adest.* 12. Vel incipere, & desinire eadem dictione, ut: *Multa super Priamo rogitans, super Hectore multa.* Vel eadem dictio sæpius in carmine repetita sit: *Sic oculos, sic ille manus, sic ora ferebat. Increpet usque licet, tua sum, tua dicar oportet. Restant bella, aspera restant: Fuit ah, fuit utile tecum Ire mihi!* Vel hoc modo: *Quam citò purpureos amittit terra colores! Quàm citò formosas populus alba comas. Expectem: qui me nunquam visurus abisti; Expectem pelago vela negata meo.* 13. Optima tamen repetitio illa est in Virg. *Ad Cœlum tendens ardentia lumina frustra, Lumina, nam teneras arcebant vincula palmas.* 14. Hæc optima sunt: sed nihil injucundius est ineptâ verborum repetitione, quam tyrones Latinarum vocum supellectile parùm instructi, & verborum copiè egeni, versibus suis intrudunt; hac de causa hic de industria morati sumus, pluraque ad Poëticum ludum reservamus. Pulchrè etiam eadem repetitur syllaba hoc modo: *Me mea paupertas vita traducat inerti. Ipse seram teneras maturo tempore vites.* 15. Ornant breves parentheses: *Dic age, si ventis (ut oportuit) actus iniquis. Quam, nisi tu dederis, caritura est ipsa, salutem. Finge age te rapido (nullum sit in omine pondus) Turbine deprendi: quid tibi mentis erit?* 16. Sensus in quovis disthico absolvendus est: licèt rarissimè sequenti continuari possit. 17. Dactilis frequentiùs utere. 18. Verba sono mitissima amat Elegia, quanvis plurium syllebarum, ut *Mæonius, Pelasgiadas, Pertimuisse, Sagittiferus,* &c. Item diminutive inseres, ubi congrua judicaveris argumento, ut *Tenellus, Puellus, Guttula, Crustula,* &c. 19. Synalœphas fuge, nisi necessitas urgeat; sunt enim veluti scopuli, in quibus Elegiacum carmen illiditur. 20. Vitandæ sunt crebiores, durioresque consonantium collisiones, illisionesque vocalium, præcipuè in pentametro. 21. Ex dictionibus suaviores sunt, quæ vocalibus frequenter E, I, U, & consonantibus S, M, V, L, aspergunter; reddunt enim suavissimum Elegiæ stylum, ut passim in Ovid. *Diceris infelix scutica tremefactus habenis Ante pedes Domina pertimuisse minas. Dumque cupis, lacryma per amantia lumina manant; Morsque minus pœna, quàm mora mortis habet. Ut te non poteras, poteras tua vela videre, Vela diu vultus detinuère meos.* 22. Exclamationes passim insere, sicut alios vehementis animi affectus: *Crudeles somni, quid me tenuistis inermem! Et semel æterna morte premenda fui! O' ego si possem! Hei mihi quàm dure! Ah quoties dixi!* 23. Item comparationes, ac fabulas: *Mitius inveni, quàm te, genus omne ferarum. Credita nonnulli, quàm tibi, pejus eram. Quid fuit, ut tutas agitaret Dædalus alas? Icarus immensas nomine signet aquas? Nempe, quod hic altè, dimissiùs ille volabat,* &c. *Aspicis, ut summâ cortex levis innatet undâ, Cùm grave nexa simul retia mergat onus. Qui cadit in plane, vix hoc tamen evenit ipsum, Sic cadit, ut tacta surgere possit humo. At miser Elpenor tecto delapsus ab alto,* &c. *Tu quoque cum ventis utinam mutabilis esses! Et, nisi duritie robora vincis, eris.* 24. Elegia amat paranomesies primò mutato verbi tempore: *Vince animos, iramque tuam, qui cætera vincis.* 25. Secundò mutato nominis usu: *Quo fugis? Obstat hyems, hyemis mihi gratia prosit.* 26. Affinis huic est traductio, quando eadem repetitur dictio mutato casu: *Qui venit hic fluctus, fluctus supereminet omnes, Posterior nono est, undecimoque prior. Littora littoribus contraria, fluctibus undas Imprecor, arma armis,* &c. 28. Fit quoque parenomasia, si aliqua mutetur litera: *Qui sic intrabas, hospes, an hostis eras? Verbera cum verbis mixta fuere meis.* 28. Vel verba similiter cadentia: *Nomen, & omen habes. Sanguis, ut anguis eat.* 29. Vel verbum, & nomen ab eo derivatum: *Et movet, & motas fervus aggerat impetus iras. Hæc ego, si monitor, monitus priùs ipse fuissem. Facta fugis, fugienda petis, quærenda per orbem Altera, quæsita est altera terra tibi.* 30. Hæ paranomesiæ non tantùm hexametrum, sed pentametrum venustant hoc modo: *Speque timor dubia, spesque timore cadit. Quam sine te cogis vivere, ecce mori. Et mihi si non vis parcere, parce tibi.* Vel: *Tu Janum arbitrio claude, recludе tuo. Lumina, mi Lodoix, fige, refige Polo.* Fictæ personæ eleganter introducuntur: *Nympha fuit; viridi, placideque in margine ponti Clara fatigabat questibus antra suis.* 32. Tam in soluta, quàm in ligata oratione diligenter adnotare debes particulas Latinitatis, ac transitiones, quod maximum quidem præsidium est, & venustate plenam reddit compositionem. 33. In Elegia peculiares habet Ovidius transitiones, ut: *Quisquis es, in superes. Aspicis, ut: Cernis, ut: Scilicet indomitos: Adde, quod: Quid fuit, ut tutas: Nempe, quòd hic altè: Est aliquid coluisse Deos: Sed tamen in: Vidi ego te puerum,* &c. Et mille alia hujusmodi tibi suggeret.

EXERCITATIO II.

Elegiæ numerus.

Efficaciorne sit Elegia ad ingerendos commiserationis affectus, an Heroicum poëma ad furorem, & indignationem concitandam?

De Hexametro.

34. RArissimè solvitur in secundo pede, nisi monosyllaba intersint; & hoc rarissimè, ut: *Editus hinc ego sum.* 35. Etiam in quarto raro consistit, nisi sententiæ sint crebræ: *Perlegis, an conjux prohibet nova? Perlege, non est Ista Mycenæâ litera facta manu.* 36. Idem est ad tertium, vel ad quarti initium, quod ægrè admittitur, nisi in fine versûs sensum absolvat, ac deprimetur: *Nobilitas sub amore jacet, miserere priorum.* 37. Quod sibi quasi peculiare Elegia vendicat in hexametro, est, post primam syllabam tertii pedis frangi; deinde sequatur dissyllabum longum, & inde dissyllabum breve: *Vade, sed incultus, qualem decet exulis esse. Vivere me dices, salvum tamen esse negabis.* 38. Pulcherrimum est, si loco dissyllabi longi duo monosyllaba longa, vel dissyllabum breve cum monosyllebo longo ponetur: *Quis gradus ulterior, quo se tua porrigat ira? Parve (nec invideo) sine me liber ibis in urbem.* 39. Nec tantùm quintus pes, sed etiam quartus monosyllabo finiri potest: *Quoque loco est arbor, turgescit in arbore ramus.* 40. Etiam pulchrè ultimi pedes hoc modo dissolvuntur: *Et tamen est aliquis, qui vulnera cruda retractet. Herbaque, quæ latuit Cerealibus obruta sulcis.* 41. Pulchrius: *Denique dum vixi sine crimine, mortuus essem.* 42. *Barbara me tellus, & inhospita littora Ponti.* 43. Possunt catenari pedes, quin Elegiæ suavitas detrahatur; imò lenissimè fluat hoc modo: *Sæpe meas tenuit numerosus Horatius aures. Otia, si tollas,*

 perière

periere Cupidinis arcus. 44. Ex quibus liquet Elegiam fugere omnia, quæ carmina Heroica ad majestatem extollunt, ut participia in *ans*, & *ens*, in accusativo; frequentes synalœphas, neaus pedum, & alia, quæ de Heroico tradidimus. 45. Aliquando, sed raró, clauditur monosyllabo *que*: *Lassus in extremis jaceo, populisque, locisque.* 46. Venustè etiam, sed raró, hexametrum clauditur voce *est*, idque cùm monosyllabum antecedit, vel cùm in dimensione cum præcedenti coalescit, ut: *Exul eram, requiesque mihi, non fama, petita est.* 47. Cave diligentee, ne suavitatis lenocinio ita aeripiaris, ut affectata videatur fluere Elegia. Nec omnes versus eodem verborum ordine, ac nexu condiantur, ne gratiam, quam numeroso pedum concentu affectant, defectu varietatis amittant.

De Pentametro.

48. Primus pes dissolvi potest. 49. Secundus rarissimè, & solùm omnino duobus intervenientibus monosyllabis: *Et pereas, dum me per freta longa fugis.* 50. In medio pentametri nunquam fit cæsura, ideo ad Cocyti ripas amandandum carmen illud Cattulli: *Troja virûm, ac virtutum omnium acerba cinis.* 51. Ante cæsuram, & postea, possunt catenari pedes, ut passim notabis. 52. Longiores dictiones non rejicit, si in fine dissyllabo præeant: *Aut premis arentem pulverulentus humum.* 53. Ovidius pentametrum ferè dissyllabo claudit. 54. Sunt, qui antiquitatem redolêre arbitrentur, in vocabulum majus dissyllabo desinere versum: *O' Tygris! O' ferro durior! O chalybe! Et tegitur rubris gēma sub aequoribus. Illis ampla satis forma pudicitiæ.* 55. Hoc tamen fuge, licèt Tibullus, Propertius, ac præcipuè Catullus, in illis frequetes sint. In omnibus siquidem Ovidii scriptis, quæ tibi tanquam exemplar propones, non sæpius, quàm decies in fine pentametri vocem duabus syllabis longiorē reperies. 56. Licèt eleganter poterat poni in re nimio dolore, aut vehementi affectu plena, ut Divus Borgia, cum pulchereimæ Imperatricis horrendum cadaver aspexit: *Diriguit cernens miserandum Borgia corpus; Ipsam ceu mortis cerneret effigiem.* 57. In fine Epigrammatis tolerabilis est vox dissyllabo majoe, ut meliùs exprimatur acumen, ad quod præcipuè attenditur. 58. Etiam monosyllaba in fine versûs durè sonant, ut Catullus: *Aut facere hac a te, dictaque, factaque sunt.* Nisi aliud monosyllabum antecedat: *Præmia si studio consequar ista, sat est.* Aut cum synalœpha, quod usitatius est: *Et solum constans in levitate sua est.* 59. Conjunctiones enclyricas non respuit per medium interpositas: *Hypolitique paras, Hypolitique leges: Nec steterant in te utrque, paterque tuus.* 60. Aliquando sub eodem heaametro plures pentametri subjiciuntur, ut illud celebre Virgilianum: *Hos ego versiculos feci, tulit alter honores, &c.* Constare etiam poterit poëma solis pentametris.

Parergon Rhetoricum.

Elegiaco peæsertim metro lusit Nasonis iogenium: nullumque assignabitue argumentum, quod non pertractaverit. Quin etiam artis Oratoriæ libertatem Elegiacis numeris illigavit. Tria dicendi genera poëtico stylo áttigit. Unde inquires: in quonam aureum illius ingenium aurea ætate verè dignum triumphavit feliciùs? In deliberativo, Exoenativo, an Judiciali? Elige. Hic lectorem monitum volo, omnes Rhetorices figuras in hæc spectacula sæpissimè peodire; siquidem in Epigrammatis, symbolis, & carminibus, quæ referimus, exacta figurarum praxis elucet. Ut tamen de Rhetorica in certamine disputare volentibus pleniùs morem geeamus, non modò ipsas figuras dabimus in conspectum, sed earum artificium; necnon & tropos, & locos Oratorum Poëtarum exemplis confirmabimus. Deoique Elocutionis, Dispositionis, & præterea totius Rhetoticæ præceptiones, quatenus ad Poëtam faciunt, aut faciunt Poëtam interroganti aperiemus.

SPECTACULUM III.

Lyrici metri variæ species explicantur.

In quo nostri sæculi Poëtæ excellant: Heroico metro, an Lyrico?

EN theatro damus spectaculum spectari dignum, planeque theatrale: agemus enim de Comœdia, & Tragædia, quæ sic inserviunt theatro, ut, hoc remoto, gratiam amittant. Claudet spectaculum poësis Lyricæ melos, ut scenici cantûs loco aures demulceat.

SPECIES I.

Poëma Dramaticum.

Quid aptius pro egregiis factis æternitati commendandis: Heroica Poësis, an Dramatica?

1. POëma Dramaticum est illud: *Quod totum fit in actione:* unde Actoees vocantur, qui in eo colloquuntur. 2. Definitur: *Imitatio actionis unius, totius, justa magnitudinis, vera, vel falsa, verisimilis, insignis, vel vulgaris, felicis, vel infelicis, qua metro, & harmonia non narrando, sed agendo, vel quosdam animi affectus éxcitat & perpurgat; vel vitæ privatæ exemplum proponit.* 3. Materia poëmatis Dramatici est: *Actio una, tota, magna, vera, vel falsa, verisimilis, insignis, vel vulgaris, felix, vel infelix.* 4. Erit *verisimilis*, si nihil afferat, præter naturalem rerum ordinem, spectatis circumstantiis, in quibus dicitur illa actio contigisse. 5. In forma, hoc est, in fabula, seu compositione actionis, illucêre debet unitas, simplicitas, & magnitudo. 6. Unitas consistit in ea partium omnium, rerumque diversarum inter se connexione, ut in unum aliquid videantur coaléscere. 7. Fabula simplex, prout opponitur implexæ, illa dicitue: *Qua sic est una continua, ut sine manifesta in contrarium mutatione ad finem deducatur.* 8. Multi inserendi sunt diversi rerum successus; eo tamen artificio, ut in ultimum finem dirigantur. 9. Magnitudo in fabula Dramatica minùs extendi debet, quàm in Epica; ut illam, uno quasi intuitu, complecti possit auditoe; ne distracto in plura, aut óbruto rerum multitudine animo, remittantur, ac frigeant, qui concitantue affectus. 10. Quantitatem, quæ in numero versuum consistit, limitant plures ad 1200. versus, alii ad 2000. extendunt. 11. Optimum Drama illud arbitror, quod inter ternas, & senas horas exhibetur. 12. Nec brevius sit, ne locus desit concitandis affectibus. 13. Nec longius, nam, ut Plautus inquit: *Lumbi sedendo, & oculi spectando dolent.* 14. Drama, omissis aliis divisionibus, in quinque partes dividimus. 15. Prima *Prologus*, est Oratio, quæ ante fabulam legitimam habetur ad spectatores. 16. Secunda *Protasis* prima pars fabulæ; in ea narratur, ac proponitur summa eei; non tamen finis ostenditur: nempe, ut ex opinato exitu crescat fabulæ jucunditas. 17. Tertia *Epithasis*, quæ rei constitutionem, seu exaggerationem significat. *Protasin* peoximè consequitur hæc pars, in eaque turbæ excitantur, totaque rei negotiatio magis, ac

magis

magis involvitur; diciturque à Latinis, Nodus erroris. 18. Quarta *Catastasis*, quæ cum Epitasi à multis confunditur, est ea pars, in qua continuatur, & major cernitur rerum perturbatio; ostenditur tamen quomodo possint illa postea explicari. 19. Quinta *Catastrophe*, quæ subversionem sonat, est pars, in qua totum negotium dissolvitur, cum Actor primarius à felicitate in infelicitatẽ transit, vel è contrà. 20. Rejicitur ad extremum Drámatis, ut auditoris animus magis suspendatur, ac delectetur. 21. Hæ partes per quinquè actus dividuntur, ut præscribit Horatius:

Neve minor, neu sit quinto productior actu
Fabula, quæ posci vult, & spectata reponi.

22. Actus primus argumentum exponit; at non rei éxitum. 23. Secundus rem propriè deducit in actum. 24. Tertius turbas ciet. 25. Quartus viam ostendit, qua res implicitè dissolvantur. 26. Quintus impedita artificiosè éxpedit. 27. Actus alii aliis sunt majores pro ratione rerum, quæ tractantur. 28. Non omnino nigro Theta perfigendum est Drama, quod tribus actibus solùm constet. 29. Actus dividitur in scenas. 30. Scena *Est pars actûs, in qua una, aut plures personæ colloquuntur.* 31. In quolibet actu possunt esse plures scenæ. 32. Aliqui decem ad plurimum, alii tredecim concedunt. 33. Actores minimè plures sint, quàm quatuordecim. 43. Tres tantùm, aut quatuor ad summum, qui prodeant in scenam, simul loqui permittuntur: *Nec quarta loqui persona laboret*; monet Horat. 35. Quoties ingreditur, aut recêdit aliquis, mutatur scena. 36. Scena dicitur ex eo, quòd alia, atque alia facies subinde appareat. 37. Poëma Dramaticum dividitur in Tragicum, & Comicum.

De Comœdia, & Tragœdia.

38. *Comœdia* dicitur à vicis, & comessationibus; à Rusticanis enim ad Urbanos profluxit. 39. *Tragœdia* verò nomen Græcum traxit ab hirco, quod olim fieret cantando in honorem Bacchi, cui hircus vinearum hostis mactabatur; vel quod hircus in hujusmodi cantillenis præmium esset. 40. Alii deducunt tragœdiam ab asperitate cantûs, quod res tristes, atroces, ac miserabiles agit. 41. Tragœdia est: *Poesis virorum illustrium per agentes personas éxprimens calamitates.* 42. Finis ejus est, ut misericordiam erga miseros moveat, & quosdam animi affectus côncitet. 43. Atrociora spectacula oculis objicere non licet, nam:

Nec pueros coram pópulo Medea trucidet;
Aut humana palam coquat exta nefarius Atreüs;
Aut in avem Progne mutetur, Cadmus in anguem.
Quodcunque ostendis mihi sic, incredulus odi.

44. Possunt prænuntiari gerenda. 45. Vel narrari, postquam gesta fuerunt; quod Nunciorum munus esse solet. 46. Licet etiam vincula, ipsumque Principis trucidati caput v.g. vel demortui cadaver deferre in medium ad cõmovendum auditorem. 47. Item verbera, aliaque sævitiæ instrumenta. 48. At non percutere, aut perimere, nisi post scenam id fieri simuletur. 49. Comœdia, & Tragœdia differunt inter se primò in materia; actiones enim in Tragœdia sunt grandes; nec nisi luctus, timores, exilia, cædes: Comœdia verò res humiles, plebeias, ac civiles habet. 50. Secundò differt personis; Tragicæ siquidem personæ sunt illustres; Principes, scilicet, Reges, Imperatores: Comicæ verò sunt ignobiles, obscuræ, & civiles tantùm. 51. Tertiò dictione. In Trag. conficitur oratio verbis selectis, sublimibus, sonantibus, plenis, ac communi consuetudine abhorrẽtibus: in Comœdia autem constat oratio verbis tritis, usitatis, quotidianis, figurâ infimâ. 52. Quartò affectibus sedatioribus in Comœdia, in Tragœdia vehementioribus. 53. Quintò éxitu; éxitus enim Comœdiæ est lætior, cùm ejus initium aliquando sit paulo turbulentius, & tristius: exitus verò Tragœdiæ mœstus, ac funestus planè. 54. Sunt, qui asserunt in Comœdia nonnunquam infelicem exitum inveniri posse, & felicem in Tragœdia. 55. Quæres: utrùm Comœdia, an potiùs Tragœdia dicenda sit illa, in qua personæ illustres inducuntur in scenam, & fabulam comicam peragunt? Respondemus esse tertium Drámatis genus ex utroque ortum, dictumque *Tragicomœdiam*, cujus finis ferè semper est lætus; personæ partim illustres, partim vulgares; res modò ludricæ, modò tristes.

De versu Dramatico.

56. Versus Trimeter Senarius Jambus, vel est perfectissimus, seu purus, qui constat sex pedibus jambis, ut: *Phasellus ille, quem videtis, hospites, Ait fuisse navium celerrimus.* 57. Vel imperfectus, & omnibus locis, præter ultimum, Tribrachym admittit, & in imparibus dactilum, anapæstum, & spondeum, ut: *Fortuna opes auferre, non animum, potest. Iniqua nunquam regna perpetuo manent.* 58. Hoc utuntur Tragici. 59. Comici verò Jambo imperfectissimo utuntur, ad quem satis est, si in fine sit pes jambus, cæteros verò non tantùm jambos, spondeos, dactilos, tribraches, anapæstos; sed etiam amphimacros, & proceleusmaticos, amphibrachos, Bacchios, & pæones 1. In sexto pede etiam tribrachym admittit, ut: *Quare æquum est vos cognoscere, atque ignoscere. Mala mens, malus animus: quem quidem ego si sensero.* 60. Utuntur etiam Comici versibus Jambicis, dimetris, id est, duas mensuras habentibus. Mensuram vocabant Antiqui duos pedes. 61. Interdum tetrametris utuntur, id est, versibus, qui octo pedes continent. 62. Quæres, qua Jambici versus specie recentiores cõmuniter utantur? Jambo Imperfecto. 63. Quæ difficilima species? Jambi puri. Ex ea tamen pluribus versibus odes suas aspersit Horatius; Poëmata nonnulla composuit Catullus; & ex recentioribus Stephonius, Comirius, & alii. 64. Sunt versus Jambi duobus pedibus Jambis constantes: *Ama Deum: Cave malum: Tene bonum.* 65. Alii admittunt unam insuper syllabam in fine, ac primum pedem spondeum: *Volat fugaci: Cursu per umbras.* 66. Cùm tribus pedibus constat, primumque, & ultimũ spondeum admittit, vocatur Euripidium. 67. Hujus generis sunt aliqui versus in Hymno: *Ave maris stella.* In aliis ad mensuram non attenditur. 68. Jambicum Anacreonticum constat tribus Jambis, & syllabâ adjectâ: primũ spondeum admittit: *O' ter, quaterque felix.* 69. Jambicum Boëtianũ primo loco Anapæstum habet. 70. Jambicum dimetrum Horatio familiare, ac in sacris Hymnis usitatissimum, habet quatuor pedes, qui cum ultimis quatuor Jambi imperfecti mixti coincidunt. 71. Usus est etiam frequenter Horatius hoc versu, additâ in fine syllabâ, ut: *Sylvæ laborantes, gelu que.* Quo in Anapæsto, Asclepiadeo, & aliis utuntur plurimi. 72. Usi sunt etiam alii Jambico septem pedũm, additâ syllabâ, aut octo pedûm: *Amandus est tibi Deus, tuus deinde frater. Amandus est tibi Deus, tuus deinde proximus.* 73. Scazon, sive Claudus est dimeter Jambus mixtus, addito pede Jambo, & postea Spondeo: *Ad sacra Vatum carmen affere nostrum.* Ob hujus metri varietatem innumeris numeris Jambũ conflari Bauhusius jocatur. 74. Rogabis, an alio metro præter Jambum uti soleant Tragici, aut Comici in Dramate? Rarissimè quidem, si choros excipias, in quibus Jambo, Anapæsto, Sapphico, Adonio, & aliis utuntur.

SPECIES II.

Poëma Lyricum.

Quidnam jucundius personet: Sapphûs, an Alcæi Lyra?

75. POëma Lyricum dictum est à Lyra, ad quam olim hujusmodi carmen pronunciari solebat. 76. Dicitur etiam ode, & melos, id est, cantus. 77. Lyricum Poëma vulgò dicitur quidquid breviter metro ab Heroico, & Elegia diverso conficitur. 78. Materia Poëmatis Lyrici longè, latèque patet. 79. Continet Deorum, & hominum laudes, vota, preces, exhortationes ad virtutem amplectendam, vel ad vitia fugienda, deplorationes calamitatum, desideria, conquestiones. 80. Fontium, montium,

tium, villarum, aliorumque locorum amœniorum laudes, & descriptiones, deliberationes; item & invitationes, aliaque innumera, quæ brevi poëmate concludi possunt. 81. Ut in Heroico carmine gravitas, ac majestas illucêre debet, in Elegia mollities, in Tragœdia vehementior affectus, in Comœdia jocus, in Satyra acerbitas, in Epigrammate acumen, ita in Lyrico suavitas eniteat. 82. Unde adhibenda sunt verba florida, & polita. Non sine majestate sententiæ inserantur. 83. Longiora verba inducantur, ut: *Deliberata morte ferocior. Ab insolenti temperatum lætitia, moriture Deli.* 84. Quæres: utrùm quælibet Strophe in Odis debeat sensum terminare, ita ut infigatur punctum? Minimè quidem; si Sapphicum excipias, in quo rarissimè ultrà progredimur. 85. Divisione dictionum in fine versûs, cæteræque Poëtarum licentiæ Lyrico carmini perquam familiares sunt. 86. Cui ex Lyricis Vatibus primas adjudicabimus? *Sæpè tuas teneat numerosus Horatius aures.* Quod metrum ex Lyricis cætera excellit? 87. Illud optimum judicamus, quod ad amussim elaboratius fuerit. 88. Alcaicum tamen carmen arrogantiâ, ac majestate. 89. Sapphicum dulcedine, ac suavitate præstat. 90. Rogabis: inter Odas Horatianas, quænam præ cæteris palmam mereantur? *Rapuit sibi quaque coronam.* 91. Josephus Scáliger tanti fecit duas illas: *Donec gratus,* & *Quem tu, Melpomene, semel, &c.* ut mallet illarum Authorem esse, quàm totius Hispaniæ Tarraconensis Rex. 92. Si tamen quoque nostrum fas est interpónere judicium, plures alias similem meruisse laureolam nihil hæsitantes asserimus. 93. Hìc curiosè inquires: utrùm dari possit carmen, cui nulla sit syllaba brevis, vel cui nulla longa? Heroicum spondaicum brevibus omnino carêre potest, ut: *Nullum est jam dictum, quod non dictum esset quondam* Versus Perrichii perfecti longis carent, vel quatuor pedes perrichios continent, ut: *Age nigra, quate cohors.* Ve 7. ut: *Lates ubi lapide gelida mea rosa.* 94. Inquires iterum: an in omni metro reperiatur harmonia? Ita quidem videtur asserendum. 95. Sed mirum sanè est, repertas fuisse aures, quibus aliqua placuerint carmina, ut Choriambicum, quod Callimacho placuit: *Tu ne quæsieris, (scire nefas) quem mihi, quem tibi.* 96. Illud etiam numero videtur carêre: *Lydia dic, per omnes, Te, Deos oro, Sybarim cur properes amando.* 97. *Jonicum minus* eodem laborat vitio, tam quod tribus, quàm quod quatuor pedibus jonicis à minore constat, ut:

Catus idem per apertum fugientes
Agitato grege cervos jaculari, &
Celer alta latitantem fruticeto accipere aprum.

98. Nec minus Archiloco placuit illud carmen: *Solvitur acris hyems grata vice veris, & Favoni.* 99. Ut brevitati consulamus, carminum leges, & species, quæ sexaginta, & ultrà numerantur, Odarum quoque genera, quibus tum veteres, tum recentiores Lyrici uti solent; necnon Hymnorum, quos Deo Opti. Max. Cælitibusque accinit Ecclesia, dabimus in certamine. 100. Pro coronide inquires: unde tanta nominum varietas in Odis, & carminibus? Brevi dicam, longioribus explicationibus ad certamen reservatis. Carmina ab *Authoribus* non rarò nomina usurpant, ut Alcaicum, Anacreontichum, Aristophanicum, Asclipeadeum, Glyconicum, Hypponacteum, Phalæcium, vel Phaleucium, Pharecratium, Sapphicum, Alcmanium, Euripidium, Stesichorum, Callimachium, Archilochium. 101. *A pedibus* prædominantibus, ut Dactilicum, Anapæsticum, Jambicum, Choriambicum, Trochaicum. 102. *A numero syllabarum*, ut Pentasyllabum, quinque syllabarum. Hendecasyllabum, id est, undecim. 103. *A materia*, ut Heroicum, Comicum, Tragicum, Elegiacum, & Adonium ab Adonis laudibus. 104. *A numero pedum*, ut Hexametrum ex sex pedibus. Pentametrum ex quinque. Dimetrum ex duobus. Aliquando hi pedes non sunt simplices, ideo Dimeter est versus constans quatuor pedibus. Trimeter constans [illegible], & Tetrametrum octo. 105. *Ab excessu, vel defectu syllabarum*, Sic Carmen Acatalecticum dicitur, cui nihil abundat. Hypercatalecticum, seu Hypermetrum, quod unâ syllabâ abundat. Catalectum, cui una deest. Si desit pes integer, dicitur Brachicatalectum. 106. Carmina, quæ unico versu sensum absolvunt, dicuntur Monosticha; Disticha, quæ duobus; Tastratica, quæ quatuor; Hexastica, quæ sex; Octastica, quæ octo; Decastica, quæ decem; Dodecastica, quæ duodecim. 107. Vocatur etiam Ode Monocolos, quæ unius generis tantùm habet carmina, ut: *Mæcenas atavis edite Regibus.* Dicolos, quæ Strophas habet, quarum carmina sunt duplicis generis, ut: *Jam satis terra, nivis, atque diræ.* Tricolos, cujus Strophæ continent carmina triplicis generis, nempe: *Vides, ut alta stet nive candidum.* Tetrácolos, quæ habet versus ex quatuor generibus. 108. Item dicitur Monóstrophos Ode, in qua omnes versus sunt ejusdem speciei. Distrophos, quæ plures habet strophas, seu clausulas, quarum quælibet cóntinet duo carmina diversi generis, ut: *Sic te Diva potens, &c.* Tristrophos est illa, cujus strophæ habent tria carmina, licèt duo ex tribus sint diversæ speciei. Tetrástrophos, cujus strophæ quatuor versus includunt, ut: *Jam satis terra, &c. Vides, ut alta, &c.* Si adhiberentur strophæ diversæ speciei ordine inverso, diceretur illa Ode: Antistrophos.

Parergon Historicum.

SCimus olim fuisse de Literatorum vulgo non paucos, qui Poëticam, ut ludricam, aut certè minùs gravem, & juvenilem irridebant. Alii Poëtas inopiæ, alii malæ fortunæ perdamnantes ipsis minimum tribuebant ingenii, multùm verò furoris, ac stultitiæ; nec defuere insana quædam capita, quæ cum Democrito penitus excluderent sanos Helicone Poëtas. Verùm ab iniquissima Democriti sententia, quàm non sani esse hominis non sanus juret Orestes, provocamus ad Historiam, è cujus fide demonstrabimus 1. paucos tantùm de Imperitorum grege obtrectasse Poëticæ, quam sapientiæ próceres ferè omnes meritis laudibus cælo tenus extollunt: unde sive ponderentur, sive numerentur suffragia, præstantissimæ artis constabit authoritas, & veneratio. 2. potentissimos Reges, &, quod est præstantius, Sanctissimos Ecclesiæ Patres, ac Pontifices sua in Poëticis studiis ingenia exercuisse. 3. magnis honoribus, & præmiis Poëtas affecisse. 4. horum patrias, operibus, & immunitatibus ornatas fuisse probabimus. 5. civiles quondam leges, Regum edicta, Sapientum mónita ad posteritatis memoriam, & venerationem versibus mandari. 6. falsò quæri de fortunæ suæ iniquitate nonnullos Poëtarum; quippe quos morum, non artis vitium, non Apollo, sed Venus plerumque reddit infelices. 7. eam sibi venerationem apud antiquos conciliasse Poëtarum præstantissimos, ut in Deorum numero relatos constet. In Lusitania quidem, citra fabulam, & superstitiosæ consecrationis commentum sacris Vatibus hic honor accessit in D. Damaso P. Ter Maximo, & SS. Hic Lusitanorum primus fuit, qui per Latinam poësin Vatis nomen comparârit. Secundus ab illo Rex Dionysius, qui primus in tota Hispania vernaculo idiomate acuratos versus panxit, majestatem Authoris referentes. Liceat igitur Lusitanis, citra superbiam, gloriari poësin nullibi terrarum, quàm apud ipsos habuisse tam felix, faustumque principium. Liceat etiam ad patriæ gloriam pauca adhuc delibare. 1. primam totius Orbis Academiam in Lusitania antiquissimis temporibus institutam Historicorum authoritate enixi opinamur. 2. nullibi Gentium prius carmina pangi. 3. liberales disciplinas à Lusitanis ingeniis magnopere illustratas fuisse asserimus. 4. hanc sibi laudem præcipuè vendicare Eborensis Academiæ alumnos, quorum sanè quamplurimi virtute præstantissimi, omnigenæ literaturæ scientissimi extiterunt, quod benignæ soli, ac cæli naturæ tribuendum non sine Authore defendimus.

SPECTACULUM IV.

Argutiarum Fontes in Epigrammate ſcaturiunt.

Quibuſnam Epigrammatariis primas deferemus: Antiquis, an Recentioribus?

INducebantur olim in Amphitheatrum fontes, ut jocoſo ſuſurrantis undæ occurſu, varioſque per mæandros circumductu, oculos pariter, atque aures allicerent: mirificè enim oblectat illud aquarum murmur ſuaviſſimum, pugnaque, quâ in ſubjectum alveum recidentes, fervent ipſo labendi tumultu. Igitur hactenus pro metri varietate, nunc pro brevioris compoſitionis artificio ſpectacula exhibituri, argutiarum fontes in quatuor dividimus, & in Amphitheatrum inducimus, quorum præcipuum artificem P. Maſſenium agnoſcimus. Expletis deinde videndi oblectatione ingeniis, quatuor fontium aquæ, veluti per occultos canales, ad mediū Amphitheatri corrivatæ per XXX. ſyphunculos, ſeu fiſtulas circumquaque expreſſas emicabunt.

§. I.

Inducuntur in Amphitheatrum fontes.

Quodnam in Epigrammate præcipuum: ſal, an acumen?

1. Pigramma generatim ſumptum eſt: *Brevis quadā inſcriptio, vel junctum cum pictura, vel ſine illa.* 2. Aut ſimplex, hiſtoricè tantùm rem exponens, ut tituli ſtatuarum, ac ſepulchrorum. 3. Aut compoſitum, quod cum argutia aliqua, nervoque concludit. 4. Igitur compoſitum eſt: *Breve poema, quod ad alicujus rei propoſitionem ſcripto factam aliud quiddam, aut oppoſitum, aut alienum, aut comparatum, aut alludens conjungit.* 5. Unum illud jam hic moneo tam ab hoc, quàm à cæteris poëmatibus, res minùs pudicas arcendas; utile enim dulci miſceri debet in carmine:

Quare tolle jocos, non eſt jocus eſſe malignum;
Nunquam ſunt grati, qui nocuère ſales.

6. Unde nomen corū, quos acriùs impetis, ſubticebis; non ut Martialis in Poëtam, cujus domū incendiū abſumpſerat:

Pierios Vatis Theodori flamma Penates
Abſtulit; hoc Muſis, hoc tibi, Phœbe, placet:
O' ſcelus! ò magnum facinus, crimenque Deorum!
Non arſit pariter quòd domus, & dominus?

7. Epigramma tres debet habere dotes: *Argutiam, Perſpicuitatem*, quæ ex varietate, venuſtate, ac numero oritur; & *Brevitatem*; ideo Api aſſimilatur:

Omne Epigramma ſit inſtar apis: I. *ſit aculeus illi,*
II. *Sint ſua mella.* III. *Sit & corporis exigui.*

8. Brevitas nulla poteſt certa lege perſcribi. 9. Si verſu jambico, aliove ab Elegia diverſo fiat epig. (ut fieri poteſt, præcipuè Phaleucio) fuſiùs divagari poteſt. 10. Quæ uno, duplicive clauduntur diſticho, optima judicantur, dummodo obſcuritatem brevitas non pariat. Apud Martialem unico verſu clauditur illud:

Omnia Caſtor emis, ſic fiet, ut omnia vendas.

11. Dulcedo, ſeu perſpicuitas conſiſtit in numero carminis, venuſtate, ac elegantia. Dictio ſit pura, ac vulgaris, ſed Latina. 12. Martialis obſcuritatis vitio laborat, ſæpius inde Satyricus, quàm epigrammaticus videtur; ſales tamen aliquando mirè epigrammatibus ſuis inſpergit: Ovvenus, ſi aliqua minus pudica excipias, lepôre plenus: Auſonius eleganter etiam epigrammata concinnavit; recentioribus tamen cedunt forſan veteres, & pietate, & artificio: Sautel cultus, Bidermanus piè ingenioſus, Maſſenius argutus. Bahuſius feſtivus, nec ſine ſale Pimenta. 13. In omnibus epigrammata illa imitare, in quibus primò intuitu argutiam miraris. 14. Argutia eſt: *Dictum aliquod contra, aut præter expectationem allatum, ſed quod rationis nitatur adminiculo, aut recepto aliquo loquendi uſu.*

V. g. *Semper eris pauper, ſi pauper es, Æmiliane,*
Dantur opes nulli nunc, niſi divitibus.

Ad Zoilum.

Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luſcus.
Rem magnam praſtas, Zoile, ſi bonus es.

15. Argutia non ſemper eſt concluſio; aliquando ex concluſione oritur, ut:

Quis neget Ænea magna de ſtirpe Neronem?
Suſtulit hic matrem ſuſtulit ille Patrem.

16. Quod optimè imitatus eſt bonus Poëta de Sereniſſimo Rege noſtro Henriquo Collegiorum, & Academiæ noſtræ Fundatore ampliſſimo Crucifixum à flammis vindicante:

Súſtulit Æneas flamma ex ardente Parentem,
Illiacas flamma dum populantur opes.
Súſtulit Henriquus pietate inſignis IESUM,
Córripit Auguſtam dum vaga flamma domū.
Hujus, & illius magnum eſt diſcrimen; ab igne
Suſtulit hic hominem, ſúſtulit ille Deum.

17. Aliquando epigramma conſiſtit in ſimplici narratione, ſed argutè condita:

Juppiter aſtra, fretum Neptunus, tartara Pluto,
Regna paterna tenent, tres tria, quiſq́ ſuum.

18. Quæres oportunè, quodnam idioma commodius ſit, ut epigrammatis argutia eniteat? Quodlibet, ſive Latinum ſit, ſive Barbarum. D. Emman. de Salinas, y Lypſana, & D. Franciſcus de la Torre Epigrāmata Martialis, ac Ovvenii, & plura alia in Hiſpanum idioma tranſtulerunt, quin aliquid, ut fieri ſolet, de elegantia, vel argutia detraxerint. 19. Non inficior, eſſe nonnulla unius adeò linguæ propria, ut in alia ſatis éxprimi nequeant. Unde ludet operam, ſiquis Latinè reddere laboret illud Camonii ad amicum, qui promiſſum indulium dare multum diſtulerat:

Quem no mundo quizer ſer	*E já que voſſa mercè*
Havido por ſingular,	*Largueza tem por diviza,*
Para mais ſe engrandecer,	*Como o mundo todo vè,*
Ha de trazer ſempre o dar	*Ha muſter, que tanto dê.*
Nas ancas do prometter:	*Que venha a dar a camiza.*

Illud non omittam feſtivè dictum:

A Adella, com que fallais,
Tantas hiſtorias ha della,
Que o mal de fallar com ella
Com mil coráes naõ córais.

Audi etiam Poëtam Hiſpanum in Rábulam ſtrabonem;

Tuerto de un ojo, y Juriſta	*Tu fatiga es ſin provecho,*
Eres, y tan mal letrado,	*Dexa, Lesbio, de avogar,*
Que ſiempre te han condenado,	*Pues no pudiſte eſtudiar*
Lesbio, la viſta, y reviſta.	*Sola una ley al derecho.*

Illud etiam ad lignum vitæ:

Cruz, remedio de mys males,	*El gran Pontifice Dios,*
Ancha ſois, pues cupo en vós	*Con cinco mil Cardenales.*

Cardenales Hiſpanicè flagri plagas ſignificat. 20. Quanvis argutia naturæ, non artis dono comparetur, ut illis tamen, in quorum paláto hi ſales eruditam éxcitant ſitim, morem geram, argutiarum fontes aperiam.

§. II.

§. II.

Aperiuntur quatuor argutiarum fontes.

Quiſnam è quatuor fontibus uberior?

FONS I.

23. Repugnantia de eadem re ſimul affirmata, aut negata, v. g. Lazarus pauper, & dives, & ſimilia, quorum exempla ſelectiora damus.

I. De ſue, quæ jaculo confoſſa peperit.

Ecla gravi tele, confoſſaque vulnere mater
Sus pariter vitam pérdidit, atque dedit.

II. Ad Fident.

Quem recitas, meus eſt, ó Fidentine, libellus,
Sed male dum récitas, incipit eſſe tuus.

III. Ad Poſt.

Hoc mihi ſuſpectum eſt, quod oles bene, Poſthume, ſemper:
Non bene ſemper olet, qui bene ſemper olet.

IV. Ad Fauſt.

Non poſſunt noſtros multa, Fauſtine, litura
Emendare libros, una litura poteſt.

V. Ad D. Xaverium in India mortuum.

Tunc occidit in Oriente Sol,
In India quando mortuus
Franciſcus eſt Xaverius.

VI. De Adamo.

Indignus Patris eſt venerando nomine, quando
Nos prius occidit, quàm generavit Adam.

VII. De Dæmone lucernam D. Gudulæ extinguente.

Ne pateat tua fraus, extinguis lampada, ſed jam
Clarius extincta fraus tua luce patet.

VIII. Niceta in os mulieris impudẽtis permorſã linguam (expuit.

Eloquio clarum cecinit te docta vetuſtas,
Et fluxiſſe labris Attica mella tuis;
At tua te tandem vicit facundia, quando
Elinguis laudas ore pudicitiam.

IX. Ad Chriſtum D.

O' mitem JESUM! qui pro lictoribus erat;
Fel bibit, & tamen hac folle columba caret.

X. Ad Senes.

Ad mortem citiùs próperat, cum tardius ira
Senecta tarda nixa ſub baculo ſolet.

XI. In Hypocritam.

Dum ſictè gravis es mediam, Polydore, per horam,
Eſſe tuâ levius nil gravitate poteſt.
Dum verè levis es totas, Polydore, per horas,
Eſſe tuâ gravius nil levitate poteſt.

XII. Ad Bibônem.

Vita tibi ſit longa, cupis, Line? Pocula vita;
Si bibere eſt animus plurima, pauca bibe.

XIII. In Pudentem ſua ſomnia narrantem.

Volvit mente Pudens, dum ſomniat acta diei:
Deinde ſequente refert ſomnia vana die.
Hinc, quando vigilat, credas dormire Pudentem;
Et quando dormit, tunc vigilare putes.

XIV. In Tullium munera Judici dantem.

Plurima Judicibus cùm munera mittis amicis,
Sordidus es, Tulli, magnificuſque ſimul.
Munifici ſignum eſt animi, dare munus amicis;
Munera Judicibus mittere, avaritia eſt.

XV. De Munifico.

Extra fortunam eſt, quidquid donatur amicis:
Quas dederis, ſolas ſemper habebis opes.

XVI. De Deo.

Omnia cùm videat, nulli Deus ipſe videtur.
Solus ubique patet, ſolus ubique latet.

XVII. In ſecum loquentem.

Cùm loquere tecum ſolus, ipſe ſis quanvis
Sapiens locutor, collocutor es ſtultus.

XVIII. In quendam ſolis obtutu excæcatum.

Heu miſer in medio perdo mea lumina Sole!
Quique diem generat, ſúbripit ille diem.

XIX. In molliter comptum.

Naturâ mas es, ſed fœmina redditus arte;
Communis generis denique factus homo es.

XX. In Helluonem prolapſum in flumen.

Exhauſit vino locupletis viſcera burſæ,
Et qui par Craſſo vixerat, Irus obit.
Irus obit, patrio ſed merſus turpiter amne,
Quamque dabant vitam vina, Moſella rapit.
Mirantur plures; ego nil mirabile cerno,
Quando bibit vinum Craſſus, & Irus aquam.

XXI. De Amore.

Alma Venus prægnans, cùm jam prope partus adeſſet,
Conſuluit Parcas, quid paritura foret?
Tigrin ait Cloto; Lácheſis ſilicem; Atropes ignem;
Ne reſponſa forent irrita, natus Amor.

RIVULUS II. FONTIS I.

24. Repugnantia de diverſis ſubjectis oppoſitè affirmata, aut negata, v. g. Lazarus in inopia dives, Epulo in divitiis pauper. Favent etiam, quæ ſequuntur, epigrammata:

I. Non omnibus fidendum.

Qui cuivis quidvis credit, male creditur illi;
Quò mihi plus credis, hòc tibi credo minus.

II. Aliis Argi, ſibi Talpæ.

Crimina qui cernunt aliorum, nec ſua cernunt;
Hi ſapiunt aliis, deſipiuntque ſibi.

III. Monachus ægram ſororem videre noluit.

Ne ſis ægra, meos vis (inquis) cernere vultus;
Æger ego ne ſim, nolo videre tuos.

IV. Gunebaldus malus Poëta, Brenus malus Hiſtoricus.

Jure Gunebaldum non cenſes, Brene, Poetam.
Jure Gunebaldus te negat hiſtoricum.
Nam licèt hiſtoriam tu pangas, ille poeſin,
Omnia tu fingis, fingit at ille nihil.

V. Viri divitiarum.

Divitias vir rarus habet, ſed habetur ab illis
Plurimus; inde viri ſunt multi divitiarum;
Divitiæ è contrà ſunt nulla pene virorum.

VI. Pauper Diviti.

Divitias metire tuas, cum pérdere poſſis
Omnia: quod poſſim pérdere, nil habeo.

VII. In Pictorem nudorum corporum.

Ars tua naturam haud ſequitur, contrarius illi es;
Tu manifeſta facis, quod jubet illa tegi.

VIII. In Imbellem jactabundum.

Cur te belligerum, cur te mentiris Achillem?
Nil, niſi magnificum nomen Achillis, habes.
Laus tamen una tibi eſt: celeri pede vincis Achillem.
In pede mors illi eſt; in pede vita tibi.

IX. Pictor umbrarum.

Depictas carò pictor cùm vénderet umbras,
De nihilo docuit poſſe aliquid fieri.

X. Laudator antiqui temporis.

Nil noſtri faciunt, tua quòd tibi tempora ſordent;
Sed faciunt mores, Cæciliane, tui.

XI. In malum Poëtam.

Cur non mitto meos tibi, Pontiliane, libellos?
Ne mihi tu mittas, Pontiliane, tuos.

RIVULUS III. FONTIS I.

25. Repugnantium mutuò inter ſe converſio, v. g.

I. *Diligeris populo non propter præmia, Cæſar;*
Propter te populus præmia, Cæſar, amat.

II. David oblatas aquas non bibit.

Cùm David ſpectaret aquas, ſic aſſerit: omnes
Si bibero, ſitient; ſi ſitiam, biberint.

III. Urbs alitur, Rus alit.

Urbs ſterilis fructus agrorum in ſtercora vertit;
Fertilis in fruges ſtercora vertit ager.

IV. Sculptor improbus.

O' Methamorphoſis! tibi ſaxa ſimillima fiunt;
Tu ſaxis ſimilem te facis ipſe tuis.

V. Virgo

V. Virg. Sacratiss. ante Crucem.

Martyrium MARIÆ dependens in cruce Christus:
Martyrium Christi sub cruce Mater erat.

VI. Amor.

Plurimus in calis amor est, connubia nulla;
Conjugia in terris plurima, nullus amor.

VII. Meritum.

Quod bene fit puero, perit; etsi permanet ille:
Decrepito quod fit, non perit; ille perit.

VIII. Avarus moriens.

Omnia das, quia nil potes hinc auferre; dedisses,
Si tecum posses omnia ferre, nihil.

IX. Felix, & Miser.

Dupliciter miser es, qui felix ante fuisti;
Dupliciter felix, qui fuit ante miser.

X. Prudens.

Naturâ es timidus; fortem Prudentia reddet;
Nemo cavenda timet, qui metuenda cavet.

XI. Vita longa.

Si tardè cupis esse senex, utaris oportet
Vel modico Medicè, vel Medico modicè.

XII. Christus nascens.

Ex stabulo Christus Paradisum fecit, ab Adam
In stabulum versus cum Paradisus erat.

XIII. De Juda.

Non voluit Judas, potuit servare Magistrum:
Non potuit, voluit Judam servare Magister.

RIVULUS IV. FONTIS I.

26. Repugnantia de se invicem affirmata v.g. Lazari paupertas dives, qua cœlum emit, &c. vel, si malis:

I. De Christo patiente.

Pharmaca sunt potius, quàm vulnera, vulnera Christi;
Curat enim plagis vulnera nostra suis.

II. Medici, Jurisconsulti.

Ulceribus, Galene, sapis tantummodo nostris;
Stultitiâ nostrâ, Justiniane, sapis.

III. Epigramma Satyricum.

Res, ais, est Epigramma levis, cùm scribitur in te
Cur fers ergo levem rem, Line, tam graviter?

IV. Malus Poëta.

Quid nobis placeat recitato in carmine, quaris?
Nil mage, quam finis, crede, placere solet.
Item: *Quò minus attuleris, plus tibi laudis erit.*

V. Ad Cæcil.

In cervis Hyrcos (veterum commenta Sophorum)
Et barbâ, & pedibus, Caciliane, probas.
Hircum barba facit, nuperrima te fuga cervum;
Ergo merum nobis ens rationis eris.

VI. Ad Clitum.

Qui faciem minio pingit, plumboque capillos,
Non est hic verus, sed, Clyte, pictus homo.

VII. De Solis Eclypsi in morte Christi.

Te moriente, suum nisi Sol jubar abscondisset,
Clara minus nobis mors tua, Christe, foret.

VIII. S. Franciscus Borgia.

Hausisti è tumulo vitam, res mira! sepulchrum,
Quod locus est mortis, Borgia, vita tibi est.

IX. Ad Assertorem nostrum in præsepio natum:

Tu mala nostra luis, te nostra superbia vilem,
Infelix inopem copia nostra facit.

X. Ad Eundem.

Omnia condideras; deerat tamen omnibus unum,
Ni te fecisses, omnia nulla forent.

XI. Ad Judam.

Prodiga avarities semel est comperta fuisse,
Omnia pro laqueo cùm dedit illa levi.

RIVULUS V. FONTIS I.

27. Idem de ipso negatum, aut oppositè aliquâ ratione affirmatum v. g. Lazarus, pauper sine paupertate, &c. appositè etiam.

I. Christus nascens, & patiens.

O' nati Christi bona nox! ó lux mala passi!
Lux mala luce carens, nox bona nocte carens.

II. Christi facies in Sudario.

Forma caret formâ, color illi est absque colore.
Qua fuit arte, rogas, picta tabella? Tuâ.

III. Beatiss. Virgo.

Quisquis es, absque meo qui vis me pingere nato;
Me sine me potius pinge, dolebo minus.

IV. Judas *Anagramma.* Ad *jus.*

Ad jus, crede mihi, tu jure citaris, Iuda;
Nomen habes tantùm; jus sine jure tuum est.

RIVULUS VI. FONTIS. I.

28. Idem de subjectis diversis affirmatum, aut negatú, &c.

Qui modò venisti nostram mendicus in urbem,
Paulum mutato nomine, fis Medicus.
Pharmaca das agroto, ager tibi porrigit aurum;
Tu morbum curas illius, ille tuum.

II. Dives, & Pauper solicitus.

Semper sollicitus fuit Irus, cur? Quia pauper;
Nec tu, Crasse, minus, cur? Quia dives eras.

III. Ad Dind.

Tempore tempus edax edit omnia; sed tu,
Dum negando teris tempora, tempus edis.

IV. Ad calvum.

Calve, meos nunquam potui numerare capillos;
Nec tu (nam nulli sunt) numerare tuos.

RIVULUS VII. FONTIS I.

29. Potest etiam repugnantium unum alteri præferri, aut substitui per correctionem, aliove modo, v. g.

I. In sobrium.

Nec paupertatem, nec opes desidero magnas;
Nolo parum, nimium non volo; sat mihi sat.

II. In confessiones D. Augustini.

Virtutes alii proprias per compita vulgent:
Tu mihi, vulgato crimine, major eris.
Nam tibi mutato surgit de crimine virtus,
His, quod erat virtus, incipit esse scelus.

III. In Christum natum.

Nato caula fuit; pastoribus illa patebat;
Sed tamen & patuit Regibus, aula fuit.

IV. In Avarum.

Solus habet, quod avarus habet: nil donat amico,
Nil sibi, nec quod habet solus, avarus habet.

FONS II.

30. Alienarum à re, statu, aut etiam à significatione propria: ut si de Domitiano muscas captare solito, diceres hostem muscis, hostibus muscam esse.

I. *Cæsar, qui muscis fuit infensissimus hostis;*
Hostibus ille suis non nisi musca fuit.

II. In Musicum ineptum.

Latratus catulorum, hinnitus fingis equorum;
Et quævis vocum bellua quidquid habet.
Omnia cum similes ita verè, ut ficta negentur,
Non potes humana vocis habere sonum.

III. Christus Crucem ferens.

Heu! simile obsequium sua crux sibi, Christe, reponet,
Nam modò fers illam, te feret illa brevi.

IV. In fœminam inconstantem.

Mobilitas cœli laus est; constantia terra;
In se terrenum nil tua Phyllis habet.

V. In calvum scelestum.

Omnibus amissis à tergo, & fronte capillis,
Quid tibi jam restat perdere, calve? Caput.

VI. In Aulum degenerem.

Dégener, Aule, tuis majoribus omnia debes;
Debebit, credo, nil tibi posteritas.

VII. S. Catharina Martyr.

Dum vidit pugnas in Virgine serra viriles,
Lac nisi vidisset, crederet esse virum.

VIII. Ad Canonicum parum canonicè viventem.

Ad noctis horas per Vicarium surgis;

Horas

Horas diurnas per Vicarium cantas;
Animas tuorum per Vicarium pascis;
Animasque vinclis per Vicarium solvis;
Canombe, pergis ire si viam cœptam,
Convexa Cæli per Vicarium vises.
Contra: sodales latus inter ad feram
Noctem usque per te, non Vicarium potas;
Lectique plumis involutus, in multam
Lucem usque per te, non Vicarium stertis.
Canombe, pergis ire si viam cœptam,
Acheronta per te, non Vicarium vises.

RIVULUS II. FONTIS II.

31. Non tantùm arguté fit alienatio in persona, sed etiam in re, v. g. Medicina morbum contraxit. Item,

I. S. Benedictus inter spinas revolutus, libidinē extinxit.
Quas tibi spina dedit ferventi in corpore plagas,
Non puto vulnus erat, sed medicina tibi.

II. Christus flagellatus.
Savitiem voluit refugum damnare flagellum,
Immitemque inter mitius esse manum;
Sed parère manus dum noluit impia; flagrum
In Domini manibus protinus erubuit.

III. Ad Idem.
Erubuit flagrum Domini cùm terga cecidit;
Ad scelus hoc lictor non tamen erubuit.

IV. Ad D. Adrianum manibus truncum.
Cum tua te truncis vidit natalia palmis;
Euge, ait, ô conjux optime, Martyr eris.
Non procul est, tibi quam festinant sydera palmam:
Palma est in manibus nunc, Adriane, tibi.

V. Ad scholasticum potorem.
Vendidit, ut biberet, libros: studiosus erat; nunc
Helluo librorum jure vocandus erit.

VI. Medicus jactabundus.
Re Medicus non es, sed linguâ, Dactile; nonne
Sanandi genus hoc te docuere canes?

VII. Anachoreta passus numerari sensit ab Angelo.
Sæpè fatigatus lymphis procul ade ferendis,
Dum censet, vidit præmia ferre gradus,
Longius inde duplo callem removebat ab undis,
Et visus duplo est jam labor iste minor.

VIII. D. Magdalena.
Dum tangit Medici corpus, sua vulnera discit;
Ungit, ut unguento sana fit ipsa suo.

IX. D. Catharina.
Cingite, ait Catharis, dura mea tempora vepres;
Non mea serta mihi, sed tua Christe dolent.

X. Judas.
Aurum Judais, animam quoque debuit Orco:
Restituit Judas omnia, justus erat.

XI. Amor.
Gignitur ex oculis, non ergo, Firmice, cæcus
Nascitur, ex oculis cùm generatur amor.

XII. Ad JESUM natum,
Ignis amor; veteres quondam sensere Poëtæ;
In te, crediderim, nonfuit ignis amor.
In terram Te traxit amor, petit ignis Olympum;
Aut amor hic non est, aut gravis ignis amor.

RIVULUS III. FONTIS II.

32. Cùm rei proposita causa, vel effectus alienantur, ut

I. De Prosa, & Versu.
Cur magis est velox vinctus, quàm sermo solutus?
Scilicet iste pedes non habet, alter habet.

II. Flumina mare hauriit.
Salsa sitim pariunt; nil æquore salsius: ergo
Quid mirum, dulces quod bibat æquor aquas.

III. Corpus animam dominatur.
Imperio parère animæ quid inertia nolunt
Corpora? Sunt animæ quod seniora sua.

IV. Pisces affabre sculpti,
Artis Phidiaca toreuma clarum
Pisces aspicis; adde aquam, natabunt.

V. Imago D. Brunonis.
Sic oculos, sic Bruno manus, sic ora ferebat,
Dissimile in vultu nil suus esse color.
Rumperet ore sonos etiam, sed sancta silendi
Regula composito non sinit ore loqui.

VI. Clavius Mathematicus.
Clavius è terris cum jam vix sydera nôsset,
Da, Deus, hac proprius cernere, dixit, obit.

VII. De Christo nato.
Plaudite, Pastores, vestra est modò gloria, Christus
In stabulo nasci maluit, agnus erat.

RIVULUS IV. FONTIS II.

33. Cùm aliquid à moribus, legibus, consuetudine, modo, vel ordine alienatur, ut: I. De Attalo.
Innumeros coemis libros, legis, Attale, nullos:
Doctior est Domino bibliotheca suo.

II. De Matre Machabæorum.
Magna Parens! Veram quis te neget esse Parentem?
Quæ Natis ipsa in funere das animum.

III. De Fœmina laudem aspernante.
Non quæris, sis laude licèt dignissima, laudem:
Est inter laudes hac propè summa tuas.

RIVULUS V. FONTIS II.

34. Cùm aliquid à tempore, vel loco alienatur, v. g. Cæcilianus ad cœnam vocatus, illius partem domesticis sequenti die pransuris parum civiliter submittebat.
Quidquid ponitur hinc, & inde, verris;
Nos accumbimus otiosa turba,
Ullus si pudor est, repone cœnam,
Cras te, Cæciliane, non vocavi.

II. Scorpi epitaphium.
Ille ego sum Scorpus famosi gloria circi;
Plausus, Roma, tui, diliciæque breves,
Invida, quem Lachesis raptum trieteride nonâ,
Dum numerat palmas, credidit esse senem.

III. D. Joannes Chrisost.
Expulsus patriâ, patriamque reductus, habebat
Exilium in patria, patriam in exilio.

IV. Amans.
Uror amore miser, tantòque potentius uror,
Quantò, qui me urit, longiùs ignis abest.

V. Flavius Domitianus metu in Capitolium fugit.
Imbellem ne crede ducem; Capitolia scandit;
Sed vincendo nequit, quod fugiendo facit.

VI. Christus natus.
Nescio, qua toto cerni lux possit in orbe,
In stabulo postquam Cynthia, solque latent.

VIII. In Judam.
Si cor, thesaurusque unà junguntur avari,
In loculis tantum cor tibi, stulte, fuit.
Nullum te memorant cordis sensisse dolorem;
Nam tibi cor nullum, cum morerère, fuit.

RIVULUS VI. FONTIS II.

35. Cùm res à sensu, & significatione usitata alienatur; quod si fiat per Metaphoras, Allegorias, Hyperbolen, &c. optimum erit: I. Homerus.
Si vera est, de te qua fertur fabula, nunquam
Vidisti lucem, sed tua scripta vident.

II. Ad Beatiss. Virg.
Sepiti, bona claude Parens, duo sydera Nati:
Orbis habet soles, te vigilante, duos.

III. Piscatoris Filius.
Mater erat nectrix, Pater in mare retia misit:
Hinc tua condecorat linea longa genus.

IV. Ad Podagricum.
Difficilè est Podagrâ obluctari; namque dolosa
Luctatrix primùm corripit, Aule, pedes.

V. Amator desperans se suspendit.
Jam dudum laqueo sævi irretitus amoris,
Rumperet ut laqueos, incidit in laqueum.

RIVULUS VII. FONTIS II.

36. Aliquando reticeri licet alienationis causam, v. g.

Nubere Paula cupit nobis, ego ducere Paulam
Nole, anus est: vellem, si magis esset anus.

Nimirum ut illius hæreditate illico fruerer; Item: *Nihil est securius malo Poetâ*; quia nemo ejus carmina suffurabitur.

FONS III.

37. Comparationum, vel per se, vel ratione proprietatis, effectûs, aut conclusionis deductæ, expectationem fallentium. Quod fit primò cum res specie diversæ, similitudine aliquâ minus expectatâ, inter se comparantur, ut:

I. *Claudicat, & semper titubat pede Pontius uno;*
Hexametrum ingressu, Penthametrumque refert.

II. Fiscus opes, viscus aves captat.

Ut visco capiuntur aves (Fiscus quasi Viscus
Dicitur) à Fisco sic capiuntur opes.

III. Lis, lex.

Lis genuit leges, legum lis filia; vivi
Non sine lite Solet, non sine lege potest.

IV. Sol, & Amor.

Sol fugitur præsens, idemque requiritur absens:
Quam similis Soli est, Navole, noster amor.

V. Vita.

Ad mortem sic vita fluit, velut ad mare flumen,
Vivere nam res est dulcis, amara mori.

VI. Herodias.

Dimidio regni caput emit adultera, quanti
Sit pretii vates integer, ergo patet.

VII. D. MARIA Magd.

Ex oculis amor elicuit tibi, Magdala, fletus;
Et genuit (quisquam crederet) ignis aquas.

VIII. Ad Lutherum salis modios cum Dæmone absumentem, ut ipse fassus est.

Si salis absumit modios cum Dæmone Luther,
Causa patet, quare nocte, dieque bibat.

IX. Ad Eundem.

Si tua cerdones pice tuncti biblia versant;
Cur infecta locis pluribus esse negas?

X. Rex, Lex, Grex.

Rex pastor, populique greges, sunt pabula leges.

XI. Æger, & curiosus.

Plurima degustat stomachus, nil concoquit ægri:
Sic tu: scis igitur multa, nihilque sapis.

XII. Angli.

Anglorum portæ sunt portus; mœnia classes,
Castra æquor, valli corpora, corda Duces.

XIII. Navis, & Avis.

Puppis cauda, carinaque venter, proraque rostrum,
Velaque sunt alæ; totaque navis avis.

XIV. Tellus, Animal.

Telluris lapides sunt ossa, metallaque nervi;
Pellis crusta, pili gramina, sanguis aqua.

XV. Homo, Humus.

Est homo sicut humus; supra se tollitur ipsum;
Mente superbit homo; monte superbit humus.

XVI. Quod proprius, majus videtur.

Maxima, quòd nobis sit proxima Luna, videtur:
Sic minimus videor maximus esse mihi.

XVII. Sol, & fides una.

Una fides, velut una dies, illuminat orbem;
Unus ut in cælo Sol, & in orbe Deus.

XVIII. Facundus, Fœcundus.

Facundus non est, qui multa, at qui bona dixit:
Ut nec fœcundus, qui mala gignit ager.

XIX. Ad Philom.

Emptis tot libris, tibi bibliotheca referta est,
Doctum, & Grammaticum te, Philomuse, putas.
Hoc genere, & chordas, & plectra, & barbita cende;
Omnia mercatus, cras citharædus eris.

XX. Vita, Lingua.

Vita quoque ornatur variis, ut lingua, figuris;
Vita figurata est, vivimus, ut loquimur.

XXI. Medici, & Jurisconsulti.

Jurisconsultorum idem status, & Medicorum,
Damna quibus lucro sunt aliena lucro.
Hi morbis ægrorum, ægrorum litibus illi,
Dant patienter opem, dum petuntur opes.

XXII. In Poëtam impudenter argutum.

Quò magè salsa caro est, fœtet minùs at tua tantò
Plùs fœtent, quò sunt carmina salsa magis.

XXIII. Ad Lentillum.

Est virtus, est forma tua, Lentille, Camille;
Tu stipes dici, vitis & illa potest.

XXIV. Virgo gravida Elysabetham invisit.

Virgo Deum portans, cum trans montana volaret,
Tunc cum Sole unum Luna peregit iter.

XXV. De Christo patiente.

Quando Dei facies sævis fuit obruta sputis,
Tunc maculas primùm in Sole videre fuit.

XXVI. De eodem.

Non miror tenebras, Christo moriente, fuisse:
Semper magna umbra, Sole cadente, cadunt.

XXVII. Christus dicet hædis: nescio vos.

Quid mirum est hædos non nosci à Judice Christo?
Solas agnoscit, qui fuit agnus, oves.

XXVIII. De vita.

Vita quid est hominis? Folium, Flos, Fabula, Fœnum,
Umbra, Sagitta, Vitrum, Scena, Pruina, Cinis,
Fumus, Arundo, Vapor, Filum, Rota, Pluma, Vorago,
Nix, Pila, Testa, Trochus, Bulla, Favilla, Nihil.

RIVULUS II. FONTIS III.

38. Cùm inter illa, quæ præ se ferunt, vel ferre similitudinum paritatem creduntur, præfertur id, aut postponitur, quod præferendum vulgò, aut postponendum non videtur, ut,

I. De Cæsaris aulâ.

Hæc augusta tamen, quæ vertice sydera pulsat,
Par domus est cælo, sed minor est domino.

II. Ad Cæsarem.

Tanta tibi est recti reverentia, Cæsar, & æqui;
Quanta Numæ fuerat, sed Numa pauper erat.
Ardua res hæc est, opibus non tradere mores;
Et cum tot Crassos viceris, esse Numam.

III. Lusitanus in hostem dente pro glande usus.

Lethiferi postquam defecit copia teli,
Impatiens miles, telum ego, dixit, ero.
Extrahit inde oris genuinum è carcere dentem,
Fartaque dentatis glandibus æra gravat.
Prælia ne præfer nostris Sansonia; Sanson
Maxillâ, nostri prælia dente gerunt.

IV. Dives, & Pauper.

Auro Dives eget, Cereali munere Pauper;
Sed cum egeant ambo, pauper egens minùs est.

V. Dux optimus.

Castra locare fuit Pyrrhi, Fabiique morari;
Marcelli proprium est conseruisse manus.
Tu castrisque, moràque hostem, ac certamine frangis,
Atque trium quod erat, tu tibi solus habes.

VI. Sol cætera sydera vincit.

Sit nox centoculo quamvis oculatior Argo,
Plus uno cernit lumine lusca dies.

VII. Fœminæ mobilitas.

Eclipsin raro patitur Sol, Luna frequenter;
Est magis ad lapsum fœmina prona viro.

RIVULUS III. FONTIS III.

39. Cùm inter res similes dissimilis effectus, aut proprietas ostenditur; vel inter dissimiles similis, v. g.

I. Ad Conjuges.

Cum sitis similes, paresque vitâ,
Uxor pessima, pessimus Maritus,
Miror, non bene convenire vobis.

II. In medio consistit virtus.

In

In medio constat tellus, tamen infima res est;
In medio virtus, res ea summa tamen.
III. De Christo nato.
In stabulo cùm nascatur, bene creditur Agnus;
Cumque lupos terret, creditur esse Leo.
IV. De eodem.
Noctua cæcus homo fuerat; dum nocte veniret,
Mox hæc inceptis noctua ferre diem.
V. De eodem.
Labitur, ut Phaëton, sed grato errore viarum:
Tu noctem hinc aufers, abstulit ille diem.
VI. De eodem.
Labentem miserè Deus olim quærit Adamum:
Nemo hominum quærit, dum cadit ipse Deus;
Ille cadens culpam fecit; luit iste cadendo,
Et reparat lapsum lapsus, Adame, tuum.
VII. De eodem.
Editus in lucem passim modo dicitur Infans;
Editus in noctem sed puer iste fuit.
Quid mirum? haud aliter potuit lux nascier ipsa:
Invenit hæc tenebras, sed facit esse diem.
VIII. In Judam.
Oscula das Christo, Joannes fixit eidem:
Ex quo flore legit mella, venena legis.
IX. In eundem.
Quam diversa extant Judæ, & comercia Christi!
Hic hominem redimit, vendidit ille Deum.
RIVULUS IV. FONTIS III.
40. Cùm idem secum ipso comparatur, ut: Nunc Roma est, olim magna taberna fuit. Vel etiam:
I. De lingua.
Humano membrum non est in corpere linguâ
Nobiliusve bonâ, Mobiliusve malâ.
II. Poëta se Ovidio assimilans.
Sis Naso, modò de Ponto quoque carmina scribas.
III. Ad Lutherum.
Hæretico dandam esse fidem, Luthere, negasti;
Vis igitur nos hæc credere, stulte, tibi?
IV. In jussa aspernantem.
Cùm quidquid mando, facias contraria semper,
Mando tibi facias nil, capitose, boni.
V. Domitius Nero se occidit.
Majorem patria ferro non sustulit hostem,
Quàm cùm se è vivis sustulit ipse Nero.
VI. Aula.
Nemo, gradus nisi per plures, ascendit in aulam:
Ad descendendum plùs satis unus erit.
VII. Venus.
Armatam Pallas Venerem Lacedemone visens,
Vis, ut judicium sic ineamus, ait.
Cui Venus arridens, quid me Galatea lacessis?
Vincere si possum nuda, quid arma gerens?
RIVULUS V. FONTIS III.
41. Huic etiã fonti reduci potest causa ad effectus adhibita, vel vice versa. I. In Garrulum.
Non opus est, cordi faciat Natura fenestram;
Hanc supplet lingua plurima rima tua.
II. Brasilia.
Non edit in sudore suo Brasilia panem:
Vis causam forsan discere? Panne caret.
III. Puer interrogatus, quid calatho inclusum ferret.
Si mea Mater, ait, voluisset, ut ista videres,
Velassent calathos tegmina nulla meos.
FONS IV.
42. Ludus verborum, & allusio ad rerum, sententiarumque usum. Hoc argutiarum fonte cautè utendum, suâ enim copiâ non rarò plurimos decipit. Parcus in his Martialis, profusi recentiores. Luditur inflexâ vocis, ac sententiæ significatione, voce tamen, aut sententiâ immutatâ, ut:
I. De Uxore.
Apta duci non est uxor, non aptaque regi:
Qua duci non est apta, nec apta regi.
II. Ad Cræticum.
Mortuus est Achmas, hæres sum, ais, ergo quid hæres!
Hæ res vix possunt, Crætice, ferre moram.
III. S. Genoveta Matri cæcæ visum restituit.
A' Matre in lucem Genovefa est edita; Matri
Grata iterum lucem dat Genovefa suæ.
IV. In P. Fabrum Soc. JESU.
Sæcula sunt ferri; toto furit hæresis orbe:
Dat Deus hunc, contra ferrea sæcla, Fabrum.
V. Judas abiit in locum suum. Actor. 1.
Qui vixit instar fordidæ Judas fuis,
Rectè abiit in locum suum.
VI. Ad Cæcil.
Si modo virtutum primo sis cultor in ævo,
Vir tu tum fies, Cæciliane, bonus.
VII. In Fortem, & timidum.
Tu vir es, atque vires, & sunt tibi, Corbule, vires,
Et pateris vi res abripi ab hoste tuas.
VIII. Demosthenes convitiis à quodam insequutus.
Hoc scio pro certo, quoties cum stercore certo;
Vincor, seu vinco, semper ego maculor.
IX. De fortuna indeclinabili.
Actum est: fortunam non declinabimus unam,
Casus mille in ea sint licèt, Otto, Deâ.
X. Ubique Crux. (Stix, Strix.
Pix, Pax, Fex, Fax, Lex, Lux, Nex, Nix, Nox quoque
Et Rex, & Grex, & Crux habet ipsa Crucem.
XI. D. Margarita.
Vellet inops fieri, sed dum se possidet ipsa
Márgaris, incassum (credo) feretur inops.
XII. D. Barbara.
Ut Parca parcunt; ut lucus lumine lucet,
Ut bellum est bellum, sic ego Barbara sum.
XIII. Christus patiens.
Es verbum Patris, pàteris sed verbera, Christe,
Verbum passivum jam scio quòd sit amor.
XIV. Christus nascens.
En infinitum finito in tempore Verbum;
O' quantùm Vox hæc abbreviata fuit!
XV. Ad Idem.
Quæ dedit hunc nobis brumali in tempore fructum,
Fertilior quavis arbore Virga fuit.
XVI. Ad Judam.
Pœnituit, scelerisque notas agnovit Iudas;
Absolvit laqueo mox scelus ipse suo.
XVII. Malus Medicus.
Non finit in longo miseros putrescere morbo,
Absolvitq̃ brevi morte; benignus homo est. (vit.
XVIII. Ad quẽdã, qui Euphratẽ penultima brevi pronũciavit.
Venit ad Euphratem, subitòque exterritus hæsit;
Ut citò transiret, corripuit fluvium.
XIX. Pilatus Christum flagellatum sistit.
Correptum paulo ante flagris producis IESUM,
Prætor? Communis sic tibi Christus erat.
XX. Judas.
Calcatur pede Judas impiorum;
Judas arbore pendet in prealta:
Hic est discipulus supra Magistrum.
XXI. Christo spinis coronato.
De Christi spinis quoties epigrammata scribo,
Illa suum in promptu semper acumen habent.
XXII. Ad idem.
Infixam capiti gestas, bone Christe, coronam:
Hoc stabile imperium dènotat esse tuum.
XXIII. In scriptorem epigrammatum parũ acutum.
Cùm nuper alveare lustraret Maro,
Et conderet epigrammata,
Illus repente clamat, ò mordax genus!
Et apes aculeum ferunt.
Ignosce, vates, carmini hoc deerat tuo,
Quod apes aculeum ferunt.

XXIV.

XXIV. S. Petrus inversus crucifixus.

Quanvis sit verso crucifixus corpere Petrus;
Non tamen ex capite est lapsa corona suo.

XXV. Puer in nivibus mortuus.

Aspera nuper hyems puerum de nocte peremit.
Hæc verè diei frigida mors potuit.

XXVI. Ad idem.

Mors decepta rapit puerum, vetulum esse putabat;
Cùm fuerint illi tempora tunc nivea.

XXVII. In Labienem promissa non dantem.

Quod promisisti, non das mihi, sed tibi servas:
Promissum servas sic, Labiene, tuum.

XXVIII. S. Lupus Episcopus.

O' custos preclare ovium, Lupe magne Sacerdos,
Grex Domini per te quam bene pastus erit.

XXIX. Fidicen mendax.

Dum promissa negas, dum veris falsa remisces,
Tot tibi cum fidibus, Faustule, nulla fides.

XXX. Prisci uxor parca.

Errant in numero Parcarum, Prisce, Poetæ;
Accessit conjux nam tua Parca tribus.

XXXI. Cantor malédicus.

Voce canis, mordesque simul, sic duplice sensu,
Verbum unum de te dicitur, Alde, canis.

XXXII. De Gallo cantore absurdo.

Ad Galli cantum plorabat Apostolus olim,
Dum noster cantat, quid faciemus? Idem.

XXXIII. Pomum Adamo interdictum.

Grande malum fuit id, quod totum perdidit Orbem,
Parvum etsi malum forte comedit Adam.

XXXIV. Brutus Cæsarem confodit.

Brutus erat, tu Cæsar eras, sed nunc vice versa,
Cæsar, Brutus eris, Bruteque, Cæsar eris.

XXXV. In Pauperem.

Plena tibi domus est, quas texit arania, telis;
Illud Aranchnæa quis neget artis opus?
Est tibi vermiculis toga plena albentibus; istam
Vermiculati operis quis neget esse togam?

XXXVI. Ad Plancum.

Res mira: est gravius vacuam portare crumenam,
Quam si tota auro divite plena foret.
Et quanvis soleat præsens gravis esse moneta;
Absens, crede mihi, Plance, moneta gravat.

XXXVII. Uxor levis.

Dædale, quis credat? Vox é mirabilis Uxor;
Quò levior cuique est uxor, eò gravior.

RIVULUS II. FONTIS IV.

43. Ludimus inflexione vocis simul, & significationis; quòd vocis derivatione, inclinatione casuum, literarum permutatione, detractione, aut adjectione fieri potest, ut Consul est, qui consulit, &c. aut: *A' senibus nomen mite Senatus habet. Ut decuit docuit. Plus male facta nocent, quam bene dicta movent.* Aut: *Non consulis tua famæ, nec ejus fami.* Item: *Nonunquam pariat, semper tibi pareat uxor.* Et: *Fundum varro vocat, quem possum mittere fundâ. Quis amicus? Cernitur ille: Amore, more, ore, & re.* In Lupum nullius pretii prædium dantem:

Errasti, Lupe, literâ sed unâ;
Nam, quo tempore prædium dedisti,
Mallem, tu mihi prandium dedisses.

II. Mors.

Ducit ad æternam te mors brevis, ut via, vitam;
Ut mors interitus non sit, at introitus.

III, Verecundè ludendum.

Ludimus, ingenui tamen intra claustra pudôris:
Excédere hæc non lúdere est, sed lædere.

IV. In Plancum hospitem.

Infirmor, quoties mala das mihi fercula, Plance;
Mox habeor melius, quando habeo melius.

V. Novissima serio cogitanda.

De purgante rogo, stygiaque pàlude jocamur;
Sed vereor, fiat ne jocus iste focus.

VI. Christus sub vini specie in Sacramento.

A' vitâ vitem quidam deduxit; ut alter
Vitem a vitando: nec male uterque docet.
A' vita est vitis, quam Christi mensa propinat,
Vitis vitanda est, improbe Bacche, tua.

VII. Calvinus.

Calvinus, quia mane cales, & vesperè vino,
Hinc tibi de vini nomine nomen inest.

VIII. Pecuniæ obediunt omnia.

Qui caret argento, frustra utitur argumento:
Qui dare scit, non qui dícere, Rhetor erit.

IX. Divitiæ.

Solus Dis Deus est, Dites Di, Numina Nummi;
Cum plausu loquitur Pluto, tacetque Plato.

X. Mens ignorantis Noctua est.

Inscia mens Numen non cernit, Noctua lumen;
Non videt ista diem, non videt illa Deum.

XI. Patria.

Illa mihi patria est, ubi pascor, non ubi nascor:
Illa ubi sum notus, non ubi natus eram.

XII. Ad Lælium.

Non valeo, Læli, dare dicis: cur? Quia non vis:
Esto volens dare, quod postulo, erisque valens.

XIII. Tentatio.

Afficit in primis quævis tentatio mentem;
Efficit assensum postea, ni caveas.
Inficit inde scelus conceptum pectore; tandem
Officit, æterno dum cremat igne reum.

XIV. De Asello Nestôris.

Dilectum strigili Nestor dum radit asellum,
A' solito postquam forte labore redit;
Dentibus ostensis pigra bestia ridet; avenam
Mox rodit: pleno ventre deinde rudit.

XV. In Mendicum malédicum.

Impia qui nuper maledicto effuderat ore,
Pro stipe Mendicus, stipite dignus erat.

XVI. Hercules amore, non timore victus.

Lenam non potuit, potuit superare leænam;
Quem fera non potuit vincere, vincit hera.

XVII. In Astrologum potatorem.

Non tu polorum regeris influentiis;
Sed poculorum Dindime.

XVIII. In Criticos.

Frustrà estis critici; nam dum vetera emendatis,
Vos nova pro paucis plurima menda datis.

XIX. In barba rasum.

De mento tota est tibi, Bombine, barba resecta,
Quis dementatum te neget esse modo?

XX. De Barba.

Barba ornamentum bene dicitur esse virile;
Ornat enim mentum barba cuique viro.

XXI. In Bartholomæum Juris Peritum, staturâ brevé.

Bartholus es potiùs, quam Bartholomæus, amice;
Nam brevis es, simul in Jure peritus homo es.

XXII. Juvenis probus.

Tam rarus, quàm carus erit (mihi crede) venustus
Is Juvenis, qui non à Venere ustus erit.

XXIII. De Ovveno impuro scriptore.

O' Venus, é si te non dilexisset Ovenus,
Dilectus Vates quam foret ille mihi!

XXIV. Ebriosus in doleo sepultus.

Hic jacet intra urnam, extra urnam qui sæpè jacebat,
Tunc temulentus homo, nunc tumulatus humo.
Quam vivens toties vino vacuare solebat,
Implet tandem urnam mortuus ille suam.

XXV. Munera.

Qui dedit ingratis, dedit hic sua munera gratis;
Qui gratis, gratis munera nulla dedit.

XXVI. Choreæ.

Quorum

Quorum cor totum est in saltibus, atque choreis;
Nonne etiam totum est in pedibus cor eis?
XXVII. Successus variantur.
Post tempus sudum, tempus succedit & udum,
Post fletum, latum deinde tempus erit.
XXVIII. Bellum.
Conseritur cum pugna frequens, caput ense secatur:
Martio enim in campo cum feritur, metitur.
XXIX David.
Regius egregius David Psalmista vocandus;
E' grege nam sumptus Regia sceptra tulit.
XXX. D. Antonius Magnus.
Sub porci specie, Antoni, tu terruis Orcus:
Vix aliquid distant porcus, & Orcus habent.
XXXI. Ad Wbaldum lurconem.
Quidnam es lucratus, quando es lurcatus, Ubalde?
Nil de divitiis, plurima de vitiis.
XXXII. Studium scholasticum.
Est studium stadium; frustrà hic se nemo fatigat;
Ad celsos apices proxima scala schola est.
XXXIII. Dives.
Multa tibi densas constipant horrea fruges;
Quis te frugi hominem, Bave, negare potest?
XXXIV. Laudator.
Non volo te totum, partem mihi suggere tantùm;
Sepè es laudator, sis aliquando dator.
XXXV. Duplex clavis Pôtificis, & duplex aquila Cæsaris.
Pontificis duplex Romani tessera, clavis,
Duplex Romani tessera Regis, avis.
XXXVI. S. Catharina.
Æternam, & ternam retulit Catharina coronam;
Martyr enim, & Virgo denique docta fuit.
XXXVII. D. Anna Senex B. V. edit in lucem.
Quo nata est Virgo, fuit ets fertilis annus;
Fertilis ast longe plus anus Anna fuit.
XXXVIII. Ad B. V. Deo gravidam.
Maria, Virga, & Virgo rectè dicêris;
Quia Alpha, & O' mega in te habes.
XXXIX. Ad Ser. Scot. Reginam Mariam Stuardam.
Juno, Venus, Pallas, nemerosa in vallibus Ida
Certamen forma consubiere sua.
Inter certantes, si tu Dea quarta fuisses,
Vicisses reliquas, Tu Dea quarta, Deat.
Quàm jejuna foret Juno, quam pallida Pallas,
Quam Dea Vana Venus! Tu Dea sola fores.
XL. In Obitu Reverendissimi Patris Claudii Aqua Viva Soc. JESU, Præp. Gener.
Jam nullos posthac fluvios rear esse perennes,
Cùm tu etiam possis, O' Aqua Viva, mori.
Successor ejus P. Mutius Witellesc.
A viva defunctus aqua dum Claudius esset,
Escam vitalem subdidit ipse Deus, &c.
Alludit ad Paulum V. P. M. qui in P. Mutii electione dixit: *Amisistis Aquam Vivam, habetis nunc vitalem escam.*

RIVULUS III. FONTIS IV.

44. Etiam fit Lusus per anagramma, de quo in ludo poëtico: interim tamen ad rem aliqua delibabimus. P. Antonius Maurisperg. Zodiacum Marianum invenit per 12. Anagrammata, sex Græca, totidem Latina. Hæc ultima accipe:

MARIA anagr. 1. Amari.
Mater, amare volo, gaudes quoque, Mater, amari;
Utraque vox medium ne patiatur, age.
2. Mi Ara.
Mi placet, ara Dea, qua placat Numinis iram,
Ara alia reliquis, Ara MARIA mihi.
3. A' Rima.
Dicitur à Rima, veteris qua texit hiatum
Rima, sed Rimis libera sola fuit.
4. A' Mira.
A' Mira nova cerno lubens miracula Diva;
Quidquid agat mirum est, nil agit ergo novi.
5. I Arma, & Aram.
I *prius, arma sacra depone ad Virginis* Aram;
Taliter armatus sacra Minerva beat.
6. A' Mari.
A' *falsò (mihi crede)* mari *nil traxie* amari;
Hinc ego te dulcem, Virgo MARIA, cano.
II. Interroganti Pilato: *Quid est veritas?* Respondetur per optimum anagramma: *Est vir, qui adest.*
Pilate, cessa quarere: Quid est veritas?
Vis scire, quid sis veritas? Est vir, qui adest.
III. Hostia Sacra; Anagr. Ah cor satias.
Unus Alexandri cor non satiaverat orbis;
At mihi sufficiens unus hic orbis erit.
Ah JESU! ah niveo, quem panis adoro sub orbe!
Ah tu cor satias, *Hostia sacra, meum!*
IV. Panis Angelorum, Anag. Non paries gulam.
Quantumvis caro sis; quantumvis Panis, & Esca;
Non paries, *ideo tu mihi, Christe*, gulam.
Panis es Angelicus, caro Numinis, Esca salutis;
Non Gula, non scelus hic invenit ergo locum.
V. Sacramentum; Anagr. Mare Sanctum,
O' Sacramentum! Mare Sanctum: *mergar in isto*
O' utinam, & peream totus amore, Mari.
VI. Sacramentum Eucharistiæ, *Anagr.* Chara Ceres in JESUM mutata.
Ne dubites vinum pani succedere corpus;
Mutari cererem nominat ipsa Ceres,
VII. Verbum caro factum est, *Anagr. primum:* Fert voces, Arcum, Tubam:
Parvulus ecce Puer voces, arcumque, tubamque
Fert; exercituum quis neget esse Deum?
Anagr. 2. Ecce, ut fumat urbs Roma;
Ecce Dei casto Roma urbs, ut fumat amore
Ex Bethlem in distans tam procul ignis agit!
Anagr. 3. O' beatum creas Fructum!
O' Fructum, bone Christe, creas, fructumq̃ beatum;
In mundum Fructus cùm, Benedicte, venis.
VIII. Maria Magdalena.
Anagr. Grandia mala mea, *seu:* A' me mala grandia.
Grandia, qua patior, mea sunt mala; vulnera monstrât,
E' Crucis infami stipite Christus ait,
Magdala sub cruce flens, à me mala grandia, clamat,
Hac meus ah! turpis vulnera fixit amor.
IX. Sic ad Judam per Anagramma.
Vi das Christum? Quo vadis? Audis Jus da, &c.
X. Terra, *Anagr.* Terar.
Errantum pedibus calcabor humillima tellus;
Vòmere proscindar, dumque ero terra, terar.
XI. Munera Numera.
Munera ne numera, miseris quacunque dedisti.
In terris numerat muneral illa Deus.
XII. Damasus, *Anagr.* Ad Musas.
Ad Musas Damasus fictus, factusque, supremo
Has secum dignas fecerat esse loco.
XIII. Vis *Anagr.* Jus.
Vi Jus adversum, vis adversaria Juri:
Inversum, adversum nomen utrumque sibi.
XIV. Verbis *Anagr.* Brevis.
Perspicuâ brevitate nihil magis afficit aures:
In verbis, ubi res postulat, esto brevis.
XV. Saulus, *Anagr.* Salvus.
Qui modò Saulus eras, inverso nomine, Salvus.
XVI. Illud etiam de Roma.
Roma vocor, *gratam exhibeo venientibus oram*
Sic de se ipsa loquitur per Anagr. Maro, Amor, Ramo, Morâ *primâ brevi*, & Mora *primâ longa*, &c.

RIVULUS IV. FONTIS IV.

45. Cùm alluditur ad antiquitatis usum, fabulam, aut historiam artis, aut legis alicujus præcepta, comparando, alludendo,

alludendo, &c. ut illud:

Dædale, Lucano cùm sic lacereris ab urso,
Quàm cuperes pennas nunc habuisse tuas.

II. In Dict.

Cónvenit urtica merdacibus herba Poëtis:
Hac tu pro lauro, Dictice, dignus eras.

III. De Innocentium cæde.

Prisca fides taceat flores è sanguine nasci,
Nunc ipsis cruor è floribus exoritur.

IV. Omnes volunt accipere, nemo dare.

Heu nimiùm crebro nunc ablativus in usu est!
In pretio rursum quando dativus erit.

V. Medicus, & Jurista.

Furtum non facies; Jurista scribitur hac lex;
Hac: non occides, pertinet ad Medicum.

VI. Uxor Marito imperans.

Ducit, agit miserum, quo vult, Quintina maritum;
Grammatici fúgite hinc, hac vir, & hic mulier.

VII. Cupiditas.

Est infinito propè par modus optativus;
Optandi finem nam sibi nemo facit.

VIII. In Oratorem fastidiosum.

Omnia cùm disti, superest tibi dicere, dixi:
Hac mihi sermonis vox placet una tui.

IX. Christus dicitur Emmanuel.

Verbum Amo, *perfectè cupias si discere, nostro*
Discere verbum hoc ex Emmanuele potes.

X. Malè promissa solvens.

Est nummus nomen, verbum promittere; Quintus,
A' quo sperabam nomina, verba dedit.

XI. Promissa sine re.

Pollicitus nonnulla, nihil mihi, Pontice, præstas;
Ut Medicus quamvis non det, ait: Recipe.

XII. Iratus baculo ollam frangit melle plenam.

Elicuit Moyses duplici sibi verbere lymphas:
Elicit hic uno verbere mella sibi.

XIII. Ad Peccatores.

Lætatus sum, cantasti satis, impiè; tandem
Cantare incipias, & miserere semel.

XIV. S. Barbaram frustrà Dioscorus Pater ferit.

Próficit à flagris mea nata, Dioscorus inquit,
Et plus evincit Barbara, quam ferio.

XV. Mors in Marte imminens.

O' mega nunc nostrum mors est, Mars Alpha malorum,
In bello distans O' mega, & Alpha parùm.

XVI. Posterior ætas priore deterior.

Pejor avo soboles: ex nequam nequior exit;
Regula Grammatices est ea certa nimis.

XVII. Ad JESUM natum.

O' tropus insignis! major translatio nulla est,
Qua Verbum in carnem tránstulit ipse Deus.

XVIII. Ad Idem.

Aspera calorum est via; sed dum Virgo Tonantem
Lactat, ab uberibus lactea tota via est.

XIX. Ad Idem.

Quæritis, Astrologi, quo sydere nascitur Infans?
Mars non est; Martis nil habet iste Puer.
Non Jovis est sydus; nec enim Puer iste superbit;
Sed nec Mercurio est: fraude, doloque caret.
Non hunc Luna dedit; vincit tua lumina, Phœbe,
Nec Venus: est toto pulchrior ore Puer.
Fallimur, Astrologi; nam vertitur ordo, sub uno
Hoc Puero sydus nascitur omne Poli.

RIVULUS ULTIMUS.

Alludimus etiam ad sententiam proverbialem, aut ad vulgi sensum, v. g.

I. *In faciem palmis Christum gens improba cadit:*
Hanc quis palmarem nequitiam esse neget?

II. Christus spinis coronatur.

Ecce Dei Verbum pungit spina horrida; Verbum
Quis neget in spinas jam cecidisse Dei?

III. C. O. Alligatur ad columnam.

Paule; alligatum nunquid est Verbum Dei,
Christum ad columnam cùm vides?

IV. S. Simeon Stylita.

Barbara Pyramidum sileat miracula Memphis;
Supra Pyramides quando Stylita stetit.

V. Jocosum illud de Tito Bibulo.

Postquam tres cyathos fundum Titus hausit ad imum,
O' quam fluxa, inquit, gaudia mundus habet.

VI. Item.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.
Legerat hoc campo Fabius; bone Juppiter, inquit,
Jam dulci miscere mero licet utile flumen.

VII. Ad Somnolentum, & tardum.

Segnior Arcadio cùm sis, Luperce, caballo;
Semper honos, nomenque tuum, laudesq̃ manebunt.

VIII. Ex agris decimæ.

Qui venit, hic fructus, fructus supereminet omnes:
Posterior nono est, undecimoque prior.

IX. In stertentem ad lucernam.

Accensâ de nocte soles dormire lucernâ;
An vis, Marce, oleum pérdere, non operam?

X. Discipulis in via Emaus supervenit Christus.

Dum fabulantur invicem; en tibi non lupus,
Sed Agnus est Fabula.

XI. Gratitudo.

Ex nihilo nil fit; dá, dabiturque tibi.

XII. Dulce pro Patria mori.

Pro Patria sit dulce mors licèt, atque decôrum;
Vivere pro Patria dulcius esse puto.

XIII. Uxor molesta.

O' mihi præteritos referat si Juppiter annos,
Petre, rogas? Opus est non tibi, Petre, Jovis.
Nupta tibi est uxor, quæ ut primùm rixa coborta est,
Præteritos annos, & tua facta refert.

XIV. Latro.

Cuique suum; nobis placeant aliena, sodales,
Ait latro ad latronem.

XV. Avarus.

Quisquis penuriam patitur hæredem, ut beet;
Plusquam se ipsum diligit, Aule, Proximum.

XVI. Avari.

Accipere humanum est: inopi donare, Deorum;
Nunquam tam paucos credo fuisse Deos.

XVII. Judas.

Omnia sunt hominum tenui pendentia filo;
Excipitur Judas pénsilis ex laqueo.

§. III.

Coactæ in Amphitheatrum aquæ per dissitos è medio syphunculos dispertiuntur.

An in quovis metro, & ex iisdem fontibus prognata, quælibet aptè deriventur acumina?

UT cum Prothæo formas convertar in omnes, operæ pretium duxi, aliter acuminum fontes aperire, ut quà faciliùs haurire detur, amicorum commodo magis inserviam. Scimus hanc methodum plurimis sæpè ingeniis profuisse; nec eam juvat cum primis quatuor fontibus confundere, licèt non alios de novo fontes delibandos, sed eosdem, alia tamen rationa expressos, ac refectos, inducam.

SYPHUNCULUS I.

Ab inexpectato.

Siqua videbuntur chartis tibi, Lector, in istis,
Sive obscura nimis, sive Latina parùm, &c.
Jure tibi sordent hæc carmina nostra, fatemur:

Hæc

Hæc mala sunt; sed tu non meliora facis.
II. A' facetis.
Nuper erat Medicus, nunc est Vespillo, Diaulus;
Quod Vespillo facit, fecerat & Medicus.
Ad Æliam.
Si memini, fuerant tibi quattuor, Ælia, dentes:
Expuit una duos tussis, & una duos.
Jam secura potes totis tussire diebus,
Nil isthinc, quod agat tertia tussis, habet.
Ad Posthumum.
Occurris quocumque loco mihi, Posthume, semper,
Protinus & prima est hæc tua vox, quid agis?
Hoc, si me decies unà conveneris horâ,
Dices: habes (puto) tu Posthume, nihil, quod agas.
Medicus celeri extinctus febri.
Tam præceps febris! meliùs Quartana fuisset:
Servari Medico debuit illa suo.
III. A' mordacibus.
Versiculos in me narratur scribere Cinna:
Non scribit, cujus carmina nemo legit.
Poëta emptor.
Carmina Paulus emit, recitat sua carmina Paulus;
Nam quod emis, possis dicere jure tuum.
Ad Philonem.
Nunquam se cœnasse domi, Philo jurat; & hoc est,
Non cœnat, quoties nemo vocavit eum.
IV. Ab argutiis.
Sæpè rogare soles, qualis sim, Prisce, futurus,
Si fiam locuples, simque repentè potens.
Quemque posse putas mores narrare futuros?
Dic mihi, si fias tu leo, qualis eris?
In Syrmachum Medicum.
Languebam, sed tu comitatus protinus ad me,
Venisti centum, Syrmache, discipulis.
Centum me tetigere manus Aquilone gelatæ:
Non habui febrem, Syrmache, nunc habeo.
V. Ab argumentatione.
Sexte nihil debes, nil debes, Sexte, fatemur;
Debet enim, siquis solvere, Sexte, potest.
In Amphit.
Quos docet esse hominum tali sub Principe mores,
Qui docet ingenium mitius esse feris.
Lector fastidiosus.
I nunc, ĕdere me jube libellos.
Lectis vix tibi paginis duabus,
Ingratas trahis oscitationes, &c.
I nunc, ĕdere me jube libellos.
VI. A' causa.
Das nunquam, semper promittis, Galle, roganti:
Si semper fallis, jam rogo, Galle, nega.
Versus extemporales.
Da veniam subitis: non displicuisse merentur,
Festinant (lector) qui placuisse tibi.
VII. A' translatione causæ.
Quod leo tam tenui patitur sub arundine lethum;
Non vires ferri, sed jacientis agunt.
VIII. A' repugnantibus.
Hostem cùm fugeret, se Fanius ipse peremit:
Hinc rogo, non furor est, ne moriare, mori?
De Damis cum cane ludentibus.
Vis, Cæsar, Damis parcere? mitte canes.
In Judices.
Miraris cur sint clausæ tibi Judicis aures?
Cùm tua Judicibus non sit aperta manus.
IX. Ab adjunctis.
Cùm tua non edas, carpis mea carmina, Læli;
Carpere vel noli nostra, vel ede tua.
De catella picta.
Aut utramque putabis esse veram;
Aut utramque putabis esse pictam.
X. A' comparatione.
Tantò pessimus omnium Poeta,
Quanto tu optimus omnium Patronus.
De Leone Cæsaris.
Æthereas aquila puerum portante per auras,
Illæsum timidis unguibus hæsit onus.
Nunc sua Cæsareos exorat præda leones,
Tutus & ingenti ludit in ore lepus.
Quæ majora putas miracula? Summus utrique,
Author adest; hæc sunt Cæsaris; illa Jovis.
XI. A' similibus.
D. Aloysius Gonzaga juxta Angelum depictus.
Angelo Gonzaga es, si pictas exuis alas;
Si, Gonzaga, alas induis, Angelus es.
Urbis, & orbis initium.
Incœpto fratrem Caim orbe occidit Abellem:
Incœpta fratem Romulus urbe Remum.
Roma Remi poluta recens, & mundus Abellis
Sanguine; Principium est urbis, & orbis idem.
XII. A' dissimilibus, seu contrariis.
Ita Martialis: *Sed tu sub Principe duro,*
Temporibusque malis ausus es esse bonus.
In D. Xaverium.
Násceris occiduis, Eois óccidis oris;
Dissimile hoc unum, cætera Solis habes.
Ad D. Agnetem.
Agna es, Virgo; lupos sed diro Marte lacessis;
Non feritas Agnas hæc decet, imo Leas.
Et Lea, & Agna simul; servas velut Agna pudorem;
Vincis carnificum, ceu Lea torva, minas.
Innocuo, velut Agna, Deo sociaberis Agno;
Ut Lea, Vincentis sponsa Leonis eris.
Cliens Beatæ V.
Sunt pulchra sylvæ, sunt pulchra, & littora, pulchrum
Et pratum, in viridi gramina pulchra solo.
Sunt pulchra gemmæ, sunt astra, & sydera pulchra.
Sunt pulchri flores, est quoque pulchra dies.
Pulchrior es sylvis, Pia Virgo, littore, prato,
Gramine, gemmâ, astris, sydere, sole, die.
XIII. A' correctione.
Antoni, &c. Concludit Martialis de morte Cic.
Quid prosunt sacra pretiosa silentia linguæ?
Incipient omnes pro Cicerone loqui.
In Zoilum.
Mentitur, qui te vitiosum, Zoile, dicit;
Non vitiosus homo es, Zoile, sed vitium.
XIV. Ab Exclamatione.
Ut illud. *O' quantum est subitis casibus ingenium!*
In malum Poëtam, ut in maledicentiæ suæ pœnam pergat maledicere; peccati enim maxima pœna ipsum est peccatū.
Hoc tibi pro meritis, & talibus imprecor ausis,
Ut facias illud, quod mala lingua facis.
XV. Ab ambiguitate vocis.
Semper agis causas, & res agis, Attale, semper.
Est, non est, quod agas, Attale, semper agis.
Si res, & causa desunt, agis, Attale, mullas:
Attale, ne, quod agas, desit, agas animam.
XVI. A' lusu, & commutatione vocis.
Infelix Dido nulli bene nupta marito,
Hoc fugiente peris, hoc pereunte fugis.
Nempe Æneas, & Sichæus. Item hoc modo:
Plebs, dum pro populo Presbyter orat, arat.
In Chymicum.
Rem male decoxit Chymicus, dum décoquit aurum,
Et bona dilapidat omnia pro lapide.
XVII. A' sententia, ut:
Sera nimis vita est crastina, vive hodie.
Vel.
Cras vives: hodie jam vivere, Posthume, serum est;
Ille sapit, quisquis, Posthume, vixit heri.
Vel. *Aurum, & opes, & dona frequens donabit amicus;*
Qui velit ingenio cedere, rarus erit.

De Viro fortiter miseriam ferente.

Rebus in angustiis facilè est contemnere vitam :
Fortiter ille facit , qui miser esse potest.

In Maximum.

Dic ubi conveniam , dic quà te parte requiram?
Quisquis ubiq; habitat, Maxime,nusquam habitat.

In quo consistat Dei cultus.

Qui fingit sacros auro , vel marmore vultus ,
Non facit ille Deos , qui colit , ille facit.

Descriptio Horologii Schioteriei.

Nuntius horarum cælo se dirigit Index:
Qua regitur cælo , quàm bene vita fluit.

XVIII. A' numero aucto, vel minuto.

Tres habuit furias quondam; sed Lesbia manes
Ut petiit, furias quatuor Orcus habet.

In Quandam Gratiam.

Tres fuerant Charites ; sed dum mea Gratia vixit,
Quatuor, ut periit, tres numerantur item.

XIX. Ab enumeratione.

Pietate fratres Curios licet vincas ,
Quiete Nervas , Comitate Rufones,
Probitate Macros , aequitate Mauricios,
Oratione Regulos , jocis Paulos ; &c.
Ego te miserum credo , cui placet nemo.

In Gaurum.

Quòd nimio gaudes noctem producere vino
Ignosco ; vitium , Gaure , Catônis habes.
Carmina quòd scribis Musis , & Apolline nullo
Laudari debes : hoc Ciceronis habes.
Quòd vomis Antoni; quòd luxuriaris Apici ,
Quòd fur es , vitium , dic mihi , cujus habes?

XX. Ab interrogatione.

Discipulos demitte tuos : vis , Garrule , quantùm
Accipis , ut clames , accipere , ut taceas ?

Nec parum suavitatis,ac ornamenti afferet Dialogos cum vera, vel ficta persona inducere : sic Themis in tabulis picta describitur.

Dic age , Sancta Themis , facies cur aspera? Flecti
Nescia sum lacrymis , aut pretio , aut precibus.
Cur gladium tua dextra gerit? Cur læva bilancem?
Ponderat hæc causas , percutit illa reos, &c.

Fontis inscriptio.

Quò , fons blande , fugis? Quaro mare natus ab illo;
Quærere sic cælum nos decet,unde sumus.

XXI. A' distributione.

Dicit se vetulam, cùm sit Carelia puppa.
Puppam se dicit Galia , cùm sit anus.
Ferre nec hanc possis ; possis , Coline , nec illam:
Altera ridicula est, altera putidula.

Candido Lectori.

Indulge erratis , parcam simul adjice laudem,
Si tenuêre oculos carmina nostra tuos.
Hæc , si displicuit , fuerint solatia nobis;
Hæc nobis fuerint præmia, si placui.

Ad Idem.

Qui legis ista ; tuam reprehendo , si mea laudas
Omnia , stultitiam , si nihil , invidiam.

XXII. A' voto.

Di tibi dent , quidquid , Cæsar Trajane , mereris:
Di mihi dent , & tu , quæ volo , si merui.

Pro Nerva ad Deos.

Hunc omnes servate Ducem , servate Senatum,
Moribus hic vivat Principis , ille suis.

Ad Zoilum.

Omnibus invideas , Zoile , nemo tibi.

Sic uxori mortem argutè optat Martialis.

Omnes , quas habuit , Famiane , Lycôris amicas
Extulit : uxori fiat amica mea.

In Efigiem viri probi.

Ars utinam mores , animumque effingere posset !
Pulchrior in terris nulla tabella foret.

XXIII. A' repetitione.

Non amo te , Sabidi, non possum dicere quare;
Hoc tantùm possum dicere , non amo te.

Petitor improbus.

Ecce nihil dicis , quidquid petis , improbe Cinna ;
Si nil , Cinna , petis , nil tibi , Cinna nego.

De Charino.

Pulchrè vales Charinus , & tamen pallet.
Parcè bibit Charinus , & tamen pallet.
Bene concoquit Charinus , & tamen pallet.
Sole uritur Charinus , & tamen pallet.
Tingit cutem Charinus , & tamen pallet.

Idem Martialis de Hermete.

Hermes Martia sæculi voluptas,
Hermes omnibus eruditus armis,
Hermes , &c. lib. 5. Ep. 24.

Christus Deus , & Homo.

Nec sentire Deus , nec mortem homo vincere solus
Posset ; utrumque facit Christus , utrumque facit.

XXIV. A' Notatione nominis.

Clemens Octavus , Hypolitus ante vocatus.

Sancta pudicitia virtus redit exul ad Urbem:
Quid mirum est ? Ubi præsidet Hypolitus.

In filium coqui , qui reprehenderat vocem dapes in carmine penultimâ productâ.

Condideram malè forte dapes , sed doctior alter
Corrigit , atque ista se probat arte coquum.

Ad Publium Virg. Maronem.

Qua non te , Publi , fama tuba publicat Orbi?
Publica nonne tuus bibliotheca liber?
Sunt & Virgiliæ : tu sydere pulchrior omni ,
Virgili , & eloquii tu mare dulce , Maro.

XXV. Ab Adjunctis.

In eximiæ formæ Fratrem , ac Sororem.

Lumine Acron dextro caret , & Leonila sinistro ;
Et potis est superos vincere uterque Deos.
Lusce Puer, lumen , quod habes , concede Sorori:
Sic tu verus Amor , sic erit illa Venus.

Ad Christum Dominum.

Marmorea est , qua tu religaris, Christe, columna ;
Marmoreus,qui te lictor uterque ligat.
Marmorei funes , solido de marmore flagra
Horrida , marmoreum te quoque fecit Amor.
Ipse ego nil lachrymans , isthæc spectacula cernens
Durus heu ! duro marmore marmor ero.

XXVI. A' Relatis.

Pro servo Dominus moritur , pro sontibus insons;
Pro ægroto Medicus , pro grege pastor obit.
Pro populo Rex mactatur ; pro milite Ductor;
Proque opero ipse opifex ; proque homine ipse Deus.
Quid servus , sons , ægrotus , quid grex , populusque,
Quid miles,quid opus,quidve homo præstet? Amet.

XXVII. A' retorquendis dictis.

Scribere me dicis velox epigrammata longa ;
Ipse nihil scribis , tu breviora facis.

XXVIII. Ab exageratione.

Sic illud Martialis de fera concluditur.

Ausa est tale nihil, sylvis dum vixit in altis ;
Postquam inter nos est , plus feritatis habet.

XXIX. Ab oppositione.

Cùm similia similibus , diversa diversis opponuntur , ut de JESU nomine insignibus Sanctorum circumdato.

Nomen Sanctum ornat Sanctos , ornatur ab illis;
In Christum à Christo gloria summa redit.

Moriendum in vita.

Mortuus ut vivas , vivus moriaris oportet :
Ergo priùs discas , quàm moriare , mori.

Mors è vita pendet , & è contrà.

Ut tibi mors felix contingat , vivere disce :
Ut felix possis vivere , disce mori.

XXX. A' cæteris Rhetorices figuris.

Pro

Pro Colophone advertimus plurimum ad epigramma inservire Figuras illas, ac Tropos, quibus elocutio ornatur. Plurimùm epigramma venustat *Allegoria*, *Hyperbole*, *Emphasis*, *Ironia*, *Metaphora*, *Ethimologia nominis*, *Amphibologia vocis*, ut de servo furaci; *Nihil tibi domi est obsignatum*: quod de fideli videtur dici; *Paranomasia*, ut: *Non nobilior, sed mobilior ceteris*; *Parodia*, hoc est: alicujus Poëtæ adhibiti versus: *Eversio verborum*, cum ad verba tantùm, non sensum attendimus: *Jusjurandum*, ut: *Dispeream, si non hic Datianus eris*; Interjectiones etiam, ut: *Hei mihi! quam multis si quoque longus eris*; &c.

Parergon Encomiasticum.

EPigrammatum fontes è longinquo petere nobis pene opus non erat, qui intra Lusitaniam nostram jure optimo celebramus, ac præ oculis habemus tot argutiarum fontes, quotquot vel delicatissimo Eruditorum palato liberaliter propinant amœnissimæ epigrammatum Centuriæ, quas cõmunem in lucem protulere Excell. & Illustr. D. D. Marchio Alegretensis, & Comes Vimiosensis. Ex alterutro effluere purissimum argutiæ flumen indigitabo; ostendamque inquirentibus, simillimâ adeò venâ utriusque Vatis ingenia concurrere, ut ambiguum fecerint, quænam ipsis plus debeat, aut invideat; Antiquitas, an Posteritas? Non minor item acumine gravitas, ac digna Principe majestas, metri suavitas, ac pura Latinitas derivatur ex Centuria R.P. D. Ludovici Caietano de Lima; ut facilè in certamine demonstrabo. Cætera, quanvis avidissimè expetita, per siniomam temporis avaritiem nobis non licuit hactenus degustare.

SPECTACULUM V.

Prolusiones aliquot Poëticæ.

Utrùm *Primæ ingeniorum Prolusiones meditatis interdum carminibus præferendæ?*

CUM multa genere diversa hoc Spectaculum exhibeat, non parum blandietur oculis, qui maximè capiuntur varietatis illecebrâ. Symbola, Emblemata, Inscriptiones, Epitaphia, & Elogia sunt, dignæ quidem Palladiis alumnis Prolusiones. Horum optimas præceptiones à multis seligimus, & exempla. Sunt qui negotium putent otiosum harum rerum artem tradere, eò quòd magis ab ingenio pendeant. His nostra non desudat industria; agant, si libet, sine arte; videant tamen, an illi sint, qui magna possiut suo Marte.

PROLUSIO I.

Symbolum, & Emblema.

Utrùm *Sit Emblematis Emblema: Proteus in varias figuras transmutatus unus, & alter?*

1. SYmbolum, vulgo *Impresa*, versatur circa cujuspiam viri laudes. 2. *Emblema* verò circa mores, ac pietatem. 3. Symbolum igitur est: *Picta metaphora, seu imago, quâ aliquid significatur*. 4. Debet addi sententia, quæ vocatur *Lemma*, sive *Epigraphe*. 5. Hæc sit brevis; ac potiùs ab alio Poëta ex veteribus mutuata, quàm proprio labore composita. 6. Res significata non exprimatur, sed quidquid in symbolo leges, simile sit. 7. Joannem Casimirum post abdicatum Poloniæ regnum sic laudat P. Ruæus: pingit malum Granatum sine corona cum Epigraphe: *Positum est, quod utilius*. Deinde heroico metro picturæ partes eviscerat, accommodatque. 8. Vis laudare Imperatorem: Solem pinge cum epigraphe: *Sufficit Orbi*. Ut enim Sol orbem illuminat, ita Augustus per orbem potentiæ suæ radios effundit. 9. Milites Regis præsentiâ commotus, ac stimulatos laudaturus, pinge pullos Aquilæ Solem adversum intuentes, cum Lemmate: *Crescunt vires, animique videndo*. 10. Fœminæ ad solium evectæ Symbolum erit: Luna plena cum epigraphe: *In publica commoda crevit*. 11. Figuræ sumuntur à rebus naturalibus, iisque vulgo notis. 12. Aliqui humanum corpus pingi vetant. 13. Poteris verò statuam humanum corpus repræsentantem pingere, quam sculptor crebris ictibus format, politque, & adde: *Perficitur, dum cæditur*. Ita virum probum exprimes, qui rebus adversis ad virtutem proficit. 14. Omnia hæc expendi, & accommodari heroico metro plerunque solent, quanvis reliqua metri genera non respuant. P. Ruæum Consule. 15. Etiam poterit epigraphe à Sacra Pagina desumi; ut enim fiduciam in Deum laudes, aptè acum pyxidis nauticæ pinges, Solem constanter spectantem, cum epigraphe: *Non commovebitur*. Psalm. 112.

16. Emblema latè sumptum, est: *Quod operi cuipiam ad ornamentum adjectum, atque insertum est*. Elegiaco metro plerunque expendi solet; nec Symboli leges adeo strictè servat. 17. Exempla dabit: Imago primi sæculi Societ. JESU, ubi multa, & optima leguntur emblemata. Emblemata Ethico-Politica P. Joannis Kreihing, Caroli Bovii, Labbe, Em. Thes. Mundum etiam symbolicum, & Alciatum consule. 18. Ut ambitiosum arguas, hominem poteris adducere hydropi laborantem, & ad putei ora urceum labris admoventem; cui adde: *Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ*.
19. Nota picturam non ita exprimendam esse, ut non aliquid claritatis addant verba. 20. Est enim Epigraphe anima picturæ. 21. In invidiam vis insurgere? Pinge nubem Solis radios offuscantem cum lemmate:

Nec radiat nubes, nec radiare sinit.

22. Non restauratur pudicitia semel amissa. Hoc indicabit ampulla vitrea floribus ornata, cum Epig. *Frangitur illa semel*. 23. Silentium commenda pisce ex hamo pendente, & adde: *Os aperire nocet*. 24. Vanitatem irridebis pictâ navi, cujus inflata vento turgescant vela, cum lemmate: *Omnia ventus*. 25. In pueri morte, florem intempestivo pollicè decerptum pingas, hac inscriptione: *Nocet ipsa venustas*. 26. Sic D. Joannem Bapt. in carcere detentum exprimit flos tenuissimis vinculis ad ornatum contextis religatus, cum lemmate: *Dant vincla decorem*. 27. Sitne emblema, an symbolum, non cures. 28. Sunt, qui symbolum vocant, si Heroicum poëma subjunxeris; si Elegiacum, Emblema. 29. Nota, aliquando nullum subjungi carmen, v. g. ad Emblemata pro exornandis templis, &c. 30. Aliquando unicum versum, seu distichum leges, v. g. ut familiaritatem cum Rege dissuadeas, ca-

minium ardentem pinge cum epigraphe: *Lucet longe, sed proximus ardet*; Subjunge:

Parcius ad magnos accede, & cantus amicos;
Si longe, lucem, si prope, damna ferent.

31. Sunt, qui in ultimo districho poni Epigraphen jubẽt. 32. In primo, vel secundo sæpè vidi, ideo elige. 33. Si epigraphe sit soluta oratione, eo modo, quo carmen admiserit, accõmodetur. 34. Pro coronide, emblema subjicio, quo temporis fugacitas ostenditur, ut discant scholares tempore uti, non terere; fugit enim irreparabile tempus; quo, si dum tenes, non uteris, effluet. Pinge cribrum aquâ plenum cum Epigraphe: *Effluit, dum tenes.*

Cernis, ut hac vacuos levis effluat unda per orbes?
Et gremium pluvio more caduca fugit?
Haud aliter fluido vaga tempore labitur ætas,
Præcipitique brevis non datur orbe quies.
Scortea multiplices interserit area rimas,
Parvulàque incisâ dividit ora cute.
Nec tenet; at nuper, quas hauserat, évomit undas;
Et rursus, quas nunc excipit, ire sinit.
Scilicet hac vita satis explicat orbita lapsus.
Linea dum sensim linquit aquosa cribrum.
Sic fluit, & refluit, nova projicit hora fugacem;
Et nova præteritas òccupat hora vices.
Jam, quod erat, pepulit: quod abit, rota temporis affert;
Motibus admittens otia nulla suis.
Tempora temporibus renovata, sed altera semper
Succedunt, réprimit concita nullus obex.
Sic tua, cum téneas, domino simul effluit ætas;
Vitaque, dum credis te tenuisse, fugit.

PROLUSIO II.
Inscriptio.
Utrùm *Pro Inscriptione substitui possit Ænigma?*

35. INscriptio. *Epigraphe, Lẽma, ac Laconismũ* idem sæpè sonant. 36. Alii cum *Epigrãmate, Epitaphiũ*, & *Inscriptionẽ* confundunt. 37. Unde juxta epigrammatis regulas argutiam sectari poteris. 38. Illam modò sumimus pro sententia, quæ tam ligata, quam soluta oratione ædificiis, aliisve artefactis inscribi solet. 39. In domum, qua in Gallia tormenta bellica servantur, hæc est inscriptio: *Ratio ultima Regum.* 40. Debent inscriptiones accõmodari loco, v. g. fonti ad Regiam extructo hanc inscribe:

Munera distribuit fons hic sine limite; donis
Uberior fonte est Regia dextra suis.

At Fonti in area cœnobii posito:

Corporis unda lavat maculas: si sordida mens est,
Purgari lachrymis postulat illa tuis.

41. In Hurologiis propemodum infinitas inscriptiones offendes, ut:

Quam legis hic, censes te vivere credulus horam?
Falleris: hac ipsa pergis, ut ante, mori.

Vel: *Cernis, ut absque mora tibi temporis effluat hora, &c.*

42. Aliquando in verbis ludit inscriptio, ut si ligatæ avi adjungas: *Non volo, cùm volo.*

43. Brixiæ in palatio hæc legitur inscriptio:

Hic locus, odit, amat, punit, conservat, honòrat,
Nequitiam, pacem, crimina, jura, probos.

44. Ulyssipone in æde S. Christophori:

Christophorum tenet hæc sedes, tenet ille Tonantem:
Est domino sedes utraque parva suo.

45. Fonti Romæ in via Flamminea inscriptum est:

Si Humano ingenio
Perpetuò parari viatoribus vina potuissent,
Non amœnum, quem cernis, fontem,
C. Lepidus,
Magna impensa adduxisset.
Pota felix.

46. Parisiis Ponti Sequanæ:

Jucundus geminos fecit tibi, Sequana, pontes:
Hunc tu jure potes dicere Pontificem.

47. Antuerpiæ suburbano loco:

Modestæ voluptati, non vanitati,
Quieti, non torpori.

48. In templo S. Ludovici Domus professæ Soc. JESU hanc inscriptionem marmore sculptam reperies:

D. O. M.	*Hoc templum erexit,*
Sancto Ludovico,	*Ut, quẽ Gallia coluit, ut Regẽ,*
Qui totum orbe in templũ Dei	*Amavit, ut Patrem,*
Armis, animisque destinavit,	*Hic veneretur, ut Cælitem,*
Ludovicus XIII.	*Anno M. DCXXVII.*

PROLUSIO III.
Epitaphium.
Præstetne Attico, an Asiatico stylo Epitaphium adumbrare?

49. EPitaphium genus est inscriptionis, quæ mortuorum memoriæ ponitur. 50. Illo utuntur Authores etiam in absolvendo poëmate Elegiaco, ut Phyllis, quæ apud Ovidium hoc, aut simile epitaphium sibi scribit: *Phyllida Demophoon letho dedit, hospes amantem:*

Ille necis causam præbuit; illa manum.

Item de se Ovidius:

Hic ego, qui jaceo tenerorum lusor amorum,
Ingenio perii Naso Poeta meo.

51. *Epitaphium*, vel laudes recenset mortui, vel tantùm nomen ipsius, ac mortis tempus designat, quod vulgare est. 52. Sæpè omnia nuda narratione exponuntur. 53. Aliquando, Patria, Parentes, res gestæ, anni, cæteraq; eò spectantia laudantur. 54. Modò loquitur Poëta, modò cadaver, cum Musa, mortuo, viatore, Genio defuncti, &c. 55. Nec desunt in vituperationem epitaphia. 56. Omnia exemplis perspicua fient:

Qui jacet hic? Nemo: vacuum sine nomine corpus
Hic jacet: ex solo corpore non fit homo.

D. Franciscus de la Torre sic illud exponit:

Que es, lo que aqui se encierra?
Tierra, que fue el edificio, y solo es tierra.
Que es, loque aqui a la vista dexa herida?
El polvo del camino de la vida.
Que es, loque aqui al espanto haze ruido?
El echo del hombre en marmol escondido.
Que es, loque aqui entre horrores reveréncio?
La voz, que avissa más con el silencio.
Que es, loque de la luz aqui se alexa?
La sombra, que en el cuerpo el alma dexa.
Que es, loque aqui arrebata el pensamento?
El ayre, soplo del postrer aliento.
Que es, loque aqui me eleva deste modo?
La nada del que es mucho con ser todo.
Porque todo es al fin de la jornada
Tierra, polvo, echo, voz, sombra, ayre, nada.

Ad Sebastiani Regis tumulum immaturâ morte in cælum translati: *No conociendo segundo Fui en tiernos años al cielo, My espada en su santo zelo, Porque no cupe en el mundo.*

Epitaphium Reginæ:

Caminante, esta urna breve	*A ser de su ser agenos;*
Guarda un sol resuelto en yelo;	*De llanto los ojos llenos*
Convertido en tierra un cielo,	*Lleva, y tu Reyna verás;*
Una estrella en polvo leve:	*Viva no pudo ser más,*
No el sceptro en los Reys mueve	*Muerta no pudo ser menos.*

Illud celebre Epitaphium juvat non omittere:

Aqui yaze un javali	*Caçador, que al bosque vás;*
A manos de una Deidad,	*Pues en el no hallarás*
Moriera de vanidad,	*Fiera, que quede con vida;*
Se bolviera a estar en sy:	*Que esta morió de la herida,*
Myra, no passes de aqui,	*Y de embidia las demas.*

In tumu-

In tumulum Philippi Secundi Regis Hisp. Per primas quasque dictiones legitur sursum, deorsum idem versus.

Philippus hic Monarcha stat?
Hic ille summus omnium
Monarcha? Summus hoc modo?
Stat omnium modo inopum.

Ad idem ab eodem Jac. Falc. *Echo:*

O' quanta mundo contigis clades! Ades.
Adsum, nec ista voce terreor. Reor.
Loquarq̃ tecum, si tibi est gratum. Ratum.
Facis profectò digna Principe. Incipe.
Quæ te, Philippe, sors tulit severa? Hera.
Quanam potentes Diva habet manus? Anus.
Ubi umbra degit? Credo apud Deos: Eos.
Gestas coronam, credo lauream: Auream.
O' summe Regum, ad ultimum quid sumus? Humus.
Spes, regna, honores nonne somnia? Omnia.
Sursum deorsum tota fertur vita; Ita.
Mori ne præstat? Vera dicito: Citò.
Quid? Id. *Sinamus, si tibi est gratum.* Ratum.
Os claude. Laudo. *Sentio me labi.* Abi.
Sit sempiternum tale gestamen: Amen.

Ad idem.

Sum pius Augusta Caroli de stirpe Philippus,
Austria nostra domus, regni caput orbis Iberus;
Hæc duo servavi semper: sumpsi arma coactus,
Invitus pœnas. Mandavi catera Divis.

Uxoris mortuæ ad maritum.

Immatura peri, sed tu feliciter annos
Vive tuos, conjux optime, vive meos.

Jocosum epitaphium à marito uxori positum.

Hic uxor jacet: ó factum bene! Uterque quiescit:
Illa quiescit humi, dum requiesco domi.
Uxor io jacet hic. Utrique est meta malorum:
Illi non major, quàm mihi parta quies.

Bembus Accio syncero Poëtæ laureato.

Da Sacro cineri flores; hic ille Maroni
Syncerus musâ proximus, ut tumulo.

Causidici epitaph.

Eripui multos inimica morte clientes:
Mors in me causam vicit acerba suam.
Vel: *Intendit mors lege suâ mihi denique litem:*
Heu mihi! Cur causam hanc solvere non didici?

Henrici Magni epit.

Henrici brevis hac urna est; quem magna fatentur
Facta fuisse Deum, fata fuisse hominem.

Scitæ Poëtæ tumulus.

Scita oculos clausit Phœbus, doluere sorores,
Fleverunt Charites, funera duxit Amor.

Bembi.

Hic situs est Bembus, nam cætera dicere cautùm
Tot bene scripta viri, tot bene facta valent.

Desiderii Erasmi.

Annorum series nobis invidit Erasmum;
Sed desiderium tollere non potuit.

Joannis Despauterii.

Grammaticam scivit, multos docuitque per annos;
Declinare tamen non potuit tumulum.

In quodam tumulo.

Ut vivis, vixi; verùm morieris, & omnes,
Quod sum, vos eritis; pulvis, & umbra, solum.
Qui sapit, & qui non; qui servit, & imperat; æquâ
Et miser, & felix conditione cadunt.

Improbi tumulus.

Sit tibi terra levis, mollique tegaris arenâ,
Ne tua non possint eruere ossa canes.

In tum. Balt. à Joan. Bap. Gyrald.

Balthasar hic jaceo, primo quem flore juventa
Decerpit rapidâ mors inimica manu.
Si spectes annos, juvenem me fata tulerunt;
Si ingenium, dices me periisse senem.

In Renatam Steo. ab eodem.

Dives opum Juno, prudens Tritonia Pallas,
Delia casta, nitet pulchra decore Venus.
Dives at hic, prudens, & casta, & pulchra Renata est,
Qua minor est Phœbe, Juno, Minerva, Venus.

Epit. Benhardi versibus correlativis, ac tantùmodo nominibus conflatum.

Instructus, velox, sublimis, pauper, abundans,
Artibus, ingenio, sanguine, veste, bonis.
Insignis, pollens, largus, devotus, abundans,
Moribus, ingenio, munere, corde, bonis.

Francisci Sfortiæ epi: à Marullo.

Si genus audieris, spernes; mirabere gesta:
Illud fortuna est, hoc opus ingenii.

Caroli V.

Pro tumulo ponas orbem, pro tegmine cælum,
Sydera pro facibus, pro lachrymis maria.

Alexandri Magni.

Sufficit huic tumulus, cui non suffecerat orbis;
Res brevis huic ampla est, cui fuit ampla brevis.

Io Narcisum.

Se Narcisus amat captus lenonibus undis;
Cui si tollis aquas, non est ubi saviat ignis.

Porcii Catônis.

Cerne hic ossa sacri semper veneranda Catonis,
Libertate potens, animoque instructus, & armis.
Avius incerto peragravit tramite Syrtes;
Libertatis enim dulcedine captus avita,
Ne sua servitio premerentur colla tyranni,
Fortia crudeli penetravit pectora ferro.

57. Celebre est illud, quod malo Dæmoni quidam adjudicant. Duo pueri unà cum vervece ludebant, hic unũ graviter cornu læsit; puer male ferens ictum gladiolo suo vervecis pectus transfixit, alter ob vervecis mortem iratus socii pectus transfodit. Ad extrema suspiria accurrit mater, filium, qui restabat, in cunis relinquens, & rata horrendam necem à puero superstite patratam, illum cultello ex mortui pectore educto trucidavit. Domũ redit, ac in lebetem aqua plenum casu cecidisse infantulum videns, se laqueo trabe suspendit. Maritus domũ reversus, hæc videns, peracri dolore percussus, diem clausit extremum. Omnia uno disticho:

Vervex cum pueris, puer alter, sponsa, Maritus
Cultello, lympha, fune, dolore cadunt.

58. Nec raró epitaphia, barbaro licèt, lepido tamen stylo invenies. Ut de Romano coquo.

Hic jacet Jacobus, qui fuit Roma coquus,
Doctor in partibus, Magister in artibus;
De gratia speciali mortuus in hospitali.

Joannes Fossa ex nimio poëseos studio ad insaniã redactus.

Hæc sunt in fossa Fossa mirabilis ossa,
Qui sibi condendo versus cere cõminuit brum.

In hominis impii sepulchro.

Hic jacet Hilbrandus, stygia fornace cremandus,
Cujus in hac fossa fœtent enormiter ossa.

In Joannis Vituli.

O'Pater Omnipotens, Vituli miserere Joannis,
Quem mors præveniens non sinit esse bovem.

In cujusdam Sacerdotis.

Gaudent anguillæ, quoniam jam mortuus ille
Presbyter Andræas, qui capiebat eas.

In S. Othonem Abbatem cœnobii Metensis.

Abbas hic primus Otho, nec laudibus imus,
Hic jacet, ut limus, cælo requiescit opimus.

Epitaph. Antonii Perez Eborensis à se ipso sculpi jussum.

Hic jacet Antonius Perez   Per istas ladeiras
Vassallus Domini Regis;   Tulit tres bandeiras,
Contra Castellanos misso   Et febre correptus
Occidit quantos quiza,   Hic jacet sepultus.
Quantos achavit,   Faciant Castellani festa;
Omnes esbarrigavit.   Quia mortua est sua peste.

59. Floren-

59. Florentinus quidam operosus artifex in sepulchro Incudi curavit vocem, *fumus*, quæ utrinque legitur, cum duobus horariis, altero arenario, solari altero; ut ex horum pulvere, & umbra viator imbecillitatis humanæ admoneretur. Hic venit Epigrāma illud in horologia Thrasii gemina:

Pulvis, & umbra tua metitur tempora vitæ:
Quid sumus ergo, Trasi? Pulvis, & umbra sumus.

60. Plerunque solent Epitaphia soluta oratione confici. Illud elogium célebre omitto : *Ælia, Lelia, Crispis*, quod P. Drexelius in Prod. Ætern. cap. 3. explicat. P. Coronelli t. 1. Bibliot. nugatorium arbitratur. In ejus imitationem P. Massenius de Luthero aliud expromit. Suo etiam sale inspergitur jocosū illud Echo sepulchralis Buchanani.

Hic jacet Veneris procus,
Anagrammate Porcus.
Tenebrio noctu, diuque ebrio similis,
Cui in vita virtus invita;
Volupia sola pia,
Quæ in amoribus, & moribus fuit.
Huic cælum, libidinum obscœnum cœnum,
Et polutum lutum.
Sed quæ misero sors evenit?
Mors venit.
Quæ igitur mens hunc insequuta Porcum?
Secuta orcum.
Inquietis quietis,
Non locum illius focum, insignem ignem.
Non in pace, sed in pice
Creditis esse Ditis.
Hæc sors mors ei debita est.
Ita est.

De quodam Infante.

Hic jacet Infans trium annorum, si ætatem spectes;
Major infante, si merita numeres.
Formaverat illum elegantia, ut omnibus placeret;
Nihil in eo puerile, nisi ætas, &c.

In Virum probum.

Siste, viator, & lege:
Fui, non sum,
Es, non eris.
Es non eris Silvius Paladius.
Qui, ut moriens viveret,
Vixit, ut moriturus.
Abi,
Disce mori, & vivere.

61. Aliquando ex nominis circumstantia, ut ad D. Bonav.

Hoc demum, viator,
Omnis spei extremum,
Et commune solatium est:
Bona sua
Semper ventura credidit
Bonaventura, cùm vixit.
Præsentia cùm vidit,
Mutavit nomen cum vita.
Vale.

PROLUSIO IV.

Elogium.

An delicatior Elogii structura magis differat à soluta, quàm à ligata oratione?

62. E*Logium*, quo nostra maximè delectatur ætas, quamvis nulla arctatur lege, ac numerorum mensura, quandam tamen affinitatem habet cum Poësi, eò quòd certo verborum ordine non caret. 63. Ad quod plus natura, quàm doctrina, plus indoles, quàm artificium confert. 64. Vocatur ideireo à P. Juglar. libera Poësis, quæ sola suis legibus utitur. 65. Acumina frequenter amat, ita ut potiùs solutum epigrāma, quàm soluta videatur oratio. 66. Acumen sit natum ex re ipsa, non aliunde quæsitum. 67. Seotentiæ frequentes sint, & breves, sed acuto vibratas stylo. 68. Crebras admittit Antitheses, allusiones ad historias, fabulas, Apologos, &c. 69. Acumina suggeret aquilina mens, ac natura: doctrina, & exercitatio perficit, disponitque. 70. Inquires tamen: utrùm Elogiorum acumina comparentur arte? Affirmamus; nam per argutiarum fontes, de quibus in epigrāmate, elogiorum exempla éxhibet, ac propriis imitatur P. Massenius. 71. Toleratur in elogio minùs pura Latinitas, eò quòd acutus videri, qui vult, sæpè Latinus esse non potest. 72. Unde, ut ait P. Aloysius Juglaris, in hoc scribendi genere facile primus, Elogium vel cum Grāmaticorum injuria tolerat plerunque barbariem.

73. Stylus sit Laconismis refertus, ac ad singulos quosque lenius cóncidat ritu carminum. 74. In hoc omnes, qui de Elogio scripserunt mirè consentiunt; quanvis cæteroquin sint valde dissimiles. 75. Styli diversitatem ex collatione Authorum facilè deprehendes. P. Jug. in Elogio Verbi Æterni:

Amicus silentii Deus est,
Semel in tota æternitate locutus,
Uno omnia dixit in verbo.
Prima sui fœcunditate fœcundus,
Ipsa sui conceptione fit Parens:
Usque adeò in Dei Filio
Nativitatem conceptio non præcedit,
Cui ipsum concipi nasci est.
Ita Patris fœcunditatem exhauriens,
Ut illi fratrem dare non possit.
Unus cùm sit,
Numeri damnum compensat, &c.

76. Idem argumentum sic tractavit P. Labbe.

Hic fœtus mentis Paternæ, & verbum oris.
Videntis speculum, Echo loquentis;
Alius est à Patre, non aliud;
Eloquens Pater verbo uno dicit, & uni;
Nec alius esse potest, qui dicat;
Nec alius esse, qui audiat;
Nec præter illud, quod dixit, est aliud:
Exhausit magnum Oratorem sermo unicus.
Nihil habet ultra, quod dicat, qui dixit omnia.
Non intermittit tamen dicere, qui semel dixit:
Singulis momentis idem dicit, & repetit.
Semper genitus est filius, & semper gignitur.
Cessaret Pater esse, si cessaret dicere.
Cessaret Filius esse, si cessaret audire.
Et si esse posset in Deo silentium,
Nec Pater esset, nec verbum.

77. Roges: quis Author in elogiis excellat? P. Aloysius Jug. omnium suffragio primas tulit. 78. Præter hunc laudantur: P. Joannes Andreas, Labbe, Emmanuel Thesaurus, & alii. 79. In antiquorum monumentis nihil extat, quod elogium, prout nunc accipimus, sapiat. 80. An verò in usu fuerit apud antiquos? Incertum est. Siquidem ipse P. Jug. non immeritò dubitat, an hoc scribendi genus suo fuerit natum, an renatum sæculo.

Parergon Asceticum.

TEnuit olim, hodieq; tenet nonnullos Poëtarum superstitiosa hæc, & (ut minimum dicam) falsa persuasio, nequaquam splendéscere poëseos venustatem, nisi vel circa fabulosam versetur materiam, vel saltem fabulis, & inanium Deorum nominibus poëmata frequenter aspergantur. Nos, & paganica hæc progymnasmata longe ablegamus;

mus;& è regione contendimus ab historiis Ecclesiasticis petenda potius argumenta, ad carminis majestatem fabulis aptiora: siquidem Christianorum hominum virtus, & sanctimonia sublimiora patravit facinora, quàm, quæ suis heroibus affinxit antiquitas. Illi verò minus ferendi, qui, ut carmen molle,ac tenerum prosequantur, stylum ad profanos amores, & veneres deflectunt. Hominum sanè perniciosissimi,atque à Parnasso, quem virginibus reconditum vel Ethnici attribuerunt,ad Scythicas usque solitudines cum Ovidio relegandi.Nec ideo, quia remissiore stylo se ludere dictitant, sunt excusandi; imò bis accusandi, quòd per ludum tam seriò nocent. Ut præsentaneo huic veneno aliquam præparemus anthidotum,apertè demonstrabimus hujusmodi blanditiarum architetos non modò juventutis moribus, quos depràvant, perniciosos esse, sed etiam contra poëticæ artis leges facere, cùm, ut par erat, juxta salubre Horatii effatum:*Utile dulci non misceant*. Sed quoniam in poëticæ leges peccatur impune, scire est de profanis amorum conscribillatoribus Deum, hominesque non semel graves sumpsisse pœnas. Horum verò infamiam, & pœnam declinàrunt viri non minùs eruditione, quàm pietate insignes, qui res, non modò serias, sed & sacras pertractantes, docuerunt, æquè fieri posse poësin simul castam, & elegantem. Horum de numero nonnulli coluntur in aris: alii verò eximio famæ præconio celebrantur. Quantùm verò piis laboribus cælo placuerint, ex eo dignoscitur, quòd aliqui, exercente vena, & stylo non procedente, Angelorum ope,& opera adjuvari promeruerint.Liceat hic Societatis JESU Vatibus gratulari, qui severiores Musæ cultores rebus plerunque sacris laborem,& ingenium consecrant. Omitto hic poëmatum numerum pene infinitum, qui in singulis Collegiis solemni instituto quotannis in Christi D. Deiparæ, ac Sanctorum,præcipuè Divi Aloysii laudem cuduntur:loquor de tot Authorũ millibus,quorũ vix aliquis reperitur, qui omnes, vel aliquam poëtici studii partem B. V. obsequio non devoveat.

SPECTACULUM VI.

Ludi Poëtici sales inculcantur.

Utrùm *Severiores Musarum cultores Poëtici lusus deceant?*

AD Ludum spectatores invitat Poësis: scio planè hujusmodi sales à Poëtarum laboribus ablegandos esse, arbitrari nonnullos, utpote ingeniorum laqueum, ineptum temporis dispendium, & irritum vigilantiæ laborem. Doctissimorum tamen hominum exemplis pro comperto est,ad ingeniorum remissionem licère ad ludos poëticos animum inténdere,ne severo Musarum cultu non intermisso fastidiant: quippe non solùm ad exercenda ingenia, sed etiam, ut lusûs aucupio pietas aliquanto suavius animis instillari possit, inserviunt. Igitur nihil hi lusus nocebunt per illos euntibus, sed diu circa illos hærentibus.

LUDUS I.

In Literis. Anagramma.

Utrùm *Rerum veritas latens ex nuda literarum inversione eruatur?*

1. OPus laboris potiùs, quàm ingenii, perpulchrum tamen. 2. Thesaurus est, qui sæpè non inventus reperitur. 3. *Consistit in elementorum transmutatione*, ita ut ex aliquo nomine, vel oratione laus aliqua, aut sententia colligatur. 4. Quod invertendum proponitur, dicitur: *Programma*; quod mutatis literis evadit, *Anagramma*. 5. *Anagramma purum* dicitur,quod omnes, easdemque literas Programmatis còntinet. 6.*Non purum*, si loco alicujus literæ alia ponitur, additur, vel detrahitur. 7.Duas aliqui admittunt; ego tamen vel unicam, ægrè fero.Pura sunt: Ignatius,Xaverius: *Gavisi sunt vexari*. Divus Alexius: *Dux exul à suis*. Beatus Laurentius: *Laus est in urbe tua*. Divus Laurentius: *Tu laurus ines diu. Divinus, & laurus*, & alia viginti deducuntur. S. Ignatius de Loyola: *O'ignis à Deo illatus*. Beatus Ignatius è Loyola: *Ave ò ignita orbis stella*. Ignatius de Loyola:*O' Atlas vigil in Deo*.Sãctus Dominicus:*Canis mundi custos*. S. Aloisius: *Solis avis*.Ursula:*Laurus*. Viola: *Oliva*. Calvinus *Lucianus*. Petrus Joan. Botorg. ex Musarum nominibus ipsarum Parentes, ac status exprimit...Clio, Melpomene, Thalia,Euterpe, Terpsicore, Erato, Calliope, Urania,Polymnia. Hoc Anagramma cónficit: *In Pieria, & Jove,& Memoria partæ, Pollet Helicone has charè amplectitur Apollo*. 8.Diphthongus dissolvi potest,ut Æ in A,E;ut:Conceptio Sanctissima MARIÆ: Anag.purũ: *Mira satis, ac sine omni peccato*... 9.Item I, & U vocales pro consonantibus, & Y,pro I. 10. Eò tamen perfectius evadet, quò minus utaris licentiâ, præsertim in mutanda litera. Ut: Omnes in Adam peccaverunt: *Peccamus: Una Dei Mater non*:vel etiam: *Divam una cum Nato secerne*. Mutatur P. in U vel: *Sed num Maria peccavit? Non*. Mutatur E in I. Judas Ischariotes: *Ah! sic tradis JESUM?* Mutatur O in M. Etiam U,& S. mutatur in A, & N. in hoc: Serenissimus Dominus D. Joannes Quintus Lusitanorum Rex Augustissimus: *Missus ex Deo Lusis, qui regnum suum administrans Nestoris vivat in annos*. 11. Perpulchrum est, si metro conficitur, ut Rodulphus de Austria Imperator secundus:

Ardoris vacuus tu de splendore triumphas.

Item: Atque sicut in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur. 1. Corinth. 15.

Anagrama,& Epig. simul:

Innato Maria immunis in crimine vides;
En Natus facit hoc ortu, obituque, tuus.

12. Célebre est illud de P. Granieto ab Hæreticis in odium fidei occiso, cujus sanguis imaginem ipsius Patris in spica expressit:Pater Enricus Granietus.. *Pingère cruentus aristâ*. 13. Potest etiam Anagrãma per Epigrãma, aliudve poëmatis genus expendi. Ut: Galenus *Angelus*.

Angelus est: bonus, anne malus, Galene? Salutis
Humanæ custos: Angelus ergo bonus.
Humanam tamen heu! quoties, Galene, salutem
Arte mala turbas: Angelus ergo malus.

14. Item de *Fide* Anagrãma quintuplex.

Recta *Fides* certa *est*; arcet *mala schismata, non est*
Sicut Creta *Fides fictilis*; *arte* caret.

JESUS: *Jus est: Jus primum, & summum es, sanctum cui nomen IESUS*. 15. Si per aliquos versus expendatur Anagramma, apponetur in fine; licèt insertis aliis verbis, vel mutatis, ut accõmodetur metro. 16. At ita omnia fluant in Epigrãmate, ut judicare non possis, nisi præmonitus,

tus, quodnam fit Anagrāma. Ut longiora omittam, hoc accipe: JESUS, MARIA: *Maris est via.*

Stella maris Maria es; tuus est via Natus JESUS,
Nata juncta tuo, Stella, marisque Via es.

17. Huc spectant nominum divisiones, ut Dominus: *Do minus.* Item Tertullianus: *Ter Tullianus.* Policarpe: *Poli carpe;* unde hemistichium: *Carpe poli, Policarpe, viam.* Erasmus: *Eras mus.* Unde Epig.

Quaritur unde tibi sit nomen Erasmus? Eras mus?
Si sum mus ego, te judice, summus ero.

Etiam eoidam Leonardo accōmodatis Leonis, & Nardi proprietatibus finitur Epig. *Tu leo, tu Nardus, Tu Leonardus eris.* Optimum est illud de Aristotele: *Sol erat iste, mari debuit ergo mori.* 18. Non Latino tantùm sermone Anagramma conficitur. Hæc habes: Todos peccaron, y necessitan de la gloria de Dios: *Su peccado està escogida la Reyna trona de Dios.* Yo Maria, siepre Virgen, y Madre de Dios: *Redimida, y perservada eu my origeu soy.*

Verdad es averiguada, Por el amor, y poder,
Que de la comun cayda Dos glorias vengo a tener (dr:
Por muger fuy redimida, Que una, y otra es biē me qua.
Y por Madre perservada, Pues la gloria de ser Madre
Prevenida, y resgatada Se la devo al ser muger.

Santo Thomas de Aquino Maestro, y Doctor Angelico: *Maria no te tocà mancha original, sabed esto, Doctas.* Mudase V. Q. en B. A.

Firmada por Thomas se halla Digo, q̄ es mas fina accion
La Concepcion de Maria; Dissimular su afficion,
Pues el mismo dà este dia Y hazer, porque mas assobre,
Su nombre para jurarla: Le desentrañen el nombre,
Sy me dizen porque calla? Para leerle el coraçon.

19. Si transpositio in anagrāmate sit retrógrada, tum nobilissimum erit, v.g. Amor: *Roma.* Huc spectant versus retrógradi:

Si bene te tua laus taxat, sua laute tenebis;
Ore ferit animos, omina si refero.

Item: *O' ne ares animo nomina sera tuo.*
Tu pacata vale, rore lavata caput.
Sole medere pedes, ede, perede melos.

20. Joannes de Lasco Elegiam 58. versibus constat in laudem Caroli Ducis Surdemaniæ, quam invenies in Encyclopedia Alstedii. Ita incipit:

Aspice nam raro mittit timor arma, nec ipsa,
Si se mente reget, non tegeret Nemesis, &c.

In Palatio Reginæ Eloquentiæ aliqua leguntur in laudem B. Virginis: *Ave, ô Diva Maria, iram avido Eva.*

Ore tu, & recte, & certe utero
Solem refers. I, bona, nobis refer melos, &c.

21. Adeò difficile est hoc compositionis genus, ut Authorem Dæmonem tradant horum distichorum:

Sedula petrosas irrisa ferte paludes,
Sepositi doctis non sina Ditis opes.
Signa te signa, temere me taugis, & angis
Roma tibi subito motibus ibit amor.

22. Célebre etiam illud est, in quo ex quolibet latere idem legitur: *Sator arepo tenet opera rotas.*

23. Rogabis, utrùm longior sententia per anagrāma converti soleat? *Labor omnia vincit.* Imò (quod ingeniosius) P. Bobuslaus Balbinus Soc. JESU, ex salutatione Angelica confecit hæc carmina per purum anagrāma, in quo B. Virg. sic loquentem inducit:

Chare sodalis, ama: ut non te peccata morentur,
Ingrediare sinum; tuus est: clauderis in isto.
Tutus ibi Matrem bibe; sapius ubera prensa;
Nam tibi nectar erunt, cordi favus: omnia vinces,
Vinces amor.

24. Par labor, & laus P. Joannis de Landres Soc. JESU, qui ex Programmate: *Salve Regina, &c.* usque ad: *O' dulcis Virgo Maria,* hoc anagrāma, & veluti synonimum composuit:

Salve, ô Virgo Parens, miserorum juge levamen;
Spes ter fida, salus constans, dulcedo tuorum;
En te sollicita Eva turba reclamat, & ad te
Exul ab hac lacrimis immersa valle gemiscit.
Eja ergo, ô miseris Tutamen dulce relictis,
Ad nos de calis oculos converte faventes,
Dum post exilii, nostra hac fastidia, mundi,
Dono, â vita, tuo possimus cérnere JESUM.

Aliud anagrāma, & responsio Sacræ. V. Mariæ, Authore P. Bohuslao Balbino, ut videre est in Atlante Mariano:

Me salvère cupis; venio tua Virgo sodalis,
Sic te claudo sinu Mater; lac accipe nostrum:
Ubere calestes destillo mellis honores,
Et tergo lacrymas, & vultum amplector amantûm,
Arbor ero vita; spes si in me fixa reclinet,
Fide Deo: juvat ingenuos mea cura sodales:
Dein vultu ostenso, mea maxima gloria, Christi
Te sessum (á jucunda dies!) in sydera condet.

In additionibus ad Tom. 12. P. Causini, quem D. Franciscus de la Torre in Hispanum vertit, legitur aliud anagrāma sub eodem Progrāmate in laudem B. Virg. à Luce Congreg. S. Philippi Nerii:

Ne timeas, mortalis homo, licèt horrida ventis
Exeat ira maris, medio & de gurgite fluctus,
Cur male fles, oculos timidos feriente procellâ?
Ecce benigna Parens ad te mea sydera volvo;
Adspice tendentem (á) calestia brachia Natum;
Sol Deus ipse suis, sol est, lux ore sereno.
Huc madide jactata veni á navicula mundi,
Sum portus, sum vera salus, sum lucis origo.

25. Circa anagrāma ex carmine deductum exemplum habes in oratione Ecclesiæ: *Alma Redemptoris Mater, qua pervia cali, &c.* Ad quod canticum sex versibus constans in eodem tom. P. Causini. pag. mihi. 306. Symbo. 20. lib. x. legitur anagrāma mirabile sex pariter versibus conflatum, quo Lauretanæ Virg. templum adornatur. Author est R. P. Everardus Hochio Soc. JESU, ut de Atlante Mariano satis constat. Anagrāma, & Responsio B. V. MARIÆ:

Ne metuas, quamvis cursu pernice procella
Nutat, & irrugit spumosa navis, in unda.
Teque, tuamque ratem placata sydere ducam.
Clarum lucis iter curres, cit. prora volabis,
Errores pelagi rētegam, miserebor egeus;
Euge, meos portus intra, sum ripa salutis.

26. Ut de Anagrāmate concludem, rem in hoc genere mirandam propono. P. Theophilus Tom. 8. pag. mihi 270. recenset Psalterium Immaculatæ Conceptionis constans 150. anagrāmatis puris sub hoc Programmate: *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum.* Pag. 599. aliud Psalterium inserit. Horum author est sapientissimus pariter, ac piissimus vir Joannes Baptista Agnensis, qui inter doctos in pretio habitus tandem orbus oculis ed anagrāmata respexit; & non tantùm illa, sed 1200. purissima ex eodem Progrāmate desumpsit, Authore consilii R. P. Guilliermo Gnmppenberg Soc. JESU, qui omnia in gratitudinis officium intulit in suo Atlante Mariano. Idem Reynaud. Tom. 7. pag. 333. sub eodem Progrāmate: *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum,* annectit elogium anagrāmaticum à R. P. Fr. Joanne Francisco à Luca ex familia Turria Ordinis Capucinorum. Constat. 226. anagrāmatis, quæ ex ejus prope infinitis decérpere asserit. Necnon sub hoc Progrāmate: *Conceptio sancta MARIÆ Virginis,* subjungit 48. anagrāmata. Item carmen spondaicum, seu poëma constans 103. versibus spondaicis sub toties inverso Progrāmate: *Ave Maria, gratiâ plena, Dominus tecum.* Sub eodem Progrāmate in his tantùm Authoribus 1529. anagrāmata reperio. Felix labor, dulce studium Beatif. Virginia obsequio consecratum! Mirum tamen, vixque sine Dei Matris auxilio fieri posse ingeniosissimi viri arbitrantur. Aliqua de multis seligam. Programa: *Ave. Maria, gratiâ plena, Dominus tecum.*

Ex T. 7.

ExT. 7. *Aliger nunciat puram, JESU Deo amatam.*
O' miraculum! nam pura, etsi Adam genita,
Genita pura omni macula veteris Adam.
Tu unica pura es, ó magni Dei Mater alma.
Age Diva immaculata, inter omnes pura.
Una est aula Regia, nemo dicat impuram.
Agna micat pura mali; venite adoremus.
Emicat, Adami lapsum verè una ignorat.

ExT. 8. *Reginam videtis a nota macula puram.*
Regia munda, & palatium émicans auro.
Ego aurum nitens, immaculata Deipara.
O' munda à macula per merita JESU gnati!
Virgo an deturpata est à macula? Minimè.
Ignoravit Ada culpam, nam Mater JESU;
Virgo mea, en dulcis, pura, animata meat.

27. Quamplurima passim apud Authores invenies sub eodem programmate anagrammata. 28. Si aliquod in alicujus laudem confeceris, epigramma subjunge, quod usitatissimum est. Aliqua in 4. argutiarum fonte apposuimus, sed breviora. 29. Tu tamen in laudando, seu gratias habendo immorari aliquantulum ne timeas. 30. Hic solent aliqui magnam artem combinatoriam Patris Athanasii Kircheri Soc. JESU inculcare, Lib. 4. Fol. mihi 157. Ubi apponit tabulam generalem ad omnes commutandarum literarum transpositiones, v. g.

Numerus literarum nominis cõmutandi.	*Numerus commutationum, Sive Anagrammatum.*
2	2
3	6
4	24
5	120
6	720
7	5040
8	40320
9	362880
10	3628800
11	39916800
12	479001600

31. Hoc tamen uti schemate nullatenus in mentem tibi subeat, cum ad conficiendum anagramma animum appuleris; combinatio enim 24. literarum longissima est; cõbinatio verò 50. prope infinita; quippe quam nec centum annorum spatio absolveres. 32. Itaque in conficiendo anagrammate, assumpto programmate, ad literas attende, dictiones attentus cogita iisdem literis constantes, stylo verso nunc dele, iterum scribe, transpone, iterum tenta, meditare, &c. donec evadat anagramma. 33. *Anagrammata chronologica* vocantur illa, in quibus Romanis caracteribus includitur certus annorum numerus, quod tam soluta, quàm ligata oratione conficitur.

AVe CaLI porta pIa,
LUCIs aULa, paCIs VIa:
aVe sponsa aeternI patrIs
soror partns JesU fratrIs,
rosarII saCra regIna,
grasIa protege nos trIna,
faVe LargItate MatrIs.

Per literam M his versibus contentam intellige 1000. per 4. C. 400. per 4. L. 200. per 7. U. 35. per sexdecim I. 16. quæ signant annum 1655. quo Hymnus in lucem prodiit. 34. Habes etiam Apóllinis vaticinium Chronologicum -- PrInCIpIs BrasILIæ IosephI, & MarIæ Annæ VICtorIæ soLemnes nVptIæ CeLebrantUr, InCIpIente JanUarIo hUIUs præsentIs annI, Ioanne V. In LUsItanIa, & PhILIppo V. In HIspanIa regnantIbUs.

Ad Serenissimos Principes.

Vestrum conjugium celebrari hoc debuit anno;
Hic etenim in vestro Nomine clausus erat.

Illud etiam extat de Petro 2. Lusitaniæ Rege anno 1696. PetrUs ReX LUsItanIæ, ac InDIæ VIVat In æVUM. Celeberrimum est illud cuidam Ludovico ab æmulis conflatum, quo probatur ipsum esse bestiam Apocalypleos, in cujus nomine ait D. Joannes inveniendum esse numerũ 666. quem invenies, si literas computes hujus nominis -- LUDoVICUs. 35. Ut perfectum sit hoc anagrammatismum, duæ solent assignari leges 1. nullum sit verbum, quod aliquam literam numeralem non habeat: excipe *est*, *&*, quia voces sunt in oratione frequentissimæ. 2. nulla litera numeralis deminatur. 36. Aliqui hoc genus vocant anagramma numerale; & Arithmeticum vocant purè numericum. 37. Alii purè numericum dicunt anagramma, quod eundem literarum numerum habeat, ut *Virgo, MARIA, Mater, Magna, JESUS.* Quælibet harum vox est anagrãma alterius, quod quinque literis constat: hoc tamen nimis jejunum est. 38. Propriùs tamen Anagrãmata Arithmetica dicuntur, quæ eundem literarum valorem cõtinent. Literarum schema subjicio:

A.	*B.*	*C.*	*D.*	*E.*	*F.*	*G.*	*H.*	*I.*	*K.*	*L.*	*M.*	*N.*	*O.*
1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.

P.	*Q.*	*R.*	*S.*	*T.*	*U.*	*X.*	*Y.*	*Z*
15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23

Juxta propositum schema: *Ambrosius lucidus est sol*, & illud Eccles. 20. *Quis talis ut sapiens est:* faciunt eandem numerorum sũmam nempe 281. Alia anagrãmatum genera consultò omittimus.

LUDUS II.

In Verbis.

Utrùm *in suo sæculari anno Societas hanc vocem Ætas, ut propriam sibi Echo respondentem habeat?*

39. LUdus in verbis multiplici fit modo, at in pueriles ineptias plerunq̃ incidit. Vide suprà de Elegia ubi præcipuè luditur, si omnia disticha iisdem verbis finiantur, vel inchoëntur, ut in Lutherum ingeniosus Vates:

O' Felix Martine, tuis ut consona votis
Cuncta cadunt, vivens quod cupis, hoc & habes.
Temporibus nostris vis Hæresiarcha teneri,
Pejor, & antiquis omnibus? Hoc & habes.
Vis fugere, atque humili discinctus, Apostata, claustro,
Barbaricisque coli gentibus? Hoc & habes.
Vis placitos fœda satiare cupidinis æstus,
Sacrilegisque frui nexibus? Hoc & habes.

Post multa alia diversu tramite pergit:

Infelix Martine, tuis ut dissona votis
Cuncta cadunt, quod vis mortuus, hoc nec habes.
Errores revocare satos, & crimina velles
Expurgare modis omnibus? Hoc nec habes, &c.

P. Steph. Lanb. Soc. JESU, hoc epigrãmate D. Ignatii laudes recenset:

Quas tibi tam magnas, Ignati, dicere laudes,
Ut non majores dicere mille queam?
Magnum erat invictum Mavortia signa tueri:
Signiferum Christi majus at esse fuit.
Magnum erat a Petro medicari vulnera Martis:
Virgineo veneris majus ab ore fuit.
Magnum erat, octo pati victûs sine munere Soles;
Raptari totidem majus ad astra fuit.
Magnum erat, emmeritam ferulæ suppónere dextram:
Verberibus majus subdere terga fuit.
Magnum erat æterna rimari arcana Sophia;
Sed Triadem majus cérnere mente fuit.
Magnum erat indigenam Venerem tibi cédere in undis:
Hanc sub aqua vinci majus ab igne fuit.
Magnum erat exstinctum laqueo revocare sub auras:
Ex orco majus mittere in astra fuit.
Magnum erat aspectu Christum tibi adesse benigno;
Propitia majus voce favere fuit.
Magnum erat oppositis sociàsse ex gentibus agmen;

Súbdere

Subdere tot majus tam citò regna fuit.
Magna hæc, at longe majus, cum maximus esses,
Te minimi, ut minimum semper habere fuit.

In arte suâ de Vitâ Urbanâ multa inserit P.Grimaldi, quæ huc afferri poterant, ut:

Arte seris campos, sata semina colligis arte,
Arte regis currus, dirigis arte rates, &c.
Legerit hanc aliquis de se nimis ampla locutus;
Nec mora: jamque sui redditus osor erit.
Legeris hanc aliquis, sibi qui nimis ante placebat;
Protinus incipiet displicuisse sibi, &c.

Ad Musas inter alia:

Urbanum mens volvit opus, mihi pandite mores
Urbis, & urbanum nomen habere Deæ.
Urbanum mihi crescit opus, sale spargite versus
Urbanos, Vates dicar & urbis ego.

Huc facit illud Camonii de Tempore:

Com o tempo o prado secco reverdece,
Com o tempo cabe a folha ao bosque umbroso,
Com o tempo pára o rio caudaloso,
Com o tempo o campo pobre se enriquece, &c.

41. Huc spectat Serpentinum carmen; cùm iisdem verbis inchoatur, & clauditur. Vide Epigramma Mart. 99. l. 9. Item Sidonium:

Vita mare est, res plena metu, res plena tumultu
Utraque; mortales, credite, vita mare est.

Sic Ovid. *Militat omnis amans, & habet sua castra Cupido.*
Attice, crede mihi, militat omnis amans. (est
In 4. Fast. *Qui bibit inde, furit; procul hinc discedite, queis*
Cura bonæ mentis; qui bibit inde, furit.
Ep. ad Thes. *Nullus eras, referoq; manus, iterūq; retento;*
Perque thorum moveo brachia, nullus erat.

Pulchrum est illud de D. Joanne Baptista:

Agnus eram; mox fregi aries violentus Olympum,
Me Lupa, meque Lupus perdidit; agnus eram.

Extat eruditum aliud carmen in Martyrem Ignatium charitatis ardore totum ignem:

Ignis erat; dabat ore rogos, dabat ore favillas,
Frigora depulerat mentibus, ignis erat.
Ignis erat; quamvis liquidis equitaret in undis,
Demersusque freto cresceret, ignis erat.
Ignis erat; fugit objectum leo territus ignem;
Quem tetigisse negat dentibus, ignis erat.
Ignis erat, tandemque feras accendit in ignem.
Pulvere in exiguo desiit, ignis erat.

42. Potest etiam eadem dictio sæpe renovari, v.g. si virtutes decertent: quænam virum aliquem insignem coronet? Similiter Musæ, cui ipsarum plus gloriæ debeatur? &c. vel si ipsæ loquentes dramaticè inducantur a Poëta, ut pro se rationes suas adstruant; exemplum suppeditabit P. Sautel in Lusu Allegorico de certamina inter rosam, & violam de florum imperio:

Rosa: *Puniceæ Regina decens, & gloria campi*
Tollo coronatas imperiosa comas.
Viola: *At viola hic retulit, justum mihi provida cessit*
Imperium in flores Flora tenere suos.
Rosa: *Inclyta nobilium decorant me symbola Regum;*
Stemma, Genus, Solium, Purpura, Miles, Odor.
Viola: *Filia sum Floræ, ridentis ocellus amoris,*
Sydus agri, veris nuncia, gemma soli, &c.

43. Potest etiam Poëta narrando v.g. virtutum contentionem circa Principem aliquem ordinare:

Rex meus est, Pietas; meus, inquit Bellica virtus;
Sancta Themis, nostro nomine gaudet, ait.
Cor pietas, animos invadit Bellica virtus,
Sceptrigeramque Themis vendicat aqua manum.

44. Idem P. Sautel, cum è vivis excederet D. Magdalena, certamen inter amorem, & mortem instituit, in quo:

Mors, & Amor tanti certant de laude Trophæi,
Mors jaculo, jaculo conspiciendus amor.
Mortis amor speciem, speciem Mors præbet Amoris:

Nudus uterque, oculis orbus uterque fuit.
Morti indicit Amor, Mors bellum indicit Amori,
Illa suam falcem projicit, ille facem.
Arma poposcit uterque, & uterque concurrit ad arma;
Mors pharetram, pharetram jam quoq; solvit Amor,
Concidat illa meis jaculis, Mors inquit, & inquit
Rursus Amor, jaculis concidat illa meis, &c.

45. Luditur etiam in verbis cùm diversa significatione sumuntur:

Quid facies, facies Veneris si veneris ante?
Ne sedeas, sed eas; ne pereas per eas.

46. Aliquando significatio diversa sumitur pro varietate idiomatis, ut: *Incenso*, *Forte*, quod aliud Lusitanè, aliud Latinè sonat, quod infra de Ænigmate. De inflexa vocis significatione plurima invenies in quarto argutiarum fonte per totum. 47. Alius Ludus est *Echo*, quæ genus est Epigrammatis sanè festivi; siquidem præcipuus in eo lepor, quo attentionem conciliat, à similiter desinentium verborum sono provenit. 48. In uno, alterove carmine omitti potest Echo. 49. Eò pulchrior evadit, quò similior dictioni præcedenti sonus est in Echo. 50. Hæc rarissimè fit integra dictio præiens. Exemplum habes in his carminibus ad Regiæ solitudinem, cùm Potentissimus Lusitaniæ Rex Serenissimam Brasiliæ Principem excepturus in Transtaganam Provinciam proficisceretur:

Dic mihi cur jaceas pelagi prope littora tristis,
Flebilibus mærens Regia celsa modis?
Fles caput imperii? Perii. *Cum Rege recessit?*
Cessit. *Vita?* Ita. *Sed jam remeabit?* Abit.
In te quid Dominus deliquit? Liquit. *At iste*
Ditior huc rursus non veniet? Veniet.
Ergo cur Dominus violentus? Lentus. *At iste*
Mæror ab afflicto corde recedet? Edet.
Estne aliquod lenimen? Hymen. *Quid squallida luges?*
Quid facit ut mæstus sit tibi clamor? Amor.
An Domini? Domini. *Sed amor, nequit esse dolori:*
Quid facit ut luctus sint in amore? Moræ.

51. Poterunt aliqua verba interponi, ut:

An puer hic fiet magnus? Qua reddidit: Agnus.
Quis natus, dixit? Natus. *Patrisne Judas?*
Illa: Dei, &c.

52. Pulcherrimum est illud Hispanicum à quodam Lusitano ingeniosè elaboratum, licèt per interrogationes non fiat Echo:

Epitaphium Reginæ.

Mucho a la Magestad sagrada	agrada,
Que entienda a quien está el cuidado	dado,
Que es el Reyno de acá prestado	estado,
Pues es al fin de la jornada	nada.
La silla Real por afamada	amada,
El mas sublime en mas humillado	hado
Se ve, en el sepulcro encarcelado	elado,
Su gloria al fin por desechada	echada.
El que ver lo que acá se adquiere,	quiere,
Y quanto la mayor ventura	tura,
Mire que a Reyna tal sutierra	tierra.
Y si el que ojos o tuviere,	viere,
Pondra, o mundo, en tu locura	cura?
Pues el que fia en bien de la tierra	yerra.

53 Etiã duplex, seu triplex Echo invenitur in eodem versu:

Logra, o Liz en sagrado agrado grado, &c.

Et illud: *Da de acclamarte amarte, Marte, arte, &c.*

54. Aliquæ sunt inter Rhetorices figuras, ac Tropos, ad Poëticum ludum nimis aptæ, v. g. *Onomatopæja*, quæ est fictio vocis affinitatem habentis cum re cui accommodatur: ut de Tubæ clangore:

At tuba terribilis taratan taratantara dixit.

Et de Bombarda: *Horrida per campos bum bum bombarda sonabat.*

55. Non minus Hyperbole, quæ rem ita augendo, vel minuendo exaggerat, ut humanam superet fidem. Ita Auso-

nius,

nius de quodam,qui turpi asello decidit:

Faustulus insidens formicæ,ut magno Elephanto,
Décidit, & terra terga supina dedit.
Moxque idem ad mortem est multatus calcibus ejus,
Perditus ut possit vix retinere animam.
Vix tamen est fatus; quid rides, improbe Livor?
Quòd cecidi? Cecidit non aliter Phaeton.

56. Jucunda est illa Hyperbole apud Radisium de duobus mendacibus, qui certamen instituerunt; quisnam majus mendacium in medium proferret?

1 *Vidi barbigeras volitare per aëra capras,*
In media vidi nube volare boves.
2 *Vidi multiplices muscas pro bobus aratrum*
Dúcere, & impositum sustinuisse jugum.
1 *Exiguum leporem vidi jugulare molossos;*
Et muscam vidi,quæ jugulavit Apros.
2 *Vidi formicam, cujus pede facta columna est,*
Quæ pontem in medio sustinet Eridano.
1 *Vidi, qui primo tria dolia sumpserit haustu;*
Vidi formicam,quæ biberit Rhodanum.

57. Faceta etiam illa de exiguo Naso:

Exiguum Nasum siquis vidisse laborat,
Cinnam adeat; Cinnæ si modò Nasus inest.
Non etenim est Nasus, sed pars centesima Nasi,
Et quo quis viso, dicere possit; ubi est?

Nec minùs illa à D. Francisco de Quevedo de Naso cubitali:

Erase un hombre a una nariz pegado,
Erase una nariz superlatiba,
Erase una nariz sayon,y Escriba,
Erase un pece espada muy barbado.
Erase un relox de Sol mal encarado,
Erase una alquitara pensatiba,
Erase un Elephante boca arriba,
Era Obidio Nason más narizado.
Erase un espolon de una galera,
Erase una pyramide de Egypto,
Las doze tribus de Narizes era.
Erase un naricissimo infinito,
Muchissimo nariz, nariz tan fiera,
Que en la cara de Anás fuera delito.

58. Luditur etiam per brevissimas rerum definitiones, ut si, v. g. Rosa dicatur: *Ornamentum prati, plantarum glória, florum ocellus, Chloris delicium, astrorum livor, veris honor, &c.*

Accipe sonulum Hendecasyllabum ad Rosam:

Ayer nasciste, morerás mañana,
Para tan breve ser quien te dio vida?
Para viver tan poco estás lucida?
Y para no ser nada estás loçana?
Sy te engañó tu hermosura vana,
Bien presto la veras desvanecida,
Porque en tu hermosura está escondida
La occasion de morir muerte temprana.
Quando te córte la robusta mano,
Ley de la Agricultura permettida,
Grossero aliento acabará tu suerte.
No salgas,que te aguarda algun tyranno,
Dilata tu nascer para tu vida,
No anticipes tu ser para tu muerte.

59. Huc venit celeberrima illa Psytaci descriptio à R. P. Antonio Vieyra Hispanicè elaborata:

Iris parlero, Abril organizado,
Ramillete de plumas con sentido,
Hybla con habla, irracional florido,
Primavera con pies, Jardin alado.
Quando del ayre libre enamorado
Barbaramente hablavas, oy polido
Prezo te veyo, y en vano divertido
Con la tema de nunca estar callado.
Tu en palacio bien visto, y con cadena?
Quantos lloran la lastima, que toco!
Hablas bien; ser discreto te condena:
Porque no buelas,gritas como loco,
Grita pues; que de palacio es pena
Quexarse mucho los que buelan poco.

60. Ne tamen in singulis figuris diutius immoremur; hunc ludum piè, religioséque absolvere est animus Lusitano sonulo Hendecasyllabico, quo D. Joannes de Lucena Humani generis reparatorem è vitali ligno pendentem per *Antitheton*, seu *Contrapositum* alloquitur:

Como estais luz sem luz, vida sem vida,
Sol sem curso,com sede fonte pura,
Imagem do Pay Eterno sem figura,
Palavra do mesmo Pay emudicida.
Vara santa de Araõ já naõ florida,
Bello espelho do Ceo sem formosura,
Favo de Sansaõ entre amargura,
Torre forte de David enfraquecida.
Vós sem vida dais vida, luz sem luz,
Vossa sede ao mundo farta,e a imagem,
Que tendes, me faz ver onde vos puz.
Immovel morreis pregado em huma cruz,
A mais duros coraçoens, que a mesma lagem,
E morto espelho dais mais clara luz.

LUDUS III.

In Carmine. De metri legibus immutatis.

Quid auribus jucundius: pedum harmonia, an vocalis éxitûs consona similitudo?

61. LUditur etiam in poëmate Lusitano per Latini leges elaborato. Exemplum sit Elegia in fine acroamatis:

Perfida aos gostos vens mágoa triste seguindo,
Qual segue gata ratos, qual segue galga lebres.
Deixo-me dos Chistes com muita facecia ditos;
E perdaõ vosso seriamente peço.
Quem sabe já quando semelhante galhosa teremos?
Com nosco os annos sempre fogindo voaõ.
Se nada agradámos,paciencia tende,rogamos:
Por breve graça levem quanta palavra demos.
A vós,que attentos aqui breve glória tendes,
Guarde, melhor dando glória, guarde Deos.

62. Huic affine est carmen, quod vulgo dicitur: *Macarronico*, quo plerunque festivi ingenii Vates utuntur, ut jocoso hoc metro risus éxcitent. Sic quidam Poëta importunum culicem sono, ac susurro somnum impedientem execratur:

Deixa-me, maldito,quid me bocca semper aberta,
Persegues cum siple tuo? Quid zinis orelhas
Circumstans nostras? Si vis mordere, quid ante
Avisas? Melius nostras caladus orelhas,
E mais seguro valido ferrone picasses:
Quid me descansum grata sub nocte quietum
Carpentem, & multo stirantem membra sopore,
Aut involventem pequenino membra novello
Despertare audes,o Trombetilha Diabi?
Nam velut in guerris it Borlantinus ad hostes
Trombetam inflando, sic tu Mosquite, sub alta
Noite venis, sestamque facis cum mille rodeis,
Mille viravoltis, ceu bailarinus in orbem
Me circum: ac magna (tromba guinchante) galhofa
Te chegas, grandis dehinc lancetada per omnem
It rostum: semper qual centinella paratus
Despertare viros, somnosque expellere cantu.
O' burbulharum Pater importune mearum!
Deixa-me maldito,quid me trombeta fatigas?
Nolo tuos cantus: vaí lá cantare por esses
Oiteiros, variis garganteando modilhis;
Vai loge, & nostros noli mordére bigodes.

Nonne

Nonne mihi bumpouco tandem dormire licebit?
Deixa-me, maldito, quid me trombeta fatigas?
Torneiram potius, totos,qua roubat agrados
Quare, per angustos te introducendo buracos.
Forsitan hanc circum gritando andare juvabit:
Hic, Mosquite, bibas: donec te vina rebentent,
Todoque cum totis morras fartado Diabis.

63. Hic,ut liquet, verba partim sunt Latina, partim Lusitana; nihil serium, ac grave, sed meri sales, facetiæque. 64. Hæc tamen, & similia Latinitatis candidato respuantur; quidquid enim mente evólverit, vel per otium ludendo,Latinum redoleat. 65.Itaque,si aliquid à Lusitana lingua ad Latinum carmen velis usurpare,Lusitanorum Vatum leges imitaberis,de quo elegantissima exempla passim offendes; si verò velis similia conficere, leges tibi præscribam,& præcipua carminum genera breviter attingam. 66. Itaque in Lusitano metro, ut in reliquis, si Latinum, & Græcum excipias, duo attendes;syllabarum numerum, ac dictionum similem éxitum. 67. Similis exitus vocatur:*Consoante*,requiritque,ut ex ultima vocali acuta, omnes literæ tum vocales, tum consonantes, sint similes; vel ipsa vocalis acuta sit in ultima syllaba, ut: *Amar*, *Estar*; vel in penultima, ut: *Amado, Estado*; vel in antepenultima,ut:*Collegio, Privilegio*.68.*Versus heroici* 11. syllabis constant, ut: *Soneto, Ostava, Elegia*. 69.Cæteri 8. ut: *Decima, Quarteto, &c.* 70. Alii 7. constant, alii 5. sed his, utpote minùs usitatis, & ad musicam plerunque spectantibus supersedeo. 71. Ultima syllaba acuta, ut: *Sol, luzir, resplandecer, illustrar, senhor, estimaçaõ, &c.* Item diphthongi, ut: *Mais,pois,quereis,estimais , &c.* si sit in fine versûs, duabus syllabis æquivalet; si non sit, unicæ tantùm. 72. Sinalœphas admittit, quarum ad aliquas, si nimiæ sint,non attendit, sed raró: de hoc tamen ex professo non agimus. 73. Carmen quatuordecim versuum vulgò *Soneto*, in quatuor partes dividitur; quælibet ex primis 2. quatuor versus; ex ultimis, tres cóntinet. Quælibet pars sensum absolvit. Primi 8. versus viam sternant argutiæ. quæ in fine émicet; primus, quartus, quintus, & octavus versus similes exitus habent. Item 2.3.6.& 7. In ultimis sex variant Poëtæ; aliquando 1. cum 4. secundus cum 5. tertius cum 6. respondent. Sæpius duo sunt exitus similes. Primus versus cum 3. & 5. & secundus cum 4. & 6. Inservit hoc carmen ad omnia, quæ Latino epigrãmate pertractantur;licèt enim divagari possint poëmata per plures Oitavas, Decimas, Quartetos , &c. unico tamen Soneto concluduntur. Pro exemplo afferam celeberrimum illud ad Illust. ac Exc. D. Ducem Cadavalensem Parentis sui amantissimi postrema facta scribentem. Author est Illust. ac Exc. D. Comes de Tarouca in hujusmodi metro nostri sæculi facilè Princeps, qui Lyrico poëmate dictionem: *Aquillo*, à Criticorum nota ingeniosissiomè vindicavit:

Heroe filho de Heroe, que em nobre estylo
Lhe expoens no mundo tanto illustre feito,
Levantando-lhe altares no respeito
Para ter contra o esquecimento asylo.
Panegyrista imitador daquillo
Honras o grande , igualas o perfeito;
Quem louva o Mestre,observa lhe o perceito;
Venera-lo,he principio de segui-lo.
Se as acçoens lhe eternizas na lembrança.
Nas tuas lhe figuras a presença;
E he segundo elogio a semelhança:
Mas em Ti resplandeçe huma differença;
Teu Pay deu-te as virtudes por herança,
Tu faze-lo immortal por recompença.

74. *Oitava* constat octo versibus. Primus, 3. & 5. similiter desinunt; item secundus,quartus, & sextus,deinde 2. ultimi. Nota in Lusitanis carminibus omnes Ludos poëticos, quos in Latinis attingimus,elaborari posse.Hinc est, quòd Sonetos diverso modo inveniuntur;nempe,ut, Lusitanè loquar: *Simpleces,Dobrados , Terçados , Continuos, Encadeados, Retrogrados, &c.*Idem,sed rarius in Oitavas. Exemplum Hispanicè subjiciam in *Oitava repetida*.

Llorad,perversas almas,vuestra vida,
Vida,que muy mejor se dize muerte,
Muerte causando triste,y dolorida,
Dolorida miseria, y dolor fuerte.
Fuertemente llorad vuestra caida
Caida por la flaca,y debil suerte:
Suerte, que desde Adan viene caiendo,
Caiendo de uno en otro, y descendiendo.

75. Vocantur Sonetos *Encadeados*,si quilibet versus subsequeos eandem dictionem præcedentis non contineat, sed aliam ejusdem exitus. 76. *Terçados*, si primus versus 3. secundus 4. respondeat. 67.*Continuos*, si éxitus ultimorum 6. versuum iidem sint, ac priorum octo. 78. *Retrogrados*, cùm quilibet versus legi potest ab ultima dictione:*Humana, vil ceniza congelada, &c.*79.*Acrosticho* multipliciter fieri potest; si non tantùm in principio, sed etiam in medio carminis fiat, poterunt primæ divisiones similes exitus inter se habere, ita ut , seorsim legi possint. 80. *Elegia* constat tribus versibus: primus, & tertius similiter desinunt: secundus similiter desinit cum 1. & ultimo sequentis ternarii. Ita Franciscus de Sá Miranda âmico rescribit:

Esta branda Elegia está tam vossa ,
Quero dizer,de tanto preço,e tal,
Que vai fogindo ant' ella a nevoa grossa.
Bem vejo, que era empreza principal,
Esta a que vinha,mas a dor recente
Tempo esperava,cura mais geral.
Quanto que aquella vea assim corrente, &c.

81. In *Sylva* quilibet versus similem éxitum habet cum sequenti , ut perfecta evadat, conflari debet ex versibus alternatim permixtis, quorum primus 8. vel 7. secundus 11. syllabis constent:

Acudi-me,ó Gram Musa,
Com vossa fraze clara, e naõ confusa,
Inspirai-me o burlesco
Estylo festival, estylo fresco, &c.

82. *Tetrastichon* vulgò: *Redondilha*, constat 4. versibus: primus, & ultimus similiter desinunt: item 2. & 3. etiam pluribus constare poterit, sed aliter nominari solet. 83. Poterit etiam primus cum 3. secundus cum 4. similiter desinere, quod potius dicitur: *Quarteto*. 84. Quod nomen commune est ad omnia carmina 4. versibus constantia. 85. Hic adverte *Quartetos* quocumque genere sint constare etiam posse versibus undecim syllabarum. Item in Romance. &c. 86. Si secundus cum 4. tantũmodo consentiant dicitur:*Trova*, quod est facillimũ cõpositionis genus: exemplum subjicio ad Christum natum:

Nessas palhinhas deitado,
Vos contempla a devaçaõ;
Hum enleio dos sentidos ,
A mesma contemplaçaõ.

Se as perolas tem preço,
E os mais finos coraes,
Que preço teraõ, Menino,
As lagrimas,q̃ vos chorais?

Alegro-me quando vejo
Esses dous soes,a chorar,
Pois para nosso remedio
Com serẽ dous,naõ tem par.

Naõ choreis,pois ficais pobre,
Nos rubins, q̃ esperdiçais,
Mas chorai,ficareis rico
Dos coraçoẽs,q̃ roubais:

Se chorais porque o pranto
He de incendio desafogo,
Parai, pois estas correntes
Alentaõ mais esse fogo.

Ad circuncisionem has redõdilhas habes Hispanicè claboratas.

Detiene hierro, tu furor,
Y tus corages embarga, (ma ,
Que quien cõtra un Niño se ar-
Desacredita el valor.

Si vestir la sangre Real
Del Niño has desseado,
No le pidas tan ayrado,
Lo que dá tan liberal.

Si por Niño te hizo ozado,
Por Niño Dios te acobarde,
Que es tan grã como su Padre,
Quien ves tan abreviado.

Mira q̃ sy el Niño se hiere,
El,y su Madre peligra;
Y quien quedará con vida,
Sy la misma vida muere.

Saõ

Saõ as lagrimas allivio,
Mas para vós saõ tormento;
Chorai pois, sereis de peaas
O rico mais avarento.
Se chorais, por ser Menino;
Naõ choreis, qae a natureza
Dirá lhe pagais tribato
Natural, no que he fineza.
Mas chorai, que essas corrẽtes
Dando liberdade á vida,
Seraõ prizoẽs, com q̃ a morte
Se recoabeça veacida.
Seraõ balas, mas de fogo
Dessa mais ardente frágoa;
Qae para dobrar os tiros
Multiplicaõ esferas de ágoa.
Prenderáõ, se cativarem
A mais doce liberdade;
Queimaráõ, se coasamirem
Os affectos da vontade.

Mira que sy es sol el Niño,
Nabe es sa sangre pura;
Y el sol dentre espeçura,
Es mas para ser temido.
Si tirar sangre has qaerido,
Por ser de amor ealentura;
El herir mas es locara,
Al q̃ está de amor herido.
Deste mal a saerça muere,
El fortissimo Sanson,
Pues desde el tiempo de Adõ
Nisguno carar se puede.
E porqae todo lo diga,
Es la doleacia tan fiera, (ra
Qae a Dios ha hecho por tier-
Y le ha de qaitar la vida.
Aora herir no es razon;
Para hierro atrevido:
En la cruz te es concedido
Rasgar pecho, y coraçoa.

87. Decima constat 10. versibus primus 4. & 5. cohærent: secundus etiam cum 3. deinde 6. 7. & 10. necnon 8. & 9. 88. Dicitur *Mote* versus ille, qui per aliquod carminum genus expenditur, & ultimò ponitur. Hoc frequentius visitur in Decima. Exemplum erit extemporaneum carmen ad Christum Crucifixum à Religioso Vate elaboratum. Cujus Mote est vulgaris illa Trova, sive Quarteto:

Saadades de contino
Todo o homem faz chorar.
En estoa para me romper
Em pontos de me rasgar.

Glosa.

Piedoso Deos, já entendo
Das sombras da minha calpa,
Nem por sombras ter discalpa
A calpa, em qae vos offendo.
Já desde aqai me arrependo,
Que como meu desatino
Me tem em cruel destiao
Continuameate em peccado,
Siato de vós apartado
Saudades de contiano.
Assim na minha desgraça
Me dará vossa memoria
Hans longes da vossa glória,
Hans pertos da vossa graça.
E para que o devido faça
Quero, Seahor, lamentar
A sem razaõ de peccar,
E assim chorai, ólhos meas,
Que offẽder a ham homem Deos
Todo o homem faz chorar.

Mas ai, mea doce JESUS,
Que poaco tem de humaao,
Quem com o odio tyranno
Vos tyraanizoa aesta Cruz;
Já pois que eclipsada a luz
Nas vossas maõs estou a ver
Cravos, qae sem vos temer,
Rompêraõ com mil aggravos;
Eu, mea Deos, cõ os mesmos
Estou para me rõper. (cravos
Neste ponto successivo
Fico, mea JESUS, absorto,
Por vos ver aessa Cruz morto
Sendo filho de Deos vivo;
Mas se o odio mais activo
Fez os penhaseos quebrar,
O véo fez despedaçar,
E vosso peito rasgou;
Eu, mea Deos, sambem estou
Em pontos de me rasgar.

Célebre etiam est illud de D. Ignatio sacratum locum invisente ubi Christus D. in cælum ascẽdea vestigia impressa reliquit io saxo. *Mote.* *Aquella pedra que lá.* *Glosa.*

Sobe Ignacio ao monte, quando
Contempla estampas sagradas,
Qae amor deixou estampadas,
Quando se quiz hir, ficando.
Querse ficar contemplaado,

Manda-lhe amor que se vá;
Cede, e qaaado se ve cá
Ai, diz, naõ sei o que vi!
Qaem me dera ver aqai
Aquella pedra, que lá.

89. Quintilhas constant 5. versibus, quorum similes exitus ita variantur, ut nec duo primi, nec duo ultimi, nec tres medii similiter desinant, &c.

Escrevem varios aathores,
Qae junto da clara fonte
Do Ganges, os moradores
Vivem do cheiro das flores,
Qae nascem naqaelle mõte.

Ham Rey de graade poder
Com veaeno foi creado,
Porque seado costumado,
Naõ lhe pudesse empeçer,
Se depois lhe fosse dado.

90. Ita Camonius; cujus tẽpore Decima nihil aliud erat, quàm duplex Quintilha, quod jam abolevit. 91. Pulchrú est illud per interrogationem, quod vulgò dicitur. *Epilogo:*

Que bebida asnal ha? Chá.
Ha oatra, que lhe dé máte? Chocoláte.
E faltaado este, qual he? Café.
Muntos tomaõ Caehundé,
Mas se qaizerem acertar,
Melhor lhes será tomar
Chá, Chocoláte, e Café.

92. Dicitur: *Consoantes forçados*; cùm ultimas versuum dictiones assignamus, quod in re jocosa plerunque fit, v.g. *Frasco, Fresco, Refresco, Casco, &c.*

Talvez se empiaaria hum grande frasco
De viaho mai suave, e muito fresco,
Qaando tivemes aqaelle bom refresco,
Que aos alegrou muito bem o casco, &c.

93. Sub nomine: *Coplas* tot sunt versuum genera, ut vix in numerum reduci queant. Quatuor, & plures versus admittit; quæ 6. syllabis constant, minoris mensuræ esse dicuntur. Vocantur *de Arte mayor:* illæ, quorum quilibet versus duas mensuras minores habet. Quælibet in fine sensum absolvit. Argumentum dabit Bidermanus, ex quo 4. *coplas oitavadas de arte mayor* pro exemplo afferimus:

Tollit onus silicis dextra indignante coloaas:
In veraile capat vis quod herilis agat.
Sed fractum at silicem servi frons dura recêpit,
In saa desiluit frasta minata silex;
Nec seasere tamea vernilia tempora vulnas,
Sed magis est visus fronte dolere lapis;
Pars etiam domiai signavit vulnere frontem,
Et dubitans servam ladere, lasit heram:
Quid scutum timidi, galeamque obtendimus hosti?
Pro galea, & seato verna habet iste catem.

Ad Idem jocosè:

Hum Senhor ao Escravo castigar qaeria,
O qual era de corpo, e coadiçaõ duro,
Péga de hama pedra, que serve de muro,
Atiron-lhe, caidando, qae móssa faria;
Mas a pedra sentiado, que lhe resistia,
Volton para traz aaõ achando lá furo,
E o Senhor, qae naõ tinha carta de seguro,
Seatio que a pedra reposta trazia.
Tal escravo, qae desta naõ se quiz render,
Mostroa desta vez, qae era bem cabeçudo,
Mais que ham Filisteo, nem menos taludo,
Desprezando a tiro de pedra ceder.
O Senhor, que qaiz dar, tóraa a receber,
Nada qaiz o Escravo, toraando-lhe tudo,
Mas lá chora hum gólpe na testa chorado,
Qaem no tiro quiz alvo do negro fazer.
Coasas ha, que em fim vem a dar aa cabeça,
E ha fracaços, em que homem naõ pecea de fraco,
Torna a pedra, qae lá naõ fizera buraco,
Basea a porta, e bate-lhe á testa depressa;
Teve o Amo certeza logo da remeça,
Abismado da volta da pedra, e hum aaco
Em sinal da repalsa, abismando-lhe o caco
Se retira do tiro, e préga-lhe a peça.
A pobrinha da pedra, que vinha quebrada,
Communica a qaem lá a mandou o seatimento,
Fazeado reflexaõ para ir mais attento,
Nem obrar as cousas assim de pancada;
Deixou-lhe esta pedra a cabeça amolada,
Para ter mais agudo já o eatendimento;
Naõ lhe vindo á cabeça, aem por pensamento
Dar com seu jaizo outra cabeçada.
E fique avizado, Ser experimentado
Quem destas receia, Em eabeça alhea.

Romance est carmen tetrastrophos strophia constans, sive quartetos, in quibus nullus est similis exitus, vulgò *Consoante*, sed quasi similis, quem vocamus: *Assoante*, sive *Toaate*. Ita ut, in 1. cum 3. versu nulla sit consonantia. In 2. cum 4. illa tantummodo affinitas, quæ ex iisdem duabus

duabus vocalibus ultimis oritur. Dicitur: *Toante* de A, A. *Esperança, Humana.* De E,O. *Quero, Peço.* Etiam dicitur *toante*, si in unica tantùm vocali inveniatur, dummodo sit acuta, v. g. *Mal, Mar, Má.* Eadem-met *toante*, qu. in 1. quarteto utêr s, per totum romance cōtinuari debet Ad Puerum JESUM:

Doce amparo da minha alma, Quien dixo q̄ matan penas.
Algema de minhas vistas, *Poco le cuesta el penar,*
Suspençaõ de meus cuidados, *Porque las penas dan vida*
De amores branda conquista. *A quien supo sentir mas.*
Menino tenro, e formoso, *El mayor mal de la pena*
Alvo de minhas caricias, *Consiste en mucho durar;*
Caricia de meus affectos, *Pero las penas, que matan,*
Affectos de minha vida. *Mas son remedio, que mal.*
Quem vos tem, meu, nesse frio, *Morir de puro tormento,*
Quem vos tẽ nessas palhinhas, *Es un tormento mortal;*
Feito contro de inclemencias, *Mas padecer sin morir,*
Argumento de desditas. *Es morir sin acabar.*
Encolhei, meu pequenino, *Poca pena es una muerte,*
Essas airosas maõsinhas, *Mucha muerte es un penar;*
Que naõ he bẽ, q̄ mais regele *Que solo dexa la vida,*
A neve taõ peregrina. *Para mas, y mas la quitar.*
Queridinho de meus ólhos, *Assi es el Niño Dios,*
Que linda he vossa gracinha, *Que tiene gusto en llorar;*
Mál empregada em rochedos, *Pues en nasciendo, principio*
Com pastores bem perdida. *A su muerte quiere dar.*
Præcedens romance habet *to-* *Su vida todo es morir,*
antes ex I, & A. In sequenti *Su muerte todo es penar;*
Hispanico, tantummodo sit *Que vida, que toda es muerte,*
ex A. *Renasce del mismo mal.*

95. Aliquando Quarti versus 7. aut 11. syllabis cōstant. De his tamen, ac mille alia fusiùs pertractari non licet, ne diutiùs ab instituto discedam. 96. Hæc tantummodo delibavimus, ut perscriptas leges in Latino carmine servare possis ludi causâ, ut videre est in Octava Fr. Joannis Felix Epig. 91. Angelica de Lope, Est 14. cant. 20. Item in Senecæ Tragœdiis à Thoma Farnabio notis illustratis legitur Soneto ab Hugône Hollandio in lauden Farnabii. In Lusitanorum Vatum scriptis plurima sunt exempla. Aliud apponam de vultu cordis indice:

Ut se videam loquere; sic fertur
Quendam dixisse, tamen non negamus,
Quod aptiùs, si sensus consulamus,
Per vultum, quam per verba cor videtur.
In inflato superbia exhibetur,
In torvo feritatem conspectamus;
Affirmat vultus, negat, & notamus
Ex facie, an cor doleat, an lætetur.
Sæpè verbis mendacia involvuntur,
Sed in ore habes animi conspectum;
Nec frons, oculi, vultus mentiuntur.
Pectus in vultu cernimus detectum,
Index oculi, quo sensa leguntur,
Fronsque speculum cordis est perfectum.

97. Hoc tamen si Lusitano simul, ac Latino idiomate conficeres, eximium opus esset, ut habes in laudem Serenissimæ Brigantiæ Domus:

Suspende, Iberia indigna, injurias tantas,
Quantas procuras fera ruinosas,
Contra innocentes gentes tam famosas,
Contra Quinas tam celebres, tam sanctas.
Deplora exequias tu, que glórias cantas,
Confessa, exalta historias gloriosas
Tu, que pompas acclamas tam ventosas,
Clamando adora Lusitanas plantas.
Vive tu Pheniz, clara Bringantina,
Que tam gloriosamente resuscitas
Tantas casas extinctas, tantas famas.
Quando de sepultura peregrina
Patrias reliquias amorosa excitas
Amando animas, animando inflammas.

Consule Artem Poëticam Philippi Nunez pag. 19. ibi invenies soneto Hispanico-Latinum: *Furia, que sanctas matas innocentes.* Etiam in Arte Poëtica Hispanica alium invenies in D. Eulaliæ laudem. 98. Rogabis: utrùm sonulus hendecasyllabus, sive soneto triplici idiomate construi possit? Do exemplum in sequenti, qui Catalanicè, Hispanicè, ac Latinè sonat:

Sol de Aquino, de esphera peregrina,
Heroica, excelsa, clara, prodigiosa.
Glória de Italia, Gracia mysteriosa,
Arca de sciencia, fama de doctrina.
Cathedras de infinita disciplina,
Academias de sapiencia gloriosa,
Methodos de obediencia religiosa,
Tronos fundas de sacra medicina.
Si declaras sententias tam profundas,
Si tu frequentas cytharas Phœbeas,
Si Apollineas cantas circumstancias,
Amplifica, Thomas, venas fecundas,
Administra poesicas Ideas,
Metricas representa consonancias.

In Beat. Virg. laudem plures hujusmodi tum decimas, tum sonetos dabimus in certamine.

99. Luditur etjam eleganter, si vernaculo simul, & Latino sermone poëma conficiamus. Ita Amicus amico suo, ut Lusitanæ linguæ præstantiam comprobaret propter affinitatem cum Latina, poëma mittit in laudem D. Ursulæ cum Epistola, quæ ita exordiebatur:

De quem, Senhor, honrastes tantas vezes,
Açeitai estes versos peregrinos,
Que lidos em Latim, seraõ Latinos,
Lidos em Portuguez, saõ Portuguezes, &c.

Deinde poëma Heroicum:

Canto tuas palmas, illustres canto triumphos,
Ursula, divinos, Martyr, concede favores:
Tu fortes infunde animos, generosa triumphas
Indomitas furias, horrendos quando tyrannos.
Sancta, tuas palmas celebrando, Martyr, honestas,
Perpetuos annos, purissima, vive, triumpha, &c.

100. En aliud Elegiaco metro ad Romam:

Roma, infinitos annos sanctissima vive,
Pacificas gentes conciliando tuas.
Castiga indomitos, fortissima Roma, Tyrannos;
Horrendos animos, tu generosa, doma:
Acquire illustres Turca de gente triumphos;
Distantes terras imperiosa rege.
Tanto maiores palmas, Roma alta, celebra,
Quanto Othomano maior es imperio.

101. Id ipsum invenies soluta oratione, ut: *O' quam excellentes glórias manifestas, ponderando quanto vales, nobilissima lingua Lusitana, tu es sam selecta, ó lingua patria, quam profunda tua Rhetorica, quam ponderosa tua Eloquentia; quantas causas exactamente declaras, quantos modos elegantissimos inculcas, tanto de metrica harmonia, quãto de prosa excellente, explicando elegantemente phrases Latinas selectissimas, titulos honorificos, periodos singulares. O' quam sollicita de tua gente famosa, constante, generosa procuras, exaltas, e manifestas celeberrimas victorias, excellentes palmas, triũphos gloriosos contra tyrãnos horrẽdos, contra gentes barbaras indomitas. Vive annos infinitos, Lingua bella, conserva-te pura celebrando de tua excelsa Patria perpetuas glórias, memorias sempiternas, &c.* 102. Pro colophone orationem habe Hispanico-latinam, ad Beatiss. V. Mariam.

Maria Sanctissima, gloriosissima, piissima, felicissima: Tu, que tantas misericordias exercitas, que tantas consolaciones dás, que tantos favores cõmunicas, que tantas gracias de JESU Christo impetras; Tu, que infinitas afflictiones evitas, que tantos malos reconcilias, animas, reparas, sustentas, armas; reconcilia-me, anima-me, repara-me, sustenta-me, arma-me contra tentaciones diabolicas, inclinaciones carna-

carnales, affectiones mundanas; tu, que crias purissimos spiritus, catholicos perfectes, victoriosos Martyres, devotos Confessores, castas Virgines; gustando musicas Angelicas, vozes Divinas, canciones suaves, melodias dulces, cantores sanctos, recrea-me acceptando mis oraciones indevotas. Tu, que visitas animas justas, que inflammas consciencias imperfectas, que refrenas passiones varias, que reformas personas inquietas; supplico-te, que me reformes, me inflammes, me refrenes; lavando-me de culpa, ornando-me de gracia perservando-me de pena, coronando-me de gloria: Amen.

103. Affinitatem etiam habent cum Lusitanis versus leonini, propter similem exitum in cæsura semiquinaria, ac in fine versûs. Extat celeberrimum poëma in morte Martini Luteri, opus verè egregium, quod ita incipit:

Nox erat, & nigras agitabat Luna quadrigas
Per tenebras atrum fulvo temone theatrum,
Cùm ruit è calis volitantibus emula telis
Ultio calestis, scelerum qua conscia testis, &c.

104. Deinde metro Sapphico:

Ille perversi populi ruina
Æstuet sæva stygis in fodina;
Et nimis serò sua damna ploras,
Sulphure roras.
Nunc jo, lato pede saltat orcus,
Ivit in nigra stygis antra porcus.
Factus est Orci celebris vassalus
Iste caballus.

105. Sic Religiosus de se ipso disticho leonino:

Per triplex votum Christo me consecro totum;
Non possum esse Dei, siquid habebo mei.

Quidam etiam de se ipso non illepidè:

In cratère meo Thetis est conjuncta Lyao;
Est Dea juncta Deo, sed Dea major eo.

Respōdit alter: *Numina cōfundis, cum Bacchū diluis undis:*
Impermista colo, cum sine fonte volo.

LUDUS IV.

Aliquorum Hexametrum nomina.

Utrùm *Heroici carminis gravitati pueriles collusio repugnet?*

106. VErsus dicitur *Sonorus*, qui majestate pollet heroica, ut: *Postquam res Asia Priamique evértere gentem Immeritam visum Superis, &c.* 107. *Vocalis*, qui remissiorem habet sonum: *Furor impius intus Sæva sedens super arma, & centum vinctus ahenis.* 108. *Tumidus* è contrariò crassioribus constat vocalibus: *Magnanimum Æacidem, formidatamque Tonanti.* 109. *Teres* est, cujus pedes terminantur in medio dictionum, ut sæpè in Virg. *Multa gemēs, tasuque animum concussus amici.* 110. *Injugis* illi oppositus est, qui vocatur etiam *insulsus*, & *ineptus*: *Nobis dulcia carmina, Nobis dulcia vina*; vel: *Nos Preceptor doctus jussit scribere versus.* 111. *Confragosus* aspero sonat literarum nexu: *Belli ferratos rupit Saturnia postes.* 112. *Streperus* molliorem habet sonum, nec auribus ingratum: *At tuba terribilem sonitū procul are canoro Increpuit.* 113 *Procelius* in medio syllabâ abundat: *Inter se coiisse viros & decérnere ferro.* 114. *Delumbis*, vel *excaudatus* jambo in fine pro spondeo deturbatur: *Mortem contemnunt, laudato funere, Geta.* 115. *Spondaicus*, in quo quintus pes spondeus est. 116. *Dactilicus*, qui omnes pedes habet dactilos, quòd aliquando ludûs causâ invenitur: *Sydera pallida diffugiunt, face territa luminis.* 117. *Sapphicus* dicitur, qui initio, ac fine spondeos habet, cæteros dactilos: *Pars in frusta secant, verubusque trementia figūt.* 118. *Bucolicus*, qui passim bucolicis intermiscetur, dicitur, qui dictionem integram sortitur in 4. pede. *Nos Patria fines, & dulcia linquimus arva.* Etiam si quartus pes spondeo finiatur hoc modo: *Tityre, tu patula recubans sub tegmine fagi.* 119. Verùm Bucolicus dicitur plerunque, qui cæsuram habet bucolicam: sic *Semiquinarius*, *Tritotaicus, &c.* ut videre est in Institutione Grammatica P. Emman. Alv. 120. *Simplex*, & *illaboratus* solutæ orationi similis videtur, omni nudus artificio: *Dic mihi, Damata, cujum pecus, an Melibæi?* 121. *Distinctus* est, qui totum divisim explicat, ut: *Iphitus, & Pelias mecum, quorum Iphitus avo Jam senior, Pelias at vulnere tardus Ulissi.* Verùm hoc ad Prolepsin áttinet, sicut per reliquas Rhetorices figuras poterūt diversas formas versus induere. 122. *Interpositi* versus sunt, qui salvo sensu tolli possunt, ut *Epiphonemmata: Tanta molis erat Romanam cóndere gentem.* 123. *Intercalares* sunt, qui, interpositis aliis, sæpè repetuntur: *Incipe Manalios mecum, mea tibia, cantus.*

LUDUS V.

Jocosiora versuum genera.

Quid Theseo gloriosius: Labyrinthum, an Minotaurum superare?

124. IMprobus in his labor impenditur; laus colligitur exigua. Versus *Scalares*, seu fistulares sūt, qui syllabatim crescunt:

Si cupis ornari virtutibus, Heliodore,
Aut: *Restauraveritis Religionicola.*

125. Ut in his semper syllabæ crescunt, sic in aliis decrescūt: *Vectigalibus armamenta referre jubet Rex.*

126. *Correlativi* sunt, in quibus singula verba prioris versus singulis verbis inferioris correspondent:

Princeps, nauclerus, pastor, rego, navigo, pasco
Plebem, pontum, agnos, milite, lintre, cibis.

Simile est illud in morte amici Epitaphium:

Sculptor, amans, vates, insculpo, defleo, canto
Vitam, fata, decus, marmore, rore, modis.

Quæ sequuntur disticha primum Virgilio, secundum Ciceroni tribuuntur:

Pastor, arator, eques, pavi, colui, superavi
Capras, rus, hostes, fronde, ligône, manu.
Defendi, tenui, vetui, face, cade, timore
Civis, Dux, Consul, tecta, lares, Latium.

Etiam illud de D. Christophoro huc annecte:

Deservi, gessi, docui, subiique, coloque
Perfidiam, Christum, sydera, fata, polum.

Camonius Soneto 23. Sic etiam concludit.

Mas orna, honra, torna, inspira, exalta,
Que Atlante, Homero, Orpheo, Cesar, Alcides,
Esforço, engenho, amor, fortuna, fama.

127. Huc reducuntur versus, qui solis nominibus, verbis, seu adverbiis constant. Lope cant. 17. Ang. Est. 9. octava solis verbis constat.

Parten, pican, galopan, siguen, crusan,
Entran, salen, esperan, huyen, paran,
Acometen, estan, &c.

128. *Concordantes* sunt, qui voces habent utriusque versus sententiæ inservientes.

Si canis stabuletur, servat;
in caulis ovilia
Si lupus latitârit, vastat.
capit ambrosiam capit salutem;
Qui Christi, ille
Caret ambrosiâ caret salute.

129. *Polisyllabici*, qui grandibus constant dictionibus:

Collacrymabantur Constantinopolitani
Innumerabilibus solicitudinibus.

130. *Oratorii*, in quibus 8. partes orationis complectūtur:

Quo ruis heu! Frater, sine me; spernisque monentē?

131. *Alphabetarii*, qui omnes literas Alphabeti continēt.

Duc Zephyre, exurgens currum cum flatibus aquor.

132. Huc reducuntur carmina, in quibus deest aliqua litera ex vocalibus, vel aliqua tantùm visitur. Extat célebre illud poëma sine litera R à quolibet adolescente recitando, ne blæsus (ut erat in exprimendo R) videretur:

Quid

Quid fugit augusto spectanda palatia luxu? &c.

133. *Hiulcus* dicitur versus, qui nimis hiat synalœphis, ut distichum 17. illisionum cujusdam amantis JESUM:

Tu ille ipse es, quē ego amo intimo amore, iterū, & me ádama, oro. Ad te ego anhelo, inde hæc sunt metra hiulca adeò.

134. *Prothei* dicuntur, qui mutato verborum ordine, carminis leges servant. v.g. ille versus P. Bernardi Bauhusii, quem *Protheum Parthenium* appellat:

Tot tibi sunt dotes, Virgo, quot sydera cælo.
Sydera quot cælo, Virgo, tot sunt tibi dotes.
Quot sunt cælo sydera, dotes, Virgo, tibi tot.

Hoc modo plusquam 1200. formas induere poterit. Liber Taumata pietatis typis excussa Antuerpiæ ex hoc versu supra mille formavit. Laudatur à P. Drexelio hoc obsequium B. Virgini consecratum. tom. 1. de cultu cælitum lib. 2. cap. 4. §. 1. P. Prestet. in 2. edictione Elem. Methem. tom. 1. lib. 5. Probl. 10. prædictum versum in 3276. variavit. Subsequens verò in 3618800. salvo sensu, & carminis lege mutari potest: (stus

Rex, Dux, Sol, Lex, Lux, Fons, Spes, Pax, Mons, Petra, Chri-

135. *Retrogradi, Recurrentes*, seu *Reciproci* fiont, cùm ab ultima ad primam literam recurrens idem carmen efficies, ut in ludo de anagrammate diximus. Aliquando per verba tantùm fit retrogradatio:

Multa tibi prædo nectens est pérfidus hospes.
Hospes pérfidus est nectens prædo tibi multa.

136. Vel si in pentametrum convertatur Hexametrum:

Agros Aprilis pingit, concepit ut imbrem.
Imbrem ut concepit, pingit Aprilis agros.

Abeli dicenti: *Sacrum pingue dabo, nec macrum sacrificabo;* Respōdit Caimus: *Sacrificabo macrū, nec dabo pingue Sacrū.* Item *Atrox Hebræus semper contempsit JESUM, &c.*

137. Vel pentametra ex pentametro inversis dictionibus:

Ausoniæ decus, & lux pia Romulidum.

138. Interdum ex transpositione oritur aliud carminis genus, v. g. ex pent. jambus:

Omnia latranti saxa perosa cani.
Cani perosa saxa latranti omnia.

139. Quod etiam potest fieri, si verba permisceantur, v.g.

Euge, decus Patriæ, Rex inclytus, euge, Joannes.
Decus Joannes Patriæ, Rex inclytus: Euge, euge.
Posteritas equidem præco perennis erit.
Perennis equidem præco posteritas erit.
Præmia compensant tua præmia larga labores.
Præmia labores larga compensant tua.
Præmia solicito digna labore peti.
Præmia laboro digna solicito peti.

140. Aliquando novum distichum conficies dictiones à fine relegendo, & oppositum plerunque sonat:

Impietas placet his fallax, non crimina vitant,
Subdola mens illis, haud sequor Hereticos.
Deficiet esto jam consumptum tempore flumen,
Tramite decurrit quod modò præcipiti.
Laus tua, non tua fraus; virtus, non copia rerum
Scandere te faciunt hoc decus eximium.
Prospicitur modò, quod durabunt tempore longo
Fœdera, nec patriâ pax cito diffugiet.

141. Hæc solent plerunque accōmodari, cùm res ironicè asserimus, ut verū sensum præposterus verborum ordo exhibeat. 142. Idem fiet in aliquo certamine, v. g. *Furor Medeam ad filiorū necem incitat, Amor dissuadet:*

Furor. *Sævities fera, non pietas, at vindicis ira*
Excitet, haud parces nunc bene filiolis.

Amor eisdem verbis mutatis oppositum monet:

Filiolis bene nunc parces, haud excitet ira
Vindicis, at pietas, non fera sævities.

Furor. *Dilicia tibi sunt nati; sunt dulcia Matris*
Viscera, sed Patris sunt mala progenies, &c.

Sic excúrrere non illepidè poëma poterit. 143. Etiam pentametrum conficitur ex Hexametro hoc modo:

Calliope mea, sis nostris in versibus, oro,
Versibus in nostris sis, mea Calliope.
Carminibus modò Tu nostris dux esto, precamur;
Esto dux nostris Tu modò carminibus.

Item *Pieridum juga percurro, te præside, tutus.*
Te duce, propitium fulgebit sydus eunti.
Reprime desidiam, melos ipsa infunde sonorum;
Auxilium precor hoc, adsis, Virgo inclyta, vati.

144. Etiam soluta oratione hoc modo ludimus, ut encomium illud de Lusitanis: *Lusitani semper fideles in facto, & re suis Regibus fuerunt: militari virtute valent, neq̄ jus violant; scientiis incumbunt, non otio se tradunt, tuentur fidos per officia, &c.* Quod à fine ita releges: *Officia pérfidos tuentur, tradunt se otio, non incumbunt scientiis, violant jus, neque valent virtute militari; fuerunt Regibus suis re, & facto semper infideles Lusitani.* 145. Huc spectont voces ambiguæ, in quibus, si puncta, & virgulas mutaveris, variabitur sensus, ut: Amicus amico salutem: *Ut petieras à me nuper, de Chrispi moribus te moneo. Mihi, & amicis tuis charus est; nunquam repertus est in popinis, assiduè libris, & studiis operam dedit; nullis se ganeonibus applicat. Plurimis est charus; inimicis tuis odiosus; bonis placere studuit; malis nunquam, à puero bene audivit, &c.* Sic sensum variobis: *Mihi, & amicis tuis charus est nunquam; repertus est in popinis assiduè; libris, & studiis operam dedit nullis, se ganeonibus applicat plurimis; est charus inimicis tuis; odiosus bonis; placere studuit malis; nunquam à puero bene audivit, &c.* 146. Versus *Monosyllabici* sunt, qui monosyllabis constant, ut:

Si mu his lex est, en pax, quid fit sub id, aut quo?

Item *dissyllabici*, qui dictionibus dissyllabis; in hoc tamen nihil leporis invenitur. 147. Cum lepore tamen ludes, si versus omnes monosyllabo clauseris, qui *monosyllabici* etiam vocentur ab Ausonio, ut de vere:

Annus ab exortu cùm floriferum reserat ver.
Cuncta vigent, nemus omne viret, nitet auricomus rus,
Et sufura umbras radicitùs erigitur stirps,
Non denso ad terram lapsu glomerata fluit nix,
Florum spirat honos, Libans seu montis honor, thus, &c.

148. Vel per interrogationem, ut:

Quis subit in pœnam capitali judicio? Vas.
Quis cùm lis fuerit nummaria, quis dabitur? Præs.

149. Sed jocosius, si subsequens carmen ultima præcedentis dictione inchoët:

Res hominum fragiles alit, & regit, & perimit sors,
Sors dubia, æternumq̄ labans, quam blanda fovet spes,
Spes nullo finita ævo, cui terminus est mors,
Mors avida, &c.

150. Huc reduci potest ludus carminum, seu collusio, quo scholares exercendæ memoriæ causâ recreantur. Fit etenim, quando alternatim repetunt versus ex Virgilio, aliove Poëta ea lege, ut unus eâdem literâ inchoëtur, qua præcedens desiit: *Ille ego, qui quondam gracili modulatus avenâ: Arma, virumque cano, &c.* 151. Quod jucundissimum Musis erit, si faciles Minervæ, alacrisque ingenii juvenes carminibus ludant proprio Marte confectis, ita ut non tantùm extremis literis, sed sensu etiam continuentur. 152. *Cento* vel *centones* sunt versus, qui constant ex versibus aliorum Authorum, v.g. Æneid 1.

*Arma, virumque cano * quo non præstantior alter.*

Æn. 8. Célebris est cento Nuptialis Ausonii, quem unica nocte ex Virgilianis versibus conflavit. Extat etiam volumen de vita, & passione Christi ex Metamorphoseos Ovidii versibus deducta, ita ut principium cujusque versus ab uno, finis ab alio ex Ovidianis conflectur. Andreas Nunez soneto ex Camonii versibus construxit hoc modo:

Fas contra Lusitania vir castella, Cant. 4. Est. 6.
O filho de Philippe nesta parte. Cant. 1. Est. 75.
Fervendo-lhe no peito o duro Marte C. 3. Est. 30.
Das soberbas, e varias gētes della, &c. C. 4. Est. 57.

Aliud

Aliud habes ad Christum natum:

Onde Deos foi em carne ao mundo dado,	C.4. oct.87.v.4.
Entrava a formosissima Maria,	C.3.oct. 102.v.1
Por receber com festas, e alegria	C.1.oct.59.v.7.
Hum filho seu de todos estimado:	C.3.oct.90.v.3.
Meyo caminho a noite tinha andado,	C.2.oct.6c.v.1.
Com elle posta em campo já se via	C.3.oct.31.v.5.
Fiel, alegre, e doce companhia,	C.1.oct.96.v.4.
Em quem o Pay deixava o seu traslado.	C.3.oct.28.v.6
De crystal toda, e de ouro puro, e fino,	C.9.oct.87.v.4.
Como em crystal, ou rigido diamãte,	C.6.oct.61.v.4.
Do rostro respirava hum ar divino.	C.1.oct.22.v.5.
Comsigo traz o filho bello Infante,	C.6.oct.23.v.3.
C'um resplandor reluze adamantino,	C.2.oct.95.v.5.
Que assim se mostra claro, e radiante.	C.6. oct.9. v.8.

Proba Falconia, uxor Anicii Probi consulis, qui floruit anno. 430. vitam Christi mirè scripsit ex Virgilii versibus, quos *Virgilio-centones* appellavit. Illos invenies in tom. 4. Biblioth. Patrum fol. 1061. Idem Eudoxiam Theodosii Imperatoris uxorem ex Homeri versibus confecisse legimus. 153. *Monosticha* dicuntur carmina, in quibus unumquodque sensum absolvit, aliis tamen cõnectitur, ut in Lutherum:

Nũquid dissérere, aut judicare Num de modestia Thrasonẽ?
Par est de nitido colore cecũ? De lingua moderatione scurrã?
De symphoniaco tenore surdũ? Num de cælibe puritate scortũ?
Nũ de Religione Lucianũ? Nũ de sobrietate Grastimargũ?

Sic de Ruppellæ deditione quidam lusit per Antitheton:

Quæ non posse capi Ruppella est credita, capta est.
Vivit capta tamen, vita est clementia Regis.
Capta arces sternit, paci totidem erigit arces, &c.

Monostichis utuntur, qui diversa argumenta v.g. Regum ordinem, temporum eventus, &c. separatis carminibus includunt. Monosticha Virgiliana de Musarum officio invenies in Gradu ad Parnassum, v. Musæ. 154. *Pentachrostics* sunt, cùm dictiones primi versus incipiunt à prima litera rei propositæ, dict. secundi à sec. & sic de cæt. ut sol:

Sol se sydereos super
Orbes omnibus ocyor
Lustrato Latio locat.

Sic in Laurentii cujusdam Laudibus:

Lilia, Laurenti, longo libata labore
Accipis, Aoniis additus ardor aquis.
Vicisti varios vernanti vertice Vates
Rupe regens rigida relligione rudes, &c.

Sic Martinus Lutherus encomiasticis epitethis laudatur:

Magnicrepus, Mendax, Morosus, Morio, Monstrum,
Ambitiosus, Atrox, Astutus, Apostata, Agaso,
Ridiculus, Reprobus, Rabiosus, Rabula, Raptor,
Tabificus, Tumidus, Tenebrosus, Transfuga, Turpis,
Impius, Inconstans, Impostor, Iniquus, Ineptus, &c.

P. Hugobaldus Eclogam ad Calvos 142. versibus conflavit, in quibus omnes dictiones litera C inchoantur:

Carmina clarisona calvis cantare Camæna
Comere condignor, &c.

Leges similia in Ludovico Groto. D. Franciscus de Quevedo Musa 45. Soneto 4. omnes dictiones A literà inchoat:

Antes alegre andava, aora apenas
Alcanço allivio, ardiendo aprisionado,
Armas a Artandra aumento acobardado,
Ayre abraço, agua aprieto, applico arenas, &c.

155. Potest etiam ex primis dictionum literis aliquid colligi. Kemp. De D. Clara: *Castitatis lilium amabat Redemptoris amore.* Idem de D. Agneta, & Cicilia, &c. Falconius lib. 1. Ep. 10.

Principis Henrici jurabat læta juventus
Profligare polum vociferante sono.
Audivi, veni, superavi, tollo recentem
Inde Aram, Authorem nobile narrat opus.

Cujus epigrammatis primæ literæ conflant hæc nomina: *Philippus Austrianno.* Item ænigma de ebrietate:

Si jungatur Equo Briareus, Rana Ibis, Echinus,
Taurus, Aper, Satyrus; quid fieri inde putes?

In Bibliot. Patrum tom. 1. pag. 208. Leguntur *versus Acrostichi* Sibillæ Eritreæ, quorum primæ literæ hæc verba conficiunt: *JESUS Christus Dei Filius Servator.* Reperies etiam in Plauti comœdiis argumenta acrosticha. Item in aliquibus Psalmorum David, & in Threnis Jeremiæ, ubi sequitur Alphabeti ordinem. Corbinianus Benedictinus Divorum laudes recenset, quorum nomina acrosticho versu leguntur. 156. *Acrostichis* fit quoties è singulis alicujus vocis literis seriatim versus incipiunt, ut:

I *lle, Sacrum cujus leges hoc in carmine nomen,*
E *virginis castæ sinu*
S *ervator mundi postquam productus in orbem,*
U *t omnibus vitam daret,*
S *e, moriens, totum indulsit mortalibus ægris.*

Sic omnium Sanctorum laudes per acrostichidem expendit pius, ac ingeniosus Vates ex illis carminibus:

Vivite felices, quibus est fortuna parata
Jam sua, nos alia ex aliis in fata vocamur.

V *ivite felices, quibus est fortuna parata*
I *am sua; securam celestes ducite vitam,*
V *alles Elisias læti, portusque beatos*
I *ncolite, æternis eja indulgete choreis.*
T *ellure optata tandem, portuque potiti*
E *repti ex undis pelagi, ridete furentes*
F *luctus, &c.*

157. Aliquando duo, vel 3 ordines dictionum leges, ut *Franciscus Harlaus*, si duas literas demas, Anagr. *Vera Salus Francis*

V *ox populi tibi Sacra*	F *avet, tibi Principis ora;*
E *t Cleri votum,*	R *omaque sancta favet.*
R *othomagus sibi gaudet,*	A *mat substare Nepotem,*
A *d patrui titulos*	N *eustriacosque lares, &c.*

158. Aliquando etiam geminatur *Acrostichis*, ita ut eadem sit prima litera, ac ultima, & nonnunquam sit etiam media, seu juxta medium, ut in JESU laudes:

Ille, Sacrum cujus nomen tibi carmine pinxi,
Emissus alto ex æthere, &c.

159. In hoc genere quamplurimæ sunt ludi species. Itaque dicitur *Acrostichis Tetragramma*, quæ habet 4. literarũ series, initio unam, 2. & 3. in medio, ultimã in fine. In 1. serie ponitur, v.g. Nomen in 2. Dignitas, &c.
160. Mulius fierem, si omnia hic recenserem, cùm multa admirari potius, quàm imitari debeas; nunquam enim eventus par labori correspondet, ut poëma à P. Lebrum pro exemplo allatum, in quo quilibet ex 35. versibus tot literis constat; primus versus, medius, & ultimus, qui etiã per primas, medias, & ultimas literas cujusque versus legitur, hic est:

Sancte tui vates Cæsar miserere Senatûs.

Joannes Henrique Alstedicus in Enciclopedia lib. 10. Sect. 4. cap. 5. 6c. ludi poëtici species numerat, nec omnes comprehendit. Rabanus Maurus Benedictinus literarum labyrinthos suis operibus inserit, v. g. illum ex 85. versibus heroicis conflatum, in quo aliquæ literæ mediæ, quæ crucis speciem repræsentant, seorsim legi possunt, & carmen in crucis laudem conficiunt.

Hoc etiam fit diversis versuum generibus eo modo dispositis, ut aliquid, veluti in pictura præ se ferant. Samuel Pomarius Dominicam Passionem scripsit carminibus, in quibus omnia salutis nostræ instrumenta spectabantur. Antiquis etiam temporibus horum usus plurimum invaluit. Simias Rhodius plurima poëmata ita composuit, ut Aves, Tibias, Arbores, & similia representarent. 161. Omnibus supersedeo, ut labyrinthos literarum, quorum frequentior est usus, delibem. Nullus in ipsis plerunque alius labor est præter scriptionis: si tamẽ in inveniendis verbis, quæ labyrinthũ retrogradum conficiant, laborem impenderis, quid ingeniosius redolebit. De omnibus exempla subjicio.

Nunc intra quacumque velis, M mediumque require.

Maxima virg
Annue, quæ
Rite juvand
O
Inclyta nostr
Annue vot

MAM
MATAM
MATRTAM
MATRERTAM
MATREDERTAM
MATREDEDERTAM
MATREDEAEDERTAM
MATREDEAMAEDERTAM
MATREDEAMOMAEDERTAM
MATREDEAMONOMAEDERTAM
MATREDEAMONSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVIVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVIAIVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVIAMAIVETNARTSNOMAEDERTAMAIVETNARTSNOMAEDERTAMATREDEAMONSTRANTEVIAM
MATREDEAMONSTRANTEVIAIVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVIVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTEVETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTETNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANTNARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRANARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRARTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTRTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSTSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONSNOMAEDERTAM
MATREDEAMONOMAEDERTAM
MATREDEAMOMAEDERTAM
MATREDEAMAEDERTAM
MATREDEAEDERTAM
MATREDEDERTAM
MATREDERTAM
MATRERTAM
MATRTAM
MATAM
MAM
M

Ad Theseum.

Seu medium quærens, medium fuge postea, Theseu,
Seu medium fugiens, postea quære redux.

Creta fuit plicuit sinuosis in compita flexus,
Haud dubium Theseus horruit ire viam:
Namque ducem reduci dat filum Ariadna, remensum est
Fertile, quo filum tramite ducit, iter.
Haud secus incerto sese implicat undique giro,
Musarum lucos qui novus hospes adit.
Dux erit alma Parens, quæ lumina mentibus afflat,
Filum, quo possis pergere tutus, erit.
Quæ prima est Mariæ, sit littera prima legendi:
Quæ tibi principium, quæ tibi finis erit.
Matre Dea monstrante viam bene ducimur: illa
Mentem, cor, animos, carmina, verba reget.

++++
+++++++++
+ SATOR +
+ AREPO +
+ TENET +
+ OPERA +
+ ROTAS +
+++++++++
++++

S
SoS
SoloS
SoleloS
SolemeloS
SolemrmeloS
SolemrermeloS
SolemrefermeluS
SolemrefefermeloS
SolemreferefermeloS
SolemreferarefermeloS
SolemreferanarefermeloS
SolemreferaninarefermeloS
SolemreferaniminarefermeloS
SolemreferanimominarefermeloS
SolemreferanimoDuminarefermeloS
SolemreferanimominarefermeloS
SolemreferaniminarefermeloS
SolemreferaoinarefermeloS
SolemreferanarefermeloS
SolemreferarefermeloS
SolemreferefermeluS
SolemrefefermeloS
SolemrefermeloS
SulemrermeloS
SolemrmeloS
SnlemeloS
SoieloS
SoluS
SoS

Nunc exi quocumque velis, M medioque recede.

Pia Mater
prima virgo
O
rtaque mundo
mine fausto
multum adsit

MAM
MAIAM
MAIVIAM
MAIVEVIAM
MAIVETEVIAM
MAIVETNTEVIAM
MAIVETNANTEVIAM
MAIVETNARANTEVIAM
MAIVETNARTRANTEVIAM
MAIVETNARTSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDERTREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDERTATREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDERTATREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDERTREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEREDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEDEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAEAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMAMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNOMONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNONSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSNSTRANTEVIAM
MAIVETNARTSTRANTEVIAM
MAIVETNARTRANTEVIAM
MAIVETNARANTEVIAM
MAIVETNANTEVIAM
MAIVETNTEVIAM
MAIVETEVIAM
MAIVEVIAM
MAIVIAM
MAIAM
MAM
M

Ad Sacrat. Virg.

Virgo Parens, mentem illustra mihi Solis ad instar;
Et dulce instilla vocibus ipsa melos.

mateoPaPoetam
ateoPavaPoeta
teoPavivaPoet
enPaviDivaPoe
oPaviDeDivaPo
PaviDegeDivaP
aviDegegeDiva
viDegeRegeDiv
aviDegegeDiva
PavIDeceDivaP
oPavIDeDivaPo
coPaviDivaPoe
teoPavivaPoet
areoPavaPoeta
mateoPaPuetam

OromunusunumorO
romuuusisunumor
omuousunusunamo
munusnnunusuunm
nnusunumunusunu
nuanomomunusuo
usunumoromunusn
auoumorOromunus
usuuumuromunusn
ousuuumomunusun
unusunumunusunu
munusununusunum
omunusunusunumo
romaouansunumor
OromuuusuumorO

Parergon Geniale.

QUatuor olim præcipuos fuiſſe labyrinthos docet Plinius, quorum artifices, & artificium deſcribemus in certamine, varia etiam ludorum genera à Romanis præſertim, & Græcis inſtituta ſunt; quorum præcipua hæc fuerunt: Olympiaca, Capitulina, Junonia, Magalenſia, Pythia, Apollinaria, Cerealia, Iſthmia, Conſualia, Equitia, Dionyſia Theatralia, Nemea, Compitalitia, Tauria, Auguſtalia, ac Sæcularia. Horum ludorum origines, ſumptus, honores, & præmia, quibus certantes donabantur, aperiam. Ludos etiam pueriles, ut latrunculorum, pilæ, trochi, talorum, & ſimiles non omittam: vétitam legibus aleam noſtro ſuffragio interdicimus. Ludorum exceſſus Eutrapeliâ moderabimur. Siquis tamen ludum Poëticum noſtro paratum impendio expectat, unum exhibemus in arena, in quam certare parati deſcendimus alternis verſibus, quorum quilibet per literam incipiat, qua proximè recitatus deſiit. Ludo carmina ſupeditabunt Virg. Ovid. & Claud. prout colluſori libuerit. Si cui verò certare placuerit: uter plura, aut ſelectiora carmina ex prædictis Authoribus in medium proferat, non effugiemus certamen. Si velis etiam decertare, quis plures, aut ſelectiores Sonetos, vel Decimas récitet, non abnuam, dummodo in laudem Sacratiſſimæ Virginis dirigantur. Quod idem Latinis epigrammatibus pollicemur, ad quæ D. Ignatius de Loyola Societ. JESU Fundator ſupeditabit argumentum. Poſtremò quoniam Soc. JESU ſæcularis annus circumagitur, liceat ejus Heroas quotquot in utroque fuerunt ſæculo, tanquam in ſæcularibus ludis certantes cómittere hac lege: Nullus mihi virtute, aut literis præſtans, aliave prærogativa memorabilis primi ſæculi Heros aſſignabitur, cui alterum ex ſecundo ſæculo in eodem laudis genere de victoria decertantem non opponam: unde æternitatem ſocietati JESU feliciſſimo pollicemur augurio; videlicet in hoc ſymbolico vaticinio:

LITERA C DUPLEX SIGNAT DUO SÆCULA; FORMAM
(ALTERA SI PRIMAM RESPICIT) ORBIS HABET:
SIC DUO JESUADUM CUM TAM BENE SÆCLA COHÆRENT,
ÆTERNOS FACIENT HINC SINE FINE DIES.

SPECTACULUM VII.

Ænigmatum præſtigiæ, & involûcra deteguntur.

Utrùm *obſcuritas in Ænigmate vitio ducenda ſit?*

A Facilioribus ad difficiliora gradum facere Rhetorum axioma eſt; ideo Ænigmata ad calcem de induſtria produximus: nec eſt, cur ænigmatis obſcuritatem vereantur ſpectatores, qui jam cæca filo regere veſtigia in implicatis labyrinthi mæandris didicere: ut enim in labyrinthi ambagibus filum, ſic in ænigmatis obſcuritate leges, & exempla lucem miniſtrabunt.

INVOLUCRUM I.

Ænigma latè ſumptum.

Utrùm *in Ænigmate verum ſit Horatianum illud: Ut pictura poëſis erit?*

1. NOminis naturam non ſcrutamur, ſed ſumimus pro ſententia obſcuris verbis comprehenſa, quæ aliis inveſtiganda proponitur; ut hoc, quod vix Oedipus diſſolvit mox ſe Sphinx præcipitavit. *Quadrupes eſt animal bipes hinc, tripes inde pererrans.* Aliter proponitur à P. Pexenfelder: Dic mihi,

Quæ mane incedit pedibus natura quaternis,
Luce bipes media, ſole cadente tripes?

Eſt homo, qui ſurgentis vitæ exordio manibus, ac pedibus repit; deinde ſolis pedibus incedit, donec in occaſu ſenio caducus baculi adminiculo utitur 2. ænigma non ſit nimis obſcurum, ne potius myſterium videatur. 3. uſitatiſſimum eſt, picturam aliquam apponere, ſubſcriptis deinde verſibus. 4. licèt multa ingrediantur picturam, una ſit perſona primaria, ad quam cætera referantur. v.g. pingatur homo ſudore, ac luto infectus, qui phaſellũ in tergo ſuſtêtans, piſcê manu tenens, inter arbuſta ſpatietur, deinde:

Ille ego, quem poſtquam rejecis ab ubere Mater,
Inſtabili campos curro, recurro pede:
Et modo ſum locuples perſæpe ſimillimus Iro;
Nocte, dieque vagor prodigus ipſe mei.
Nomina, ſi quæris, ſapies, ſi intenderis ori,
Det mihi flamma caput, lumine clarus ero,

Ubi *Ori, Iro* idem eſt, ac *Rio*, Latinè fluvius, qui tibi clarus erit, ſi cum *lumine, flamma* primam literam jungas. Hinc liquet in ænigmate logogryphum, vel anagramma miſceri, licèt ex dictione Latina Luſitanè evadat. De arce, quã Luſitanè dicimus *Forte* ita proponi poteſt ænigma:

Forte hominum genus includo, prope littora rupes
Me firmat, ſurgo in cælum, timidoſque repello
Piratas, noſtro tutos habet incola portus
Præſidio; indigitans quis ſim rata præmia ferto,
Ædipe, principium formæ conjúngere tecum
Fas erit expreſſum Lyſio me nomine cernes;
Meque freto invenies clauſum, ſi fortè requiris.

Ubi *Ferto*, & *Freto* anagrammata ſunt: prima ſyllaba *Forma, & Te* idem ſonat: ars Luſitanè *Forte* ſub *Forte* tam adjectivo, quam adverbio latet. 6. Item Ænigma de Epiſcopo: *Bis poſſum, &c.* Aliud de Miſſa, in quo non nemo bovem ad aras immolandam pinxit, & ita exordiebatur: *De requie ſum miſſa mea.* Illud etiam de Filo, quod Luſitanè: *Fio: Ex auro, & gemmis fio.* 7. Ut Roſam exprimas pinge Reginam flavis crinibus, à collo ad medium corpus purpurea veſte, cætera viridi: anguem manu tegat, qui in roſetis abſcondi ſolet, in altera verò manu precarios globulos in medio truncatos teneat, quòd Roſarium, ſi 4. literas excerpas, ſonat: *Roſa:* cuſpidatis deinde lanceis armati ſatellites Reginam circumſtent. In tabula hos verſus exarabis: *Sum Regina potens, varioque ſatellite cingor, &c. Cuſtodes quinque ante pedes, qui diſpare vultu Suſtentantque, tenentque oſtrum, &c.* Deinde anagramma habes etiam in *oras*: ſi tamen nequeas, ſeu nolis anagramma inſerere, literas reſeca, transpone, vel aliquo modo inculca, ut: *Trũca caput mihi Roma, ſaluſque in fronte reciſa, &c.* Primæ enim ſyllabæ ex *Roma*, & *Salus*, *Roſa* ſonant. 8. Figuræ, ut rei ſignificatæ accõmodentur, ſint ejuſdem generis. 9. Si res in Latino idiomate fuerit. v. g. maſculina, & in Luſitano fœminina, ut *Color, Enſis, a Cor, a Eſpada* tunc appingere poteris figuram maſculei generis, aut fœminei. 10. Licèt hoc negent, qui ſeveriores leges perſcribunt ænigmati, 11. Si Ægyptiorum ſymbola imitari mens fue-

rit,

rit, picturâ tantùm conſtabit ænigma. Celebre illud de hoc carmine: *Et Follis, Vermis, Callis, tum Fuſtis, & Enſis.* Pro conjunctione, *Et*, appinges vinculum, deinde follem, hinc vermem, poſtea callem, deinde ſcribes dictionem *tum*, & denique fuſtem, & enſem. 12. Ænigma ſolet eſſe de rebus in genere, vel in ſpecie, ut de *Homine, Leone, Vita, &c.* Etiam de individuis, ſi celeberrima, & notiſſima ſint, v.g. *Sole, Luna, &c.* 13. Ænigma propriè res ſerias, & graves exigit. 14. Gryphus jocos, & ſales. 15. Alii gryphum ab ænigmate differre aſſerũt in eo, quòd gryphus, id eſt, *Rete*, obſcurior ſit adeò, ut negotium faceſſat homini, etiam acuto. 16. *Logogryphus*, ſeu vocis ambages non verſatur in rebus ſubtili vocum, aut colorum velo tegendis; ſed in cælandis vocibus, literas mutando, tranſponẽdo, &c. 17. Nos cum plurimis gryphum à logogrypho non diſtinguimus. 18. His omnibus cõflatur, quod ænigma vocari ſolet.

INVOLUCRUM II.

Logogryphi exempla.

Utrùm *literarum furta, quibus uſi ſunt veteres in ſuis ſcriptionibus, ſint Ænigmata?*

19. Sit primum exemplum *Cor.*

Dimidium Sphæræ, Sphæram, cum Principe Romæ
Poſtulat à nobis Divinus Conditor orbis.

Ubi dimidium ſphæræ eſt litera C: ſphæra eſt litera *O:* Princeps Romæ eſt prima litera R.

II. De Sacratiſſimo Nomine JESUS:

Dicito quale putes nomen, quod recta columna
Inchoat, inde tridens fuſcina vectit idem.
Flexus utrinque uncus ſeat; hinc bivii nota claudit;
Inde uncus, medio qui ſtetit ante loco.

Ubi columna eſt I: tridens E: uncus utrinque flexus S.U bivii nota. III. De duabus vocibus: Amo te:

Muſa tibi proram, Mars puppim, Troja carinam,
Donat terra caput, dat tibi & exta leo.

IV. Celeberrimum illud à P. Antonio Vieyra de Manu:

Salmo ſit inſulſus, Salomon Rex extat aulâ.

Quia in Salmaõ, & Salamaõ ſi aufferas *Sal*, & *Sala* manet Maó. V. Ridiculum eſt illud ad Anum ſagam:

Menſa tibi nulla eſt ſine cauda, tu quoque ſagax,
Atque ferax pariter, ſed ſine fronte manus.

Ubi menſa, ſagax, ferax ſine ultima litera eſt: mens, ſags, fera. Manus, demptâ primâ literâ, ſonat anus.

VI. Etiam lepidum eſt illud:

Tu magnus Paulus ſolio es, tu muſica, virtusque,
Unica ſi medio litera dempta perit.

Tunc enim ſonat: Tu magus, Palus ſolo es, tu muſca, virusque. VII. Ovis dempto, O ſupereſt vis; unde:

Imbellis tota eſt, caput exime, vis erit illi.

VIII. Navem, primâ, & ultimâ literâ ſublatâ, manet, Ave; unde amicus: *Mitto tibi navem, prorâ, puppiq̃ carentem.*

IX. Si dictio: *Salutem*, legatur à fine, ſonat, Metulas.

Mitto tibi metulas, ſi vis cognoſcere, vertas.

X. M. Mille ſignat; ſi illud receſes in voce: Melem, rémanet enſem: *Quod tibi vincendos toties mihi ſcripſeris hoſtes,*
Unum mitto tibi reſeces modò millia, menſem.

XI. In Aquila, caput eſt primâ litera, gemini pedes duæ ultimæ; fitque Ala. *Aërios latè tractus, & nubila trano,*
At caput, & gemini ſunt mihi penna pedes.

XII. Mus, Muſca, Muſcatum, Muſtum.

Sume caput, curro; ventrem conjungo, volabo;
Adde pedes, comedes; ſed ſine ventre, bibes.

XIII. Laterna, Lana, Later.

Sum dux parva viæ, cùm nox complectitur orbem,
Cynthius, & feſſos æquore merſit equos:
Ventrem tolle, nihil me mollius eſſe videbis;
Ventri junge caput, durius eſſe nihil.

XIV. Caper, Apet. *Cornua mi, ſed ſi caput auſers, donte*
XV. Caminus, Canus. *(nocebo.*
Cùm Lybicos æquem turpi nigredine corvos,
Æquarem Cycnos, ſi ſine ventre forem. *(petebam,*

XVI. Lapis, Apis. *Quæ terras, atque ima gravis res ante*
Si caput abſtuleris, jam levis alta petam.

XVII. Angelus, Anglus. *Incola, qui fueram cæli, ſi litera deſit,*
Incola telluris non adeundus ero.

XVIII. Vitus, Virus. *Suſtuleris ſi T noſtro de nomine, rerum*
Optima quæ fueram, rerum tibi peſſima dicar.

XIX. Navis, Avis. *Æquora tranabam quæ Tethyos, æquora cæli*
Tranabo, deſit ſi mihi gemma prior.

XX. Idem. *Orba pedum curro, veſtigia nulla relinquo,*
Pone, aut tolle caput, concita ſemper eam.

XXI. Lepus, Lupus: *Litera mutetur ſi nominis una, timore*
Mortales fugiam, quos feritate fugo.

XXII. Aurũ. *Cornigerâ Taurum mitto tibi fronte carentẽ;*
Quale ſolet munus mittere dives Arabs.

XXIII. Médicus. *Sum ego unâ literâ plus, quàm Medicus.*

20. Huc reduci poteſt ænigma illud Arithmeticum:

Tertria ſunt ſeptem; bis ſex tantummodo ſex ſunt;
Sunt ter quinque decem; ſunt ſemel octo novem.

Ubi duo verba: *ſemel octo:* novem habent literas, &c. 21. Etiam illud: *Improba furfur edit pannum, at panem ſuſtineamus.* Hoc eſt: Sus, Tinea, Mus. 22. Illud etiam de litera, E: *Hic nos quiſque legis terque, quaterque vides.* Quod etiam Luſitano idiomate:

Em qualquer parte que leas, *E ſe attento repárares;*
Neſte verſo me verás, *Vinte vezes me lerás.*

Illud de litera M celeberrimum eſt:

Eu naõ ſou creador, nem creatura,
Nem fui viſto já mais entre os viventes;
Entre os homens me vez, e naõ me ſentes,
Sou morto, e nunca eſtive em ſepultura.
No mundo faço a principal figura,
Crer, que ſou agoa, ou ar, tu nunca intentes;
Se dizes, que ſou terra, ou fogo, mentes;
Mas entre os elementos me procura.
Bem no meyo do tempo, e muito interno,
No meſmo tempo eſtou, ſem ſer paſſado,
Nem preſente, futuro, nem eterno.
Sou primeiro ao morrer, ſem ſer gerado,
Com o demonio eſtou, ſem ſer no inferno,
E eſtou no Empyreo, ſem me haver ſalvado.

INVOLUCRUM III.

Clariorum Ænigmatum exempla.

Utrùm *poſſint Muti nutibus Ænigmata propónere?*

23. Alia ænigmatum genera, quæ potius accuratas deſcriptiones appellabis, apud Authores invenies: hujuſmodi ſunt ea, quæ ſequuntur:

I. Aranea. *Uſus abeſt manuũ; ducens pede ſtamina texo;*
Alvus lanigerâ fertilitate ſcatet.

II. Pila. *Glabra foris, piloſa intus, ſpecieque globoſa,*
Exilio, quanquam mî pedis uſus abeſt.
Aeriasque, carens pennis, volitabo per auras;
Et vires, crebrò pulſa, reſumo novas.

III. Veſpertilio. *Eſt mihi de ſero deductum veſperè nomen,*
Ala mihi lutea eſt, plumaque mollis abeſt:
Sola avium pario, ſoli ubera lacte tumeſcunt;
Aſpera ſunt ſoli dentibus ora mihi.

IV. Cereus. *Stupa medulla mihi; dat apis mihi corpus; ab igne*
Flammam, qua péreo, mutuor ipſa libens.

V. Bõbyx. *Arte mea pereo; tumulum mihi fabricor ipſe,*
Fila mei fati duco, necemque neo.

VI. Campana. *Malleus illiſu inſultat mihi; mox ego motum*
Aera percello, & patrias dilabor ad auras,
Clepſydrâ melius properantes metior horas,
Cogo hominũ cœtus, tonitrũ fugo, tempora ſigno.

VII. Acus. *Longa, ſed exilis; tenui producta metallo;*
Mollia duco levi comitantia vincula ferro, &c.

VIII. Anchora. *Mucro mihi geminus, ferro conjungitur unco;*
Cum vento luctor, cum gurgite pugno profundo,
Scrutor aquas medias, ipſas quoq̃ mordeo terras.

IX. Calx.

IX. Calx. *Evasi flammas, ignis tormenta refugi;*
Ipsa medella meo pugnat contraria fato;
Ardeo de Lymphis, mediis incendor ab undis.

X. Carbo. *In cineres abeam, à sylvis oriundus, at inde*
Natus in igne fui periturus in igne vicissim.

XI. Catena. *Nexa rigor ferro, multos habitura ligatos,*
Vincior ipsa prius, sed vincio vincta vicissim;
Et solvi multos, nec sum tamen ipsa soluta.

XII. Clavis. *Virtutes multas de viribus assero paucis,*
Pando domos clausas, iterum sed claudo patêtes,
Servo domum domino, sed rursus servor ab illo.

XIII. Cornix. *Tot cervos ego vivo, homines quot vivere cervi*
Dicuntur, nec canities mihi nascitur unquam.

XIV. Farina. *Inter saxa fui, quæ me constricta premebant,*
Vix tamen effugi totis colisa medullis,
Et nunc forma mihi minor est, sed copia major.

XV. Piscis. *Longa domus résonat, tacet hospes, currit uterq̃.*

XVI. Fumus. *Sunt mihi, sunt lacrymæ, sed non est causa doloris;*
Est iter ad cælum, sed me gravis impedit aer;
Et, qui me genuit, sine me non nascitur ipse.

XVII. Nix. *Pulvis aquæ tenuis modico cum pondere lapsus,*
Sole madens, æstate fluens, in frigore siccus,
Flumina facturus, totas prius occupo terras.

XVIII. Pecunia. *Terra fui primo latebris abscondita duris,*
Nunc aliud pretium flammæ, nomenq̃ dedêre,
Nec jam terra vocor, licet ex me terra paretur.

XIX. Rotæ quadrigæ. *Quattuor æquales currunt ex arte sorores,*
Sic quasi certãtes, cum sit labor omnibus unus,
Et prope sunt pariter, nec se contingere possunt.

XX. Serra. *Dentibus innumeris sum toto corpore plena,*
Frondicomam sobolem morsu depascer acuto,
Mando tamẽ frustra, quia respuo præmia dẽtis.

XXI. Silex. *Semper inest intus, sed raro cernitur ignis;*
Intus enim latitat, sed solos prodit ad ictus;
Nec lignis, ut vivat, eget; nec, ut occidat, undis.

XXII. Somnus. *Sponte mea veniens, varias ostendo figuras,*
Fingo metus varios, nullo discrimine veros,
Sed me nemo videt, nisi qui sua lumina claudit.

XXIII. Tegula. *Terra mihi corpus, formam mihi præstitit ignis,*
Alta mihi domus est; pateo, cõmitor, jaceoque,
Ac me profundit, qui me cito deserit, omnor.

24. Omnia hæc, clandinæ potius rerum periphrases, quàm ænigmata, inserviunt ad facilitatem comparandam in solvendis ænigmatibus. 25. Omitto alia nimis trita, ut: *Quæ res dum gravis, levat; dum levis, gravat.* Vel: *Dũ pleno, levis est; gravis est dum pendet inanis.* Crumena. *Quæ mage res crescit, quo plus aufertur ab illa?* Fovea.

26. Celebre est illud ænigma de anno:

Est unus genitor, cujus sunt pignera bis sex;
His quoque triginta nata, sed dispare formâ,
Aspectu hæc nivea, nigris et vultibus inde;
Sunt immortales omnes, moriuntur & omnes.

Hæc picturâ possent exprimi; asserit enim Plato poësin esse loquentem picturam; picturam verò tacentem poësin: eo tamen discrimine, quod poësis divisim; pictura verò omnia simul exhibet: poësis literatos; pictura omnes delectat: hæc oculos, illa aures. Potest verò suprapositum ænigma ita exprimi. Adumbretur senior, quem 12. nati circumsistent floribus, fructibus, cæterisque pro mensium varietate insignibus, ornati. Ex natis quilibet 30. puellas bicolores consertis manibus sese trudentes, &c. 27. Apud Symposium duo ænigmata leguntur, alterum de vite; secundum de aceto:

I. *Nolo thoro jungi, quanvis placet esse maritam;*
Nolo virum thalamo, per me mea nata propago;
Nolo sepulcra pati, scio me submérgere terrà.

II. *Sublatum nihil est, nihil est extrinsecus auctum;*
Quod fuerat, non est; cœpit, quod non erat, esse:
Nec tamen inveni, quidquid prius esse reliqui.

28. Dignus tamen laude est illud, in quo menti aliud diversum proponitur, ut artocreas:

Hermanos, que gusto buscais, Y para que tengais vida,
Para que podais tenerlo, A my cuerpo muerte dieron.
Ay cuerpo os doy en manjar, Yo voy debaxo del Palio
En este pan encubierto. A visitar al enfermo;
Donde mañana, y la noche Sino me come qual deve,
Estoy a la mesa puesto, El comer-me le es veneno.
Para qualquier, que quisiere Quien lo supiere, lo diga,
Recebir-me por sustento. Y mire bien el secreto;
Cordero solian llamar-me, El discreto no se arroje,
Pero despues me vendieron, Que no soy el Sacramento.

Alia ænigmatum genera.

29. Scitum est ænigmata olim proponi in Sapientum conviviis, ut dum corpus vires sumeret, suo quoque mẽs pabulo reficeretur. 30. Unde ad ænigmata reducuntur quæstiones problematicæ. Aliquas refert Niloxenus, quarum solutionem corrigebat Thales in Sapientum convivio v.g.

Quid antiquissimum? Tempus.

Thales respondit: *Deus: nam ante tempus éxtitit.*

Quid cõmunissimum? Mors.

Thales: *Spes: quibus enim reliqua desunt, illa adest, &c.* S. Pachomius Theodoro aliqua proposuit, ut: *Quis mortuus, non natus? Adam.* Huc spectat illud Ovvenii de Eva:

Dic mihi, quæ fuerit Matris quæ filia nupsit;
Cujus erat Mater mascula, nemo Pater.

31. Illud Platonis ænigma: *Homo non homo, videns non videns, alitem non alitem, lapide, non lapide percussit; cum super arbore non arbore tamen degeret.* Sic solvitur: Juvenis luscus vespertilionem super sabuco hærentem pumice percussit. Piscatorum pueri Homero ænigma de pediculis ita proposuêre: *Quæcunque cepimus, reliquimus; quæ vero non cepimus, nobiscum portamus.* Ob cujus ænigmatis ignorantiam ægritudine consumptus diem clausit extremum. Sic etiam proponi potest:

Quos capimus, pereunt; sed quos non cepimus, adsunt.

32. In Ecloga 3. Virg. legitur ænigma, quod diversè plurimi intelligunt: si placet, illud intellige de homine in puteo existente:

Dic quibus in terris, & eris mihi magnus Apollo,
Tres pateat Cæli spatium non amplius ulnas.

Ibi etiam. *Dic quibus in terris inscripti, &c.*

33. Quære, si placet, quæ duo pronomina omnia verba, & nomina contineant? Resp. *Meus, Tuus.* Unde:

Si duo de nostris tollas pronomina rebus,
Prælia cessarent, pax sine lite foret.

Quæ syllaba regit, & evertit mundum? *Jus, Vis.*

Jus, & Vis apicis nullo discrimine distant;
Vi tamen opprimitur, Jure fovetur homo.

34. Quæres etiam, qua fiet arte, ut mentienti credatur; vera dicenti non credatur? Resp. *Si primus nunquam est mentitus, sæpe secundus.* 35. Lepôrem habet quæstio illa, dicente Epimenide Cretensi: *Cretenses esse mendaces:* an ipsi credendum? Item Turca captivo dicit: *Si prædixeris, quid de te sim facturus, liberum te demittam.* Respondet captivus; *Retinebis me captivum.* 36. In quæstionibus, quæ inter eruditos excitantur, res obscuras, & à vulgari cognitione remotas præterire debes, v.g. In quo fonte accensæ fasces extinguantur, & accendantur extinctæ? Quod in Dodone de Jovis fonte ferunt. Vel: Quis fluvius in die fluat septies, & refluat? Quod de Euripo in Eubœa asserit Plinius. 37. Ænigmatis etiam genus est illud de 30. vectoribus 15. Christianis 15. Mauris, quorum dimidiam partem Nauclerus servare poterat. Per circulum dispones, primò quatuor Christianos, inde quinque Mauros, postea Christianos, iterum Mauros, eo modo, quo in vocalibus hujus versus indicatur: *Populeâ virgâ pacem Regina ferebat.* Ubi vocales tantùm attendes, ex quibus A valet unum, E 2. I 3. O 4. U 5. si tamen decimum quemque rejicere velis, hoc versu itere: *Rex Paphi cum gente bona dat signa serena.*

INVOLU-

INVOLUCRUM IV.

Ænigma strictè sumptum.

Utrùm *Omne ænigma differat à symbolo?*

38. ÆNigma propriè definitur: *Oratio, seu allegoria obscurior, tegens rem notam ambagibus significatam.* 39. In ænigmatibus, quæ appendi solent, ac præmio donari, qui dissolvit, quatuor leges assignantur. 1. Sensus carminis sit duplex, alter proprius ad figuram, allegoricus alter ad significatum. 2. Imago non sit obscura, vel incognita: potest etiam à fabulis, historiisque notioribus adduci; conveniatque rei significatæ. 3. Ipsa figura sit simplex. 4. In ipsius gryphis, vel saltem in carminibus per gryphum, vel anagramma nomen dissimuletur. 40. Has tamen leges observandas semper, non trado, quas raró observatas invenio. Omnes observares, si in ænigmate de *Sanguine* tortuosum angoem per modum literæ S appingeres; deinde scriberes: *Anguis*: quæ dictio cum litera S sonat: *Sanguis*. In carminibus exponeres proprietates anguis, quæ sanguini etiam conveniunt; uterque enim renovatur; tortuosus, & circularis motus, necnon venenum utrique est. 41. Non raró in aliquibus festivitatibus proponi solent ænigmata, quæ duas continent allusiones; alterá ad rem per ænigma significatam, alteram ad solemnitatem. 42. Exemplum sit: *Ænigma pro solemnitate Immaculata Conceptionis*. Figura erat mulier, injurioso pede draconem comprimens, qui in spiras sevolutus, multiplicique oris hiatu spumans, quasi ipsam devoraturus videbatur: Cælum astris ornatum undique circumfusum:

Principio sum nata Deo, simul innuba virgo,
Et Mater fœcunda vocor; nec nomina fallunt;
Nata Deo, hinc generis labes ab origine nulla
Me notat, hoc tanti donat mihi gratia Patris;
Qui sibi me primis non dedignatus ab annis
Legit in hospitium, dilecta ut more Parentis,
Acciperem gremio reptanti alimenta ministrans.
Me vestis diversa juvat; mihi gratia cultu
Augetur vario, medium domus inclyta cælum est:
Quò virtus, huc prona feror, quod ab indole duco.
Natorum me turba colit, queis munera dono,
Cum terar ingratè: sed quisquis imagine gaudet
Matris, adorandum pingit ceu Numen in orbe.
Bellua, quam spectas, ut me voret, impetit: ipsam
Rejicio, franisque domo; tamen invida latrat,
Spumat, amaritiemque sua frustra expuit ira.
At mihi sit nimium quamvis inimica, petendo
Edocet auxilium mortales quærere nostrum.
Quæ sim quæris adhuc; positum jam carmine nomen
Ter lege, solve ratem, proramque annecte revulsam.

Ex Figura proposita ænigmatis terram intellige: Bellua mare indicat, quod terram spumoso undarum impetu verberat. *Terar* anagramma est. Ex *Ter*, & *ratis prora*, id est, primâ syllabâ, *Terra*, coalescit, &c. Poterat etiam intelligi de Immaculata Conceptione, quam labis immunem Deus proceeavit, in qua virginitas, cum fœcunditate mirabili planè consortio sociatur. Illa Dei Mater, & Filia, draconis iras domat, &c.

Aliud ænigma propono pro solemnitate D. Aloysii. Figura: Juvenis alatus, ac revinctus catenis propè aram subjectis flãmis conflagrabat. E' regione malis, ac antennis spoliata navis conspectabatur: ad littus arbor fluente per scissuras humore surgebat; aliqui guttas colligebant, collectas alii deferebant ad littus:

Acriter incenso cruciant mihi pectora flammæ,
Tu, relevem ut flammas, da modò promptius aquas:
Prodieram partus lachrymarum; me mea mater
Per lachrymas duro læsa dolore parit.
Igne tamen morior: me Numen destinat ara;
Navicula huc tenuis, dis tamen, illa tulit;
Hic flagro, hic fragro dum sæva Numinis ira
Mollescant; fletûs hæc pia causa mei.
Torqueor ob multum, quamvis sine crimine, crimen;
Non tuti à pœnis, ut sine labe, sumus.
Victima communis tandem hic devota salutis
Offeror, ut multis sim medicina malis.
Sed nostri melior pars cælum his appetit alis;
Tu remanet nostri quidquid odore, notas.
Quæris adhuc ubi te lateo? Me Thuscia servat;
Tu sed dimidiam quære, repertus ero.

Quod quidem ænigma de Thure intellige. Quater *Tus* leges, bis *Ture*, & semel *Thus* in prima syllaba *Thuscia*. *Incenso*, Lusitanè idem ac *Thus*. Omniaque de thure allata mirâ allusione de D. Aloysio Angelico Juvene ad Divini amoris aram inflammato poterunt intelligi. 43. Hæc ænigmata, si publicè divinanda ad recreandos animos, & exercitanda ingenia proposueris, suis poteris explicationibus expendere, lepore, eruditione, omnigenaque amœnitate affluentibus. 44. Multùm habet venustatis, & elegantiæ, si continua sit, & unica allegoria. 45. Explicatio fit Lusitano idiomate: initium sumitur à pictura; deinde versus minutatim explananatur stylo jocoso, acuto, & eleganti; intextis passim argutiis, epigrammatibus, veterum testimoniis, historiis, fabulis, allusionibus, &c.

Parergon Invitatorium.

FInis ænigmaticæ artis est circumstantiũ delectatio; etenim, cùm appensa tabula, aut carmina, quæ in varios trahi sensus queunt, exponuntur; lætum, spectabileque est, quasnam in partes se vertant ingenia specie veri decepta. Igitur XXX. ænigmata eruditis fortasse non injucunda ingeniis, ex omni genere, quæ in hoc spectaculum induximus, ad Regiæ Aulæ fores aperienda proponentur, quorum explicationes differentur in crãstinum: nec deerunt Ædipo sua munuscula, quæ non ut præmia, sed ut grati animi pignora, excipiantur.

APPENDIX.

EX amore, & benevolentia singulari, quâ hujus Academiæ Alumni Societatem prosequuntur, pronum est conjicere stylum in ipsius laudibus secundo jam sæculo florentis exercere non detrectaturos: quapropter, dum Secundarii Rhetores exercitationes aliquot Poëticas in id argumentum excudunt; alios insuper ad æmulationem lacessunt, offeruntque eadẽ illa argumenta, quæ in Conclusionũ vestibulo sunt proposita: & quoniã multi vernaculo, Latino alii versu eleganter ludunt, sic omnibus, ac singulis, quid in Poëtica facultate possint, licet expromere:

	LATINE.	LUSITANE.
In I. Argumento: ——	*Carmine Heroico.* ——	*Strophis, quæ vulgò appellantur Octava.*
In II. ——————	*Elegiâ.* ——————	*Strophis, quæ Lusitanè Decimæ nuncupantur.*
In III. ——————	*Lyricis quibusvis.* ——	*Odis, quas Romances, aut Redondilhas dicimus.*
In IV. ——————	*Epigrãmate.* ——————	*Sonulo hendecasyllabico, sive Sonete.*
In V.	*Quolibet ex compositionum generibus, de quibus agitur in V. VI. & VII. Spectaculo.*	

Præter summa illa capita, quæ in præfatione ad Sap. Arguentes inculcantur, nullos Poëtis limites præscribit R. ac S. Magister; tum ut liberiùs excurrant ingenia; tum etiam ut de ipsa inventionis laude certetur: cum autem facultas non suppetat gratificãdi singulis, qui de Poëtica lauro decertaturi venient, pace Competitorum decernuntur bina præmia victoribus in quolibet ex propositis metris. Peculiares certaminis leges in Academiæ Lyceo appensa tabula indicabit.

AD MAIOREM DEI GLORIAM.

E B O R Æ, Cum facultate Superiorum, ex Typographia Academiæ. *Anno Domini M. DCC. XL.*

Fr. Manl. da Natividade.
Lente de Prima dos Dominicos.

